

అభ్యుదయ

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయం
తెలంగాణ.
(కృష్ణా జిల్లా)

మ. గోపాల్

హే విశంబి - ఉగాది

ei

2171
104
—

అభ్యుదయ

సాహిత్య పత్రిక

ప్రచురించినది
అభ్యుదయ పత్రిక

హే విశంబి-ఉగాది
1957 ఏప్రిల్

ఈ సంచికలో

కొప్పరపు సుబ్బారావు, శ్రీ శ్రీ, ఆద్రుడ, కొడవటిగంటి,
మహీధర్, మధుగాబు, పుష్పల లక్ష్మణరావు,
మాదిరాజు రంగారావు, పిచ్చేశ్వరరావు, సుంకర,
బెల్లంకొండ, రెంటాల, చిరంజీవి.

ముఖచిత్రం : శ్రీ గోఖలే.

సంపాదకవర్గం:

సారావు, కొడవటిగంటి కుటుంబరావు,
ల నెంకట రామయ్య.

అభ్యుదయ

వివరము

అభ్యుదయ పాఠక లోకానికి వే ఉగాది అభినందనాలు. విశా
లాంధ్రానంతరణానంతరం, వినూత్నాలంకారాలతో సింగారించుకుని
నస్తున్న హేవిశంబి కి దే స్వాగతం.

కొత్త సంవత్సరంలో, మరొక కొత్తపత్రిక మీ కందించు
తున్నాం. నిజానికి 'అభ్యుదయ' పత్రికా, అభ్యుదయ రచయితల
సంఘమూ సాహితీ లోకానికి అపరిచయమైన దేమికాదు. సుమారు
పదిహేనేండ్లుగా ఆంధ్ర అభ్యుదయ రచయితల సంఘం ఆంధ్ర సాహిత్యానికీ,
ఆంధ్ర జాతీయ విజ్ఞానవ్యాప్తికీ చేసిన సేవ అచల్పమని భావించు
తున్నాం. 1946 లోనే ప్రారంభమయిన 'అభ్యుదయ' అనేక అనర్హా
లకు లోనై ఆగిపోయింది. అయినా అభ్యుదయ రచయితలు, న్యస్తిగా,
సమిష్టిగా, అభ్యుదయ సాహిత్యంకోసం చేసిన పత్రికా - పుస్తక ప్రచు
రణ కొనసాగించుతూనే ఉన్నారు. ఇందులోని సాధక శాధకాలు
స్వల్పంకానని సాహిత్య పత్రికా నిర్వాహకు లంగరిస్తే శెలుసు.

కొంతకాలం, కుంటునడిపోయిన సాహిత్య కార్యకలాపాలను
పునరుద్ధరించి, ఇతోధిక సాహిత్య సేవకు పూనుకొంది ఇటీవలనే అభ్యు
దయ రచయితల సంఘం.

'అభ్యుదయ' ప్రస్తుతం త్రైమాసికపత్రికగా వెలువడుతుంది.

ఈ సంచికనుండే మాసపత్రికగా ప్రచురించాలని ప్రయత్నించాం.
కాని మాసపత్రికగా నిర్వహించుకోడానికి మేం చేసిన అభ్యర్థన ఇంకా
ప్రభుత్వపరిశీలనలో వుంది. త్వరలో, బహుశా వచ్చే మాసంనుండే, ఇది
మాసపత్రికగా రూపొందగలదని విశ్వసించుతున్నాము.

అభ్యుదయ రచయితల సంఘాన్నీ, పత్రికనూ ఆదరించి
విరాళాలిచ్చిన దాతలకూ, సర్వవిధాలా సహకరించుతున్న రచయిత
లోకానికీ మాకృతజ్ఞత.

ఆంధ్ర సాహిత్య ప్రతిభను నలుడెవరూ, నలుడేదానినూ చూట
డానికి అభ్యుదయ రచయితలూ, పాఠకలోకమూ, సారస్వతాభి
మానులూ, సహాయపడగలరని ఆశిస్తున్నాం.

ప్రేమలేఖ

నాల్గ చిరంజీవి

ఏమని వ్రాయుదు స్వామి
ఏమని మొదలిడుదునయ్య?
అక్షర మక్షర మందున
అనతరించెడవు నీవే!

ఏమేమో వ్రాయదలచి
ఇంత లింత యూహనేతు
అంతలోనె నన్నలమెడు
నింత సిగ్గు దొంతరలెవో!

వ్రాయదలచి ఈ చుండు
వ్రాయలేక నే కుండుదు
నా మనసున నింసి, స్వామి
నన్నూ పిరి నలుపనీవు

మాట మాట గుదులు గ్రుచ్చి
మాలలలుకొందు నేను
మాట మాట సొగసు నింపి
మనసు నల్లు కొందు వీవు!

‘శ్రీ’ యంటిన నీరూపము!
‘నీ’ యంటినో నాగూపము!
ఏ యక్షర మొన చూచిన
ఇక్షర మందే యుందుము.

మ్రోగింతువెదో రాగము
యుగయుగాల అనురాగము
తానమునై రాగిశినై
దాగికొందు నీగళమున!

కాలమ్మును చీల్చిచూతు
కనుపించును మన బింబమె!
ఎడమీయని నీకు, స్వామి!
ఎచటదెన్ను క్రొత్త చివురు?

నే నె రి గి న రా ఘ వు డు

కొ ప్ప ర పు సు బ్బా రా పు

ఆది 1923 సంవత్సరం. గుంటూరులో ఒక ట్రేయినింగు స్కూలులో పండితుడుగా పనిచేస్తూ 'గుంటూరు ఆఫీషియల్ డ్రమెటిక్ క్లబ్' వారికి నాటకప్రయోగగా సాయపడుతుండేవాణ్ణి. 'రోషనార' తొలిప్రదర్శనం ఈ క్లబ్ వారిదే. పద్మశ్రీ సానం తొలిసారిగా ఈ ప్రదర్శనంలో రోషనారా పాత్ర ధరించారు.

1915-20 మధ్య మన తెనుగు నాటక రంగం అపూర్వచైతన్యంతో తొణకిసలాడింది. అప్పటికి మైలవరం బాలభారతీ సమాజం తన పూర్వపు ఔన్నత్యాన్ని కొంత వరకు కోల్పోయినప్పటికీ దానిలో నటిస్తున్న కొందరు నటుల ప్రాముఖ్యత - ముఖ్యంగా శ్రీయుతులు యడవలి సూర్య నారాయణ, ఉప్పలూరి సంజీవరావు, గురజ నాయుడు, పారుపల్లి సత్యనారాయణ మొదలైన వారి పేరు ప్రతిష్ఠలు ఇంకా మరుగుపడలేదు. ఏలూరు బందరు గుంటూరు రాజమహేంద్రవరం మొదలైన యితర కేంద్రాలలో శ్రీయుతులు మంజులూరి కృష్ణరావు కొచ్చెరకోట రంగారావు హరి ప్రసాదరావు బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతం ముప్పిడి జగ్గరాజు రాయప్రోలు సత్యనారాయణ ఆలమూరి పట్టాభిరామయ్య మొదలైన నటుల కీర్తి సోరభాలు తెనుగుదేశం నలుమూలల పరిమళిస్తున్న గోజులు ఆవి.

అయితే పీఠందరిని మరెవరినీ ఒక నవ్య శక్తి మన నాటక రంగంలో అవతరిస్తున్న సూచనలు వివిధంగా కనిపించడం సాగాయి. ఆది రాఘవుడి రంగావతరణ.

1921 వరకు రాఘవుడు తత్సర్వార్థకు బాదాపు అపరిచితుడు ఎక్కువగా ఔంగుమూరు మద్రాసు హైదరాబాద్ లో ప్రదర్శన లిస్తుండేవారు. కోస్తా ఆంధ్రమండలాలకు ఆయన రాకపోవడానికి కొన్ని కారణాలు లేకపోలేదు. కోస్తా ప్రేక్షకులు కేవల సంగీతప్రియులనే ఒక దురభిప్రాయం, తన అభినయపద్ధతి వారికి రుచిస్తుందో లేదో అనే సందేహం, అదిగాక వారు 'అల్లరిజనం' అంటూ ఆయన సన్నిహితులు కొందరుచేసిన అసంబద్ధ ప్రచారం ఇవన్నీ కలిసి ఆయన్ని చిరకాలం కోస్తా మండలాలకు దూరం చేశాయి. అయితే గోజులు గడిచిన కొద్దీ మన జనానికి (ముఖ్యంగా కృష్ణా గుంటూరు మండలాల వారికి) ఆయన్ని చూడాలనే తహతహ ఎక్కువైంది. 1920 లో తొలిసారిగా యీ మండలాలకు వచ్చారు. బందరు రాజమహేంద్రవరం బెజవాడ మొదలైన కేంద్రాలలో ప్రదర్శనలిచ్చారు. ఆ ప్రదర్శనలు మన నాటకరంగంలో ఒక విప్లవం రేకెత్తించాయి.

నేనుగాని మా కబ్బువారుగాని ఆయన ప్రదర్శనాలు చూడలేదు. వార్తలు మాత్రం వింటుండేవాళ్ళం. పశానీ పాత్రధారణ చాలా అమోఘంగా ఉంటుందట. నాన్ రొలై తింటూ రంగప్రవేశం చేస్తాట! ఆవేశంతో చొక్కా పింజేసుకుంటాడట! ఒక కంటిలో అశువులు రాయిస్తూ మరో కంటిలో రాద్రం ప్రదర్శిస్తాడట! పద్యాలు అదేదో కొత్త ఘోషాల్లో పాడతాట!

ఆ గోజులో నలుగురు నటులు ఎక్కడ చేతే అక్కడ యీ రాఘవగోష్ఠి, పూర్వ పక్ష సిద్ధాంతాలు సహా నడుస్తుండేది.

మా కబ్బు సభ్యులకు ఆయన్ని చూడాలనే తహతహా కాకుండా ఆయనతో కలిసి ఒక నాటకం ఆడాలనే వింత ఆభిలాష కూడా కలిగింది. అభిలాషను విన్న వింతుకున్నాం. ఆయన అంగీకరించారు.

నాటకం శ్రీ గోలాచలం శ్రీనివాస రావు రచించిన 'విజయనగర సామ్రాజ్య పతనం' (ఫార్ ఆఫ్ విజయనగర్). ఆ నాటకానికి కథానాయకుడు 'పఠాన్' కథానాయిక 'ఆషాదీ'. ఈ రెండు పాత్రలు మినహా మిగతా నాటకం యావత్తూ మా కబ్బువారు తయారు చేసుకునేట్టు నాటకం నెల్లూరులో ప్రదర్శించేట్టు ఏర్పాటు జరిగింది. ప్రదర్శన తేదీకి ఒకరోజు ముందుగా ఆయనా ఆషాదీ పాత్రధారీ సరాసరి నెల్లూరు చేరేట్టు నిర్ణయం అయింది.

మేము రెండు గోజులు ముందుగానే నెల్లూరు చేరాం. ఆయనా ఆషాదీ పాత్రధారీ రైలుతప్పిన కారణంగా టాక్సీ చేసుకుని బళ్ళారి నుంచి సరాసరి నెల్లూరు చేరే టప్పటికి రాత్రి 7 గంటలైంది. పది గంటలకు ప్రదర్శనం.

రాఘవుడు ఆరాత్రి 'పఠాన్' పాత్రధరించి ప్రదర్శించిన అభినయ ప్రతిభ నా జీవితానికి మరుపురాని ఒక అపూర్వ కళా నుభవమైంది. వివరించే ముందు ఆ నాటక ఇతివృత్తాన్ని అతిసంగ్రహంగా ఇక్కడ పొందుపరుస్తాను (పఠాను పాత్ర పరిచయం కోసం).

అలియ రామరాజు విజయనగర సమ్రాట్టు. శ్రీకృష్ణ దేవరాయల వంశావళిలో కడపటి వాడు. తల్లికోట యుద్ధం జరగడం, విజయ

నగర సామ్రాజ్యం మహమ్మదీయులకు హస్తగతం కావడం ఇతని పాలనలో జరిగాయి. పఠాను రామరాజు కొడుకు. ఒక మహమ్మదీయ స్త్రీ వల్ల కలిగిన రహస్య సంతానం. ఆషాదీ ఒక తురుష్కు సర్కారు పుత్రిక. స్వచ్ఛమైన మహమ్మదీయ. ఆషాదీ పఠాను ఒకరినొకరు ప్రేమించుకుంటారు. పఠాను జన్మరహస్యం ఆషాదీకి తెలియదు. పఠాను గొప్పయోధుడు. రామరాజు సైన్యంలోనే ముఖ్య దండనాథుడుగా పనిచేస్తున్నాడు. గాఢమైన స్వామిభక్తి వుంది. అయితే ఆషాదీయెడల ప్రేమ అంతకంటే గాఢమైంది. కాబట్టి ఆమె ప్రేరేపణ ఫలితంగా విద్రోహపంథా అవలంబించి తల్లికోట యుద్ధంలో రామరాజు తలను తానే నడికెత్తి శత్రువులకు కానుకగా అర్పిస్తాడు. ఈ విద్రోహానికి ఫలితంగా ఆషాదీ అతణ్ణి పెండ్లి చేసుకోడానికి అంగీకరిస్తుంది. కాని చివర ఘడియలో అతడి జన్మరహస్యం ఆమె తెలుసుకుంటుంది. 'నీవు హిందువుకు పుట్టావు. నీ రక్తం కలుషితం' అని నిక్కొగమోటంగా చెప్పి నిరాకరిస్తుంది. పఠాను ఉన్మాద ఆవస్థలో పడతాడు. చివరకు పిస్తోలుతో ఆమెను పేల్చేస్తాడు.

ఆ ప్రదర్శనానికి హాజ్జీనియం శేనే వాయిస్తున్నాను. ఎవరెవరికి ఎక్కడ పాటలు పద్యాలు ఉన్నాయో ఒక లిస్టుగా వ్రాసుకుని హాజ్జీనియం ముందు కూర్చున్నాను.

'పరబ్రహ్మ' అయింది. తెరలేచింది. రాఘవుణ్ణి రంగం లంమిద చూడటం నాకు అదే మొదటిసారి. అజాను బాహు విగ్రహం కుదిరికగల అవయవ సౌష్ఠవం విశాలమైన నెన్నుదురు దట్టమైన కనుకొమ్మలు భావగంభీరమైన విశాల నేత్రాలు. అలాటి

7

నాట్యకళాప్రపూర్ణ

బి. రామవ [బిక్టారి]

నట విగ్రహాన్ని అంతకు పూర్వం నేను రంగస్థలంలో ఎన్నడూ చూడలేదు.

ప్రదర్శనం నడుస్తూవుంది. ఒక్కొక్క ఘట్టం నడిచినకొద్దీ రాఘవుడి ఆమోఘ నటనా వైదుష్యం సమ్మోహనాస్త్రంవలె ప్రేక్షకులను భ్రమింపజేస్తున్నది. చివర ఘట్టం ఆషాఢీ హత్యాఘట్టం - వచ్చింది. మరుపు రాని ఘట్టం. ఆషాఢీ నిరాకరణ పఠాను క్రోధం పరాకాష్ఠ అందుకున్నాయి. పఠాను ఉన్మాదం పగ్గాలు లెంచుకుంది. పిస్తోలు తీశాడు. గురిపెట్టాడు. పేల్చాడు. గుండు మోగిన శబ్దం రాలేదు. (నైట్ వింగులో వున్న ప్రోంబర్ వేల్చిన నేలటపాకాయ నెమ్మదిన్న కారణంగా) మళ్ళీ రెండో సారి పేల్చాడు. ఈసారి శబ్దం వచ్చింది. ఆషాఢీ నేల వ్రాలింది. ఇక అది మొదలు సుమారు ఆరు నిమిషాలపాటు నడిచిన ఘట్టంలాటిది తెనుగు నాటకరంగంలో మళ్ళీ ఇంతవరకు నేను చూడలేదు.

ఆమె నేలమీదపడిన తర్వాత కొన్ని క్షణాలకు పఠానుకు ఉన్మాదశాంతి కలుగు తుంది. ఆవేగం సహతకు వస్తుంది. కేకేబరాన్ని శూన్యదృక్కులలో చూస్తాడు. ఆదృక్కు లో క్రమంగా వెనకటి ప్రేమస్మృతులు తోణికిసలాడతాయి. ఎక్కణ్ణించి వచ్చిందో కన్నీటి సార బిందుబిందువుగా వర్షిస్తుంది. హృదయం బద్దలైంది. కెఫ్యూనుని కేకవేస్తాడు. కేకేబరంపక్కన కూలబడి ఆమె చేతులు ప్రేళ్ళు ముఖం కనులు ముం గురులు పరిశీలిస్తాడు. అతడి ప్రేళ్ళు - వణికి పోతున్న ప్రేళ్ళు - అతడి హృదయంలో ప్రజ్వలించిన పరితాపజ్వాలను మూగభాష లో వెల్లడిస్తున్నాయి. ఇంతలో చప్పడవు తుంది. “ఎక్కడ? పఠానెక్కడ?” అనే కేకలు వినిపిస్తాయి. ఆ కేకలు మరింత భీకరంగా మరింతదగ్గరగా వస్తున్నకొద్దీ

అతని ముఖం భీభత్సంగా మారిపోతుంది. ఆ భీభత్సంకూడా కుప్పగా ఒక్కసారి రాదు. కెరటంగా వస్తుంది. ఒక్కొక్కభావతరంగం ఆ ముఖంలో అచ్చుగ్ననల్లు వెల్లడవు తుంది. ఆ కేకలు ఎవవి? రక్షక భటు లవా? ఎందుకు వస్తున్నారు? తనను పట్టుకు పోవడానికా? ఏమో! తాను చేసింది నేరమా? నేరమే! హత్య! అవును అవు ను! నేరం! హత్య! స్త్రీహత్య! శిక్ష!... గజగజ వణికిపోతాడు. ముఖం ఉన్నట్లుండి ఒక్కసారి వైవర్యం పొందు తుంది. హత్యచేసిన నేరక్షుడి హృదయ సంక్షోభం భయం బెదురుచూపులు వైర్యం నిర్వేదం గ్లాని ఆమోఘంగా ప్రతి బింబి స్తాయి. ఒక్క అంగవేసి నైట్ వింగుకు ముఖం చాటు చేసుకుంటాడు. మరో అంగ వేసి కుర్చీచాటున కూలబడతాడు, మళ్ళీ లేస్తాడు. అటు ఇటు బిక్క చూపులు చూస్తాడు. ఇవన్నీ ఎంత సహజంగా ఎంత ఎంత లలింతగా ఉన్నవంటే అన్ని వందలమంది ప్రేక్షకులతో కిక్కిరిసి వున్న హాల్లో నూదివేస్తే వినపడేంత నిశ్శబ్దంగా వుంది.

ఈ విచిత్ర మూకీసన్నివేశం సుమారు ఆరు నిమిషాలు పోయినట్లయింది. పాటలేదు. పద్యంలేదు. ఒక్క సంభాషణకూడలేదు. ఆ ఆరు నిమిషాలపాటు రాఘవుడు తన హృదయమే ఇతి వృత్తంగా తన ముఖ భావమే రచనగా తన అంగిక సాత్వికాభి నయములే దానికి వ్యాఖ్యలుగా ఒక అపూ ర్వ నాట్యకళాఖండాన్ని సృజనాత్మకంగా ఆవిష్కరించాడు. రాఘవుడు ఏకాకి - ప్రేక్షకులు వందలు. ఆ యేకాకి చేతిలో ఆరు నిమిషాలపాటు అన్ని వందలమంది సామాజికులు అన్ని వందల వెన్నముద్దలై పోయారు. వారి ఆత్మలను అతడి ఆత్మ ఆ

కాసేపు తనలో హాసించుకుంది. వెలుపలి ప్రపంచం ఆ కాసేపూ ఆంతర్జాతీయమైంది. ఆవరణలన్నీ కూలిపోయాయి. సామాజిక లోకం రసాగ్రహంలో మునుకవేసింది. నాట్య కళ తనలో గొప్పతనమైన ప్రచండశక్తిని ఒక్కసారి మిలమిలమని మోపించింది.

పరిమితమైన తన శాస్త్రీయ ఆవరణను దాటి ఏ ఆత్మ ఆనందస్థితి పొందగలుగు తుందో అదే ఆశాకీక రసానందం అంటాడు నాట్యశాస్త్ర న్యాయాభినివేషి అభినవగుప్తుడు (భగ్నవరణ చిద్విశిష్ట రత్యాది స్థాయా భావో రసః). రాఘవాడ నటనకు పర్యవ సానంగా ఆరాతి ఆ సన్నివేశంలో ప్రేక్షకులు పొందిన ఆనందం ఈ గూర్తకి ఉజ్వల నిదర్శనంగా కనిపిస్తుంది.

రష్యా నాట్యచార్యుడు స్టానిస్లావిస్కీ రచించిన 'ఆర్ట్ ఆఫ్ ది స్టేజ్' అనే గ్రంథంలో ఒక వాక్యం కనిపిస్తుంది. "సంభాషణ లేకుండా కేవల ముఖభావాలతో ప్రేక్షకులను ఎక్కువసేపు వశంలో ఉంచుకోజాలం. దానికి పరిమితి అయిదు లేక ఆరు నిమిషాలు. అనా మహానటుడికి మాత్రమే సాధ్యం". రాఘవాడి మహానటన కూడా ఆ పరిమితిలోనే ముగిసింది.

రాఘవాడి జీవితకాలంలో మన ఎమె

ట్యూర్ నాటకరంగం ఈనాడున్నంత ఉజ్వలంగా లేదు. ఇప్పుడున్నంతమంది నవనటి నటులు నవరచయితలు ఆనాడులేరు. కాబట్టి ఆయన కృషికి సరైన ఫలితం కలగలేదు. ఆయన్ని చూచి నేర్చుకోగల తగిన వారు వచ్చేసరికి ఆయన లేకుండా వెళ్ళిపోయాడు. అది తీరని దురదృష్టం.

రాఘవానివంటికళాకారుడు ప్రతిచోటా ప్రతిసారీ మనకు లభించడం అసంభవం. అనంత ఆకాశంలో ఎప్పుడో ఒక్కసారి కనిపిస్తుంది ఇంద్రధనుస్సు! త్రవ్వగా త్రవ్వగా ఎక్కడో ఒక్కచోట లభిస్తుంది కోహినూర్! ఇవి అపరూప వస్తువులు.

రాఘవ నిర్యాణం 1944 ఏప్రిల్ 17 వ తేదీ. తదాదిగా తెనుగునాట నలుమూలల ఆయన వర్ధంతలు జరుపుకుంటున్నాం. రాఘవాడు కళాకారుడే కాదు కళాయోగి. "నా అభినయమే నాయోగం" అనే రాఘవసూక్తిని విననివారు ఉండరనుకుంటాను. అయితే ఆయన ఉన్నత ఆంతస్తును ఒక్కసారిగా మనం అందుకోలేకపోవచ్చు. కాని అందుకు దృఢసంకల్పంతో యత్నం చెయ్యడం మన కర్తవ్యం. ఆ కర్తవ్యం నిర్వహించి ఆయన కళ సంపదకు శ్రోత సత్వ అర్హతను సంపాదించుకుందాం.

—o—

"నాగలిపటి నడుమునంచి పనిచేసేవాడికంటే, తనకు సమూహం ఎక్కువసుఖాన్ని, తీరికా కల్పించింది కదా అని, కవిగానీ, చిత్రకారుడు గానీ సంతృప్తిపడరు సరికదా, సంపాద్యంలోనూ రైతుకంటే తమదే పైచేయి కానలెనంటారు. సూడియోలో తాను పనిజేసింది పొలములో రైతుపడే పాటుకంటే చాలగంట లెక్కువైనట్లు, చాల కష్టమైనట్లు! పనిచేయకుండా కులుకుదామనే నవీన విశాచికి కళాకారులు పూజారు లవుతున్నారు."

—బెర్నార్డ్ షా.

చిత్ర కవిత్వం

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు

విద్వేనా ఒక చిత్రమనేడే లేనిదే అది కవిత్వం కానేకాదు. అందుచేత అలెక్కని కవిత్వం సమస్తం చిత్ర కవిత్వమే. సురేని పనీ పాటా లేని కవులు మాటలతో చేసే గారడీ మాత్రమే చిత్రకవిత్వమని చెప్పి ఊరుకోకూడదు. ఇంద్రజాలం నిజమే. ఇందులో చాలా ఉంది. కవిత్వానికి ప్రధానంగా ఉండవలసిన ఆవేశం ఏ కోశానా కనబడదు. అటునుంచి ఇటు చదివినా, ఇటు నుంచి అటుచదివినా ఒకలాగే నాగే పద్యాన్ని ఊరికే ఆశువుగా రచించడం అసాధ్యం. ఉత్తమ కావ్యాన్ని చదివితే ఉత్పన్న మయ్యే రసానందం వంటిది. 'కిని సిరి, నిలిసిరి, పిలిచిరి'వలె అన్న అన్న గుడు లూ, 'కుడుములు, పురుగులు, తురుపులు' వలె అన్న కొమ్ములూ ఉన్న పద్యాలవల్ల గాని, పద్యం కడుపులోఉన్న పద్యంవంటి గర్భకవిత్వం వల్ల గాని నిష్పన్నం కాజాలదు. ఫలానా రాజుగారి తాలూకు కీ యొక్క తెల్లదనాన్ని, ప్రశాపం తాలూకు ఎర్రదనాన్ని, శృంగారయొక్క వెచ్చదనాన్ని, విశ్వరూపు హెచ్చదనాన్ని, ఒకే ఒక్క పద్యపాదంలో ఇమడించి రచిస్తే అందులో ఉన్న అగ్రభేదాలన్నింటిని శెదు క్కుంటూ కూర్చోగలిగిన తీరుబా టెవరికి ఈనాడు లేదు. అనాటి రాజరికం నశించి పోయి, నియంతలూ, రాష్ట్రపతులూ ప్రధాన మంత్రులూ, రాజ్యపాలన చేస్తున్న రోజులివి. వీరి చర్యలను పత్రికలూ రెడియోలూ, సినిమాలూ ప్రచారంచేస్తాయి. అదైనా నిర్వచన నిరోధ్య శ్లేష యమక చిత్రగతులలో కాదు. అందరికీ చప్పన

అర్థమయే భాషలో. అందుచేత అప్పకవి చెప్పిన చిత్ర కవిత్వ పద్ధతులకిప్పుడు చాలా డిస్కాంటు. బాగాడిసెడ్డాంటేజీ. ఒకానొక సాంఘిక పరిస్థితిలో సాధ్యమైన సాహిత్య వ్యాసంగం ఆ పరిస్థితి అంతరించిన తర్వాత కూడా అమలు చేయగలుగుతామనుకోవడం అవివేకం.

ఏదో ఒకరూపంలో చిత్రకవిత్వంతోనేది ఎప్పుడూ ఉంటుందనే సత్యాన్ని ఇక్కడ గుర్తించాలి. 'విచిత్రం వినా కవిత్వం నాస్తి' అని ఇంతకు ముందే చెప్పాను. ఇది వెనకటి రోజుల్లో ఉంది. ఇప్పుడూ ఉంది. ఇక ముందు కూడా ఉంటుంది. అయితే వెనకటి రోజుల ధోరణులు అనాటి పరిస్థితుల కనుగుణ్యంగా రూపొందితే నేటి పరిస్థితుల ఫలితంగా ఈనాటి ప్రక్రియలు సాగుతున్నాయి. వెనకటి చిత్ర కవిత్వాలను గుంచి నే నిక్కడ విపులంగా వివరించ దలచడం లేదు. ఏ నుంచి గ్రంథాలయానికి వెళ్ళినా ఇవి లభ్య మవుతాయి. అప్పకవి తన లక్షణ గ్రంథంలో వీటి గాబినా ఇచ్చాడు. అది మాత్రం ఇక్కడ ఉంటున్నాను.

ఆసులూనుము, విలూనుము, నిరోష్ఠ్యము
ను,తలకట్టును,గుడులుశృంగములు,నక్ష
రవిలూపమును, పదభ్రమకంబు, పద్య
భ్రమకమును, నల్లెంట్లు, మరియు నేక
పదియు, ద్విపదియు, త్రిపదియును నేక
వర్ణంబును, ద్వ్యక్షరి, త్రిక్షరియును
సరవి నిచ్చానాక్య సంఘట్టనంబును నా
దిగా గొన్ని పద్యంబులెల్ల
క్షీతిని చిత్రకవిత్వ ప్రసిద్ధ నామ
ధేయముల చేత పెంపొంది తెలివివీరు...

ఈ జాబితాకు ఇంకా, సమస్యాపూరితం, న్యస్తాక్షరి, నిషిద్ధాక్షరి మొదలైన కవిత్వా విన్యోదాలను కలుపుకోవచ్చు. వీటన్నిటికి ఉదాహరణలిస్తూ కాలయాపన చెయ్యడం నా ఉద్దేశం కాదు. మన ప్రాచీన కవులు మాటలతో చేసిన మజాలు ఇన్నీ అన్నీ కావు. ఇవన్నీ స్మరిస్తూ ఎంత కాలమైనా సరదాగా వెళ్ళుచున్నవచ్చును. మే 11 ర ప్రభాకర శాస్త్రి వంటివారు ఎంతో శ్రమపడి ఇటువంటి వెన్నింటినో సేకరించారు. అందులో కొన్ని గ్రంథ రూపేణా వెలువడ్డాయి కూడా! ఇంకా వెలుగుమాడని ఎంతో సామగ్రి చెల్లాచెదురుగా అంద్రదేశం అంతటా దొరుకుతుంది. వాటిని జాగ్రత్తచేసి ప్రచురించవలసిన బాధ్యత సాహిత్య పరిషత్తులదీ, విశ్వవిద్యాలయాలదీ! ఇక్కడ నా సంకల్పం చిత్రకవిత్వాన్ని సామాజిక దృష్ట్యా మనోవైజ్ఞానికరీత్యా పరిశీలించడం మాత్రమే.

‘భావ భవ భోగ సత్కథా భావము లోలో’ ‘రాజనందన రాజ రాజాత్మజులు సాటి’ అనే పద్యం ఎటువంటి పరిస్థితులలో ఆవిర్భవించిందో చూడాలి.

నాగరికత ప్రభావంగా వ్యావసాయకం. నదీ తీరాల నంటిపెట్టుకొని నగరాలు. దాటశక్యంగాని కొండలచుట్టూ కోటలు. ఏడాదికీ సరిపోయే గ్రామం ఇట్లో ఉంటుంది. ఆయా వృత్తుల కనుగుణ్యంగా చాతుర్వర్ణ విభాగం. రాజుకొడుకు రాజుగా వడ్రంగి కొడుకు వడ్రంగిగా వంశ క్రమానుగతమైన సాంఘిక వ్యవస్థ. ఏనుగులూ గుర్రాలూ కత్తులూ కటాన్లు, ఈ వ్యవస్థని రక్షించే కవచాలు. ఏ గ్రామాని కా గ్రామం స్వయం సమృద్ధం. ఎద్దు బళ్ళలో ప్రయాణం. ఇంకా ఘనకార్యాలకీ ఇంత కన్న వేగానికీ గుర్రపుబళ్ళు. వేగాన్ని

కొలవడానికి ఆశ్శశ కీ ప్రమాణం. తాటా కులమీద గంటాలతో లిఖించిన గ్రంథాలు. కంఠ పాఠం చెయ్యడానికి పీలుగా పద్యానికి ప్రాముఖ్యం.

మనోహర స్వప్నాలు కనడం మానలేని మానవుడు తాను కన్న ప్రతీ కలకీ ఏగో ఒక ఆకారం ఇస్తాడు. మానవుని కల ధరించే ఆకారమే కళ. అతని అంతిమ స్వప్నమే భగవంతుడు. కాని ప్రతీస్వప్నానికీ కాళ్ళు నేలమీదనే ఉంటాయి. భగవంతుడనే స్వప్నానికి మానవుడే ప్రాతిపదిక. దేవుడు మనుష్యుణ్ణి నిర్మించాడనగానికి బదులు మనుష్యుడే దేవుణ్ణి సృష్టించుకున్నాడనడం సహజం. ఈ దేవుని గురించి ఒక్కొక్క కాలంలో ఒక్కొక్క మానవుడు ఒక్కొక్క విధంగా సాక్ష్యం ఇచ్చాడు. నిద్రావస్థలో వాస్తవికతపొందే వైరూప్యమే స్వప్నం. స్వప్న ప్రపంచంలో వాస్తవిక లోకం చిత్రవిచిత్రంగా పరావర్తమవుతుంది. అక్కడ దేవుడు జగత్ప్రభువూ, జగజనకుడూ. మానవుని ఆశలు స్వర్గాన్ని కల్పిస్తాయి. భయాలు నరకాన్ని. మానవుడు చేసే గుంచిపనులకు స్వర్గంలో బహుగుణి. చేసే పాపాలకు నరకంలో శిక్ష. ఈ పుణ్య పాపాలను నిర్ణయించే ప్రాశ్నీవాకుడు భగవంతుడు. భగవద్రాజ్యంలో కూడా మానవలోకంలోవలెనే సైన్యాల్లా న్యామనాలూ, ఉద్యానవనాలూ ఉంటాయి. దేవతలలోకూడా కొడుకులూ, పినకంఠులూ, మేనమామలూ, నోడుకోడళ్ళూ, ఉంటారు. వీరి చర్యలను వివరించేవీ, సంబంధ బాంధవ్యాలు వర్ణించేవీ మనకి ఒకటి కాదు అస్తాదశ పురాణాలున్నవి.

భూలోకంలో రాజంటే సాక్షాత్తు విష్ణువంశ సంభూతుడు. అతని పూర్వీకులు

సూర్య వంశానికో, చంద్ర వంశానికో చెందినవార. కావలిస్తే వంశవృక్షాలున్నాయి చూచుకోవచ్చును. కాదన్న వాడికి నరకం తప్పదు. అయినా ప్రజలందరి లోనూ ఈ అభిప్రాయాలు ప్రబలి ఉన్నప్పుడు వారిలో ఎవడైనా ఒకడు తప్పిజారి కాదంటే వాడి బ్రతుకు ప్రత్యక్ష నరకమే అయిపోతుంది.

ఇటువంటి అభిప్రాయాల మధ్య, సాంఘిక పరిస్థితుల మధ్య జీవించే కవి రాజును ఇంద్రుడనీ, చంద్రుడనీ, ఎందుకు పొగడడు? ఎంత కవి అయినా ఆతనికి కడుపు గడవాలి కదా? రాజానానాలలో ఉద్దండపండితులుంటారే? కష్టపడి ఒక కంద పద్యం రాస్తే చూసే దెవడు? అందుచేత ఏదో ఒక చమత్కారం చూపించాలి. ఇంకొకడు ఆ పద్యం నేను రాసిందే అనకుండా తన సొంత వ్యాఖ్యానాలు గుప్పించగలగాలి. నిలుచున్న పాటన అమరాది నిఘంటువుల నిఘంటువుల నుండి, తదితర శాస్త్ర గ్రంథాల నుండి శ్లోకాలు చదువుతూ తన పాండిత్య పటిమను ప్రదర్శించాలి. అప్పటి కప్పుడు, ఆశువుగా పద్యాలు చెప్పాలి. అస్తవధానాలూ, శతావధానాలూ చెయ్యాలి. ఈవిధంగాకోటలో పాగా వేయడానికి పనికొస్తాయి చిత్ర గర్భ, క్షేప, బంధ కవిత్వాలు. తీరా పాగా వేసి బైతాయించినవాడు మాత్రం ఇవన్నీ కుక్షింధరులుచేసే శుద్ధరచనలని తేలికగా తోసి పారేస్తాడు.

చిత్రకవిత్వం చిన్నపిల్లలు మాటలతో అడుగునే అటలలో ప్రారంభ మవుతుంది. 'కనా కపే కరు కరా కమా కరా కవు' అని క భాషలో నా పేరు రామారావు అని చెప్పే కుర్రాడు చెబుతున్నది చిత్ర కవిత్వమే. స్కూలు కుర్రాడు గోడమీద

'దడిగాడునానసిరా' అని రాసినప్పుడు అనులోమము, విలోమము అన్ని అక్షరాలకి లక్ష్యప్రాయుడు అవుతున్నాడు. ఇంతెందుకు? ఏడాది ఈడైనా లేని శిశువు తా తా తా, మా మా మా, అని ఒకే అక్షరాన్ని బహు పర్యాయాలు ఉచ్చరిస్తే ఏకాక్షరికి అంతకన్న మంచి ఉదాహరణం మరేది ఉంటుంది?

అయితే ఇలా అన్నానని చిత్రకవిత్వ రచన చిన్నతనపు చేష్టగా కొట్టి పారేయకూడదు. శిశువుల మనస్తత్వాన్ని పరిశీలించినట్లయితే కవిత్వపు ప్రారంభాలు కనిపిస్తాయి స్పష్టంగా. ఒక్క శిశువుల చిత్రవృత్తివృత్తిలోనేకాక అది మ జాతులనీ, అనాగరిక జాతులనీ మనం ఈసడించే తెగలవారి వ్యాసంగాలలో కూడా కళాదేవత స్వరూపం కళ్ళకు కడుతుంది. ఈనాడు పేరుమోసిన మహాకవులు చిత్రకారులూ, శిల్పులూ, వాగ్దేయకారులూ, అన్ని రకాల కళాకారులూ ఈ ప్రక్రియలను జాగ్రత్తగా ఆకళింపు చేసుకుంటున్నారు.

పాఠశామికంగా, యాంత్రికంగా, సాంకేతికంగా అత్యద్భుత అభివృద్ధిని సాధించిన నేటియుగంలో కళలకుమూడా ప్రశ్న కన్నెన విశిష్టత్వం గోచరిస్తుంది. నేటి కళాస్వరూపాలను నిర్ణయించేది నేటి జీవిత విగానమే. అచ్చు గుంత్రం విద్యను అందరికీ అందుబాటులోకి తెచ్చింది. స్త్రీమగ్గు, విమానాలూ, దేశదేశాల మధ్య ఉన్న దూరాన్ని తగ్గించివేశాయి, సినీమాలూ, రేడియోలూ, ప్రపంచం మూల మూలలకూ అలుకుపోయాయి. పీటినీ నిర్వహించడం ఎంతో శాస్త్రీయ విజ్ఞానంతో కూడుకున్న పని. సమయం చేతిలో ఇవి సాధించలేని విజయమేలేదని చెప్పవచ్చును. మొ

తం మీద, పలుతరహాల విధేదా రెన్ని కనబడుతున్నా, అందరు మానవులూ ఒకటే అనే అభిప్రాయం ఈనాడు విస్పష్టంగా రూపొందుతోంది.

కవుల భాష ప్రయోగంమీద నేటి జీవిత విధానం తెన్నూన్న మార్పుల కుదా హరణ లనేకం ఇవ్వవచ్చును. వాటిలో మూడింటినిమాత్రం నిజాత్రంగాఇక్కడ చెబుతున్నాను. ఇవి టెలిగ్రాఫ్, వాణిజ్య ప్రకటన, వార్తాశీఠిక. ఈ మూడూ ఈ నాటి జీవితానికి లక్షణాలే. టెలిగ్రాఫ్ కి విషయమే కాని వ్యాకరణం ప్రధానం కాదు. ఎంత తక్కువగా మాటలుపయోగిస్తే అంతడబ్బు పొదుపుకూడాను. చిన్న పిల్లను తన మనస్సులో ఉద్దేశాన్ని తక్కువమాటలతో, కర్త కర్మ క్రియల నిర్బంధాలతో నిమిత్తంలేకుండా ఏనూత్రం ప్రకారం వెల్లడించ గలుగుతున్నాడో, అదే టెలిగ్రాఫ్ కు కూడా వర్తిస్తుంది. అమెరికన్ కవి ఈ ఈ కమ్మింగ్స్ శ్రాసే గీతాలలో ఈ పొదుపరితనం కనిపిస్తుంది. అంతే కాక అచ్చయంత్రం కలిగించే అవకాశం

లనుకూడా అతడు అత్యద్భుతంగా వాడుకుంటాడు.

రెండవదైన వాణిజ్యప్రకటనలోకూడా ఈ సూత్రాన్నే చూడవచ్చును. ప్రకటిం చుకూన్న సరుకు యొక్క గుణగణాలను తక్కువ మాటలలో ఎక్కువ హృదయం గమంగాచెప్పాలి. అలాగే వార్తా శీఠికలు కూడా. వార్తాసారాంశం అంతే రెండు మాటలలోఇమిడిపోవాలి.

నేటి చిత్రకారులు ఒకటి రెండు రేఖలతోను, నేటి కవులు ఒకటి రెండు మాటలలోను తాము చెప్పకలిగినది చెబుతున్నారంటే బండెడు గ్రంథం రాయలేకకాదు. ఈ విధంగా చెప్పటానికి సామాజికంగాను, మనోవైజ్ఞానికంగాను తగినన్ని కారణాలున్నాయి. కవిత్వంలో వసూన్న నూతన ధోరణులన్నీ కనిపించడానికేమో చిత్రం గానే ఉంటాయి గాని వాటిని పరిసరాలలో ఉన్న పరిస్థితులతో అన్వయించి చూస్తే ఎన్నో క్లిష్టమస్యలు సునాయాసంగా అవగాహన కాగలవు.

—o—

“ గనుల ముడిసరుకునుంచి మంచి లోహాన్ని తీసినట్లుగా ప్రజా జీవితంనుంచి ఉత్తమసారస్వతాన్ని కళలనూ తయారుజేయవచ్చు. మొదట అవి మొరటుగానూ ముతకగానూ వున్నాగాని, కొల్లలు కొల్లలుగా ప్రజాజీవితంలో మనకవి లభిస్తాయి. ప్రజాజీవిత మనేది అంతు పొంతులేని నంటిది. ఎంతత్రవ్వి తీసినా తరుగుపడని గని !

— మాసీయాం.ఓ.

క్లార్కు సూర్యారావు

ఆరుద్ర

క్లార్కు సూర్యారావు క్లార్కు సూర్యారావు
పార్కులో కెళ్ళాడు పనిలోంచివచ్చి

మేజాల భూజముల మేదినిలోంచి
చిథాల చీటాల చిట్టడవిలోంచి
రొప్పకొని రోజుకొని రోజెల్లగడిపి
గాలికై జాలికై గాలించగాను
పార్కులో కొచ్చాడు వర్కులోనుంచి
క్లార్కు సూర్యారావు కాళ్ళీడ్చుకొచ్చి
పార్కులో ఉంటారు పడుచు దంపతులు
పార్కులో ఉంటారు పాతన్నహితులు
పార్కులో ఉంటారు పసిపిల్లవాళ్ళు
పార్కులో ఉండనిది ప్రశాంత మొకటే

క్లార్కు సూర్యారావు పార్కులోనుంచి
మార్కెట్టుకెళ్ళాడు మనశ్శాంతికొరకు.
మార్కెట్టులో మంచి సరుకులుంటాయి
డబ్బున్నవాళ్ళకే దొరుకుతుంటాయి
మధ్యతరగతివాళ్ళ కొరుకుతుంటాయి
మనవాడి మనసుని తినివేస్తాయి
క్లార్కు సూర్యారావు మార్కెట్టునుంచి
కూర్కు తీద్దామని గృహమునకుపోయె

ఇల్లు ఇర్కటము ఆలి మర్కటము
ఆఫీసులో గొర, అసలు కర్కటకం
పార్కులో విశ్రాంతి కనలేడు తాను
మార్కెట్టులో సుఖము కొనలేడు తాను

క్లార్కు సూర్యారావు అర్కుడేగాని
కలకాలముండే గ్రహణాన చిక్కె-
తలపులున్నవిగాని నలపులులేవు
అనుకోడమేగాని అనుభవంలేదు

కనుమూసి కను తెరచి కలగాంచుటే సదా
గుండెలో నున్నవీ ఎండమావులుకదా
క్లార్కు సూర్యారావు క్లార్కు సూర్యారావు
కోర్కెల ఊబిలో కూరుకుపోయె

అలసిపోయెను అతడు తలుపుదగ్గర నె
తలుపు తట్టుటమాని తనువుమరచాడు
నిలుచున్న పాశాన నిదురపోయాడు
నిదురలో నిడుపైన కలనుగన్నాడు

క్లార్కు సూర్యారావు క్లార్కు సూర్యారావు
క్లార్కు సూర్యారావు కలగన్నాడు

కలలోన సూరన్న తనయింటికొచ్చె
కష్టాలు నష్టాలు వెతలు. కన్నీళ్ళు
పుస్తెకట్టిన ఆలు పుట్టింటికేగె
పుట్టెడు సౌఖ్యాలు స్వాగతముపలికె
క్లార్కు సూర్యారావు కలకలానవ్వి
మూర్కొనెను మూర్కొనెను ముచ్చటలుగాలి

కలలోన సూరన్న తలుపుతట్టాడు
నట్టింటిలోనుంచి నాతి ఒకతొచ్చె
నట్టింటిలోనుంచి వనిత ఒకతొచ్చె
పడకగదిలోనుంచి పడతి ఒకతొచ్చె

క్లార్కు సూర్యారావు క్లార్కు సూర్యారావు
కమ్మగా నవ్వాడు కాంతలనుచూసి

కలలోన సూరన్న కనబడగానె
 నటింటిలోచెల్లి నగలు తెమ్మనదు
 నంటింటిలో నదిన వడ్లులేవనదు
 పడకగదిలో భార్య పస్తుపడుకొనదు
 క్లార్కు సూర్యారావు క్లార్కు సూర్యారావు
 కడకుసంతోషాన్ని కన్నాడుకలలో

కలలోన సూరన్న కనబడగానె
 తన పిల్లలే తనను దేయ్యమనుకోరు
 పొరుగింటిలోవాళ్లు భూతమనుకోరు
 ఇరుగింటి వాళ్ళకోను ఈసడించేను
 కలలోన కలలోన కలలోన మాత్రం
 క్లార్కు సూర్యారావు కడుబలశాలి.
 కలలోన సూరన్న గర్భశ్రీమంతుడు
 అతగాడిపిల్లలకు ఆరోగ్యముండు

రస్కులు బిస్కెట్లు చాకెట్లు తిండి
 ఇస్కూలు జీతాన్ని ఫస్టునే కట్టు
 క్లార్కు సూర్యారావు కడసారికొడుకు
 మార్కులను తెస్తాడు ఫస్టునే ఎపుమా

కలలోన సూరన్న కలవరించాడు
 తలుపుదగ్గర అతడు పలువరించాడు
 రోగిష్టిపెళ్లాము రొప్పుకొనినచ్చి
 తలుపుతీసింది కన్ను మూసింది

క్లార్కు సూర్యారావు కరడుకట్టాడు
 క్లార్కు సూర్యారావు మార్పిల్కలేదు
 క్లార్కు సూర్యారావు క్లౌషెచ్చెక్మార్కు
 క్లార్కు సూర్యారావు కాగితం కార్కు.

—“ఎన్.జి. వో. నూర్యుడు” నుంచి

‘స్వస్వర్ బైడ్’

దంధమూడి మహీధర్

మాధవరావు వీధిమలుపు తిరుగుతుండగా మూలసిద్ధాద్ కూర్చున్న కుంటి బిచ్చగాడు ‘బాబూ!’ అన్నాడు. వెనక్కు తిరిగి చూడనైనా చూడకుండా మాధవరావు పెద్దపెద్ద ఆంగలేసుకుంటూ వెళ్ళి రమణయ్యగారి కంటిముందు నిల్చున్నాడు. రమణయ్యగారి ఆవరణలో అడుగుపెట్టడానికి పూర్వం మాధవరావు చాలా మధనపడ్డాడు. కాని తప్పలేదు. లోనికళ్ళాడు.

ఉదయంపూట మాత్రమేవచ్చి ట్యూషన్ చెప్పి వెళ్ళే మాస్టరు మాధవరావు సాయంత్రం నాలుగున్నర గంటల వేళప్పుడు - కాళ్ళకు చెప్పులులేకుండా, భుజంమీద చిరిగిన లాల్చీతో, పీక్కు పోయిన మొహంలో వసారాలో ప్రత్యక్షంకావటం చూసి - సినిమాపత్రికలు తడేకనీక్షణో చెదువుతున్న రమణయ్యగారి పన్నెంజేళ్ళ కూతురు ప్రమీల, పక్కకుచ్చీలో నుహా తీవిగా కూర్చున్న రమణయ్యగారి సీసకుక్క ‘వెక్టో’, గాభరాపడి లేచి నిల్చున్నారు.

‘ఈ బక్కమాస్టరుకు వేళాపాళాలేదా ఏమిటి?’ అన్నట్లు మొహంపెట్టి ప్రమీల మాధవరావువేపు చూసింది. అగ్రామాస్తానే తను చెదువుతున్న సినిమా పత్రికలమీద పక్కనేవున్న ‘హింగూ’ వేపరు కప్పింది. ఎక్కడ తను పట్టుబడిపోతానో నని!

‘నాన్నగారూనారా అమ్మా?’ అని అడిగాడు మాధవరావు.

‘లేరండీ! మాంట్ గోడ్ వెళ్ళారు! నూ ఆమ్మకు కొంచెం సుస్తీ చేస్తే బ్రెడ్

తీసుకరావడానికి ‘స్వెన్నర్స్’కు వెళ్ళారు. కూర్చోండి, వస్తూఉండాలి!’ అని సమానం చెప్పిన ప్రమీల... ‘కూర్చోండి!’ అని ఎందుకు అన్నానా అని లోలోపల బాధపడింది. ఆయన నిజంగా వాళ్ళనాన్న వచ్చేదాకా అక్కడే కూర్చుంటే మట్టుకు తన సినిమా పత్రికల పతనానికి భంగం కలుగుతుంది.

రమణయ్యగారు బ్రెడ్ కోసం మాంట్ గోడ్ వెళ్లారంటే మాధవరావుకు ఆశ్చర్యం వేయలేదు. ఆయన అలవాట్లు చాలా విచిత్రంగా ఉంటాయి. తన కుండేటికి మూడే కాళ్ళంటారు. ఎదుటివాడు నోరు మెదపటానికి వీలేదు. ఇండియాలో తయారయిన వస్తువులు ఆయన చచ్చినా ముట్టుకోడు. ఎప్పుడూ బ్రిటన్, ఆమెరికా వస్తువులే కొంటూఉంటారు. అదేపనిగా విదేశీయుల్ని మెచ్చుకుంటారు; వాళ్ళనంచి నునం నేర్చుకోవాలసిన విషయాలు చాలా ఉన్నాయని వాదిస్తూంటారు. నునదేశ పరిశ్రమల విషయంలో వాళ్ళ చేయూత లేకపోతే ఇంతటి ఆభివృద్ధిని నునం సాధించి ఉండే వాళ్ళం కాదట!

మాధవరావు ఆలోచిస్తూ కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. వెక్టో అదేపనిగా అతని వేపుచూస్తోంది. ప్రమీల వాకిలి పక్కగా నిల్చుంది.

‘ఏదమ్మా! - రెండు రూపాయలు అడిగి పట్టుకొళదామని వచ్చాను! మీ నాన్నగారి స్వభావం నాకు తెలుసు!

ట్యూషన్ ఫీజు ఒకటో తారీఖుకు ముందు అడగటానికి పిలేదు. కాని తప్పలేదు... ఉదయంనుంచి మా ఇంట్లో పిలి లేవలేదు. చిన్న పిల్లగొడవ చేస్తోంది ఆకలికి? అన్నాడు మాధవరావు.

ఆ పిల్లకు పిలి లేవకపోవడమంటే ఏమిటో అర్థం కాలేదు. అథవా మాధవ రావు విడచురచి చెప్పినా ఆ పిల్లకు ఆకలితో అలచుటించడం, కట్టుకోవడానికి బట్టలులేక పోవడంలాంటి విషయాలు అర్థం కాకపోవచ్చు! అర్థమయ్యేట్టు చెప్పడం బహుశా మాధవరావుకు సాధ్యంకాదేమో?

మాధవరావు పక్కకుర్చీలో ఉన్న 'హిందూ' పత్రిక తీసుకోవడంతో - ఆ పిల్ల రహస్యంకాస్తా బయటపడింది!...

“అవండీ! అవి పక్కంటి భ్రమరాంబ ఇచ్చింది లెండి! వాళ్ళనాన్న సినిమా యాక్టరు! మొన్న రిలీజయిన పిక్చర్... లో చాలా బ్రహ్మాండంగా అభినయించారండీ! నేను చూశా ఆ పిక్చరు...!” అని చెబుతూ ప్రమీల పత్రిక లన్నిటినీ లుంగ జుట్టి లోపలికి పట్టుకెళ్ళింది...

‘తప్పనాదీ కాదు. భ్రమరాంబనీకాదు! రోజురోజుకూ పెరిగిపోతున్న సినిమా సంస్కృతి ప్రభావమే ఇదంతా!’ అని అనుకున్నాడు మాధవరావు మనస్సులో. ప్రమీలకు చదువు సంధ్యల విరాద ఆసక్తి ఎలావున్నా - సినిమా పత్రికలంటే చెప్పి కోసుకుంటుంది. ఫేషన్స్ విషయంలో ఆసక్తి అధికం!

మాధవరావు ‘హిందూ’ పత్రిక వేజీలు తిరగవేయడానికి ఉపక్రమిస్తూన్న సమయానికే రమణయ్యగారి ఏకైకపుత్రుడు ప్రసాద రావు తీవిగా నడుచుకుంటూ లోనికొచ్చాడు. మాధవరావును చూసి... “ఏమం

డోయ్ మాష్టరుగారూ! ఈ వేళప్పుడు దయచేశారు మా ఇంటికి?...” అంటూ మాధవరావు సమాధానం చెప్పకమునుపే లోనికెళ్ళిపోయాడు. ‘వైడో’ ఆమాం తంగా దూకి ప్రసాదరావును అనుగమించింది.

మాధవరావుకు పత్రికలో అక్షరాలు కన్పించలేదు. మాటిమాటికీ ప్రసాదరావు గురుకొస్తున్నాడు. ఏ నిమిషంలోనైనా అతగాడు బయటికి దూకే ప్రమాదంఉంది.

ప్రసాదరావంటే రమణయ్యగారికి ఎంతో ప్రాణం. ‘వీడున్నాడే - చూవాడు, సరీఫూ...రాజేంద్రప్రసాద్ పుట్టిన నక్షత్రం లోనేపుట్టాడు. వీడితల్లి ఆపేరే పెట్టుకున్నది. ఎవరో ఒకళ్ళిద్దరూకూడా - ‘గొప్ప అదృష్టజాతకుడవుతాడనిఅన్నారు. చూడాలి మరి!’ అని అయ్యుఉంటాడు. ప్రసాదరావు మాత్రం తనగదిలో ఎదురుగా తండ్రి కొనిపెట్టిన గ్రంథాలు పేర్చి-వాటిని నిత్యం పఠిస్తున్నట్లు నటిస్తాడు. పన్నెండు గంటలదాకా మేల్కొని ఉంటాడు! తండ్రి సంతోషిస్తాడు. నిజంగాఅతగాడు చదివేది మాత్రం డిటెక్టివ్ నవలలు! సరికొత్త పద్ధతులలో చక్కగా రకరకాల హత్యలను సృష్టించే నవలలు! ఆ నవలల్లో రక్త పురుడుగులు, కళ్ళు చెరిగిపోయే కత్తులు - వళ్ళు జలదరించే దృశ్యాలు - చూస్తాడు. తెల్లవాని తరువాత స్నేహితులు దగ్గర ఇతగాడు అచ్చంగా ఈ డిటెక్టివ్ పుస్తకాలలో పాత్రలు మూట్లాడే పద్ధతిలోనే ముదరామాటలు మూట్లాడతాడు. ఇంగ్లీషు ట్యూషన్ మాష్టరు దగ్గరికెళ్తున్నా నని తండ్రితో చెప్పి - స్నేహితులతో ఆది వారంనాడు క్రైంపిక్చర్స్ చూసివస్తాడు. వేషధారణ విషయంలో రోజుకొక పద్ధతి

అవలంబిస్తాడు. ఇలాంటి విషయాలమీద ఆసక్తి ఉండటం మంచిదిగాదుకాబూ! అని ఒకసారి మాధవరావు చెప్పగా - ఆగోబు సాయంత్రం బజారులో నిలేసి 'జాగ్రత్తగా మనులుకో పంతులూ!' అని హెచ్చరించాడు! అంతే! మాధవరావు జీతం రాళ్లకోసం తన పని తాను చేయటం వినా...మగో విషయాన్నిగూర్చి మాట్లాడటమే మంచిదిగాదని మానం వహించాడు.

ప్రసాదరావు బయటికొచ్చి ఎలాంటి ప్రశ్నలుపేసి తనను వేధిస్తాడోనని ఆలోచనలలో మునిగివున్న మాధవరావు ఆగస్టా శ్మగా రమణయ్యగారు గేటు తోసుకొని లోపలికి రావటం చూశాడు. అసలు విషయం ఆయన ఎదుట ఎలాఉంచాలో ఒకటికి నాలుగు పర్యాయాలు అనుకున్నాడు మనస్సులో!

'ఏం పంతులూ ఇలావచ్చావు?' అని రమణయ్యగారు అడుగుతారు గాబోలని మాధవరావు ఊహించాడు. కాని అలా అడగలేదు.

'ఇదుగో పంతులూ!... ఇది స్పెన్సర్ డ్రెడ్!' రమణయ్యగారి గొంతువని లోపలుంచి 'పెన్సిల్' పరుగెత్తుకొచ్చి ఆయన కాళ్ళకు చుట్టేసుకుంది! ప్రనివాలవచ్చి గడపలోనిల్చుంది... 'ఈ డ్రెడ్ తీసుకొని బస్ స్టాప్ కొచ్చి నిలబడ్డాను. బస్ ఎంత సేపటికీ రాదు. ఏమంటావు పంతులూ... మనకు తొందరగా ఉన్నప్పుడు మనకు కావలసిన బస్సులు మినహా అన్నీ వస్తాయి గనూ?.....'

'అవును!' అన్నాడు మాధవరావు! ఆయన మళ్లా ప్రారంభించాడు - 'అర గంటకు పైగా నిల్చాన్నాను. నా వెనుక పదిమంది క్యూలో వున్నారు. కాళ్ళు

పీక్కు పోతున్నాయి. అప్పుడు ఆగస్టా తుగా నా చేతిలోనుంచి స్పెన్సర్ డ్రెడ్ కాస్తాకిందపడింది. నువ్వేచెప్పపంతులూ... బస్ స్టాప్ లో కిందపడ్డ డ్రెడ్ తీసుకోవచ్చా? తీసుకోకూడదు. అక్కడ ఎంతమంది నిల్చున్నాగో, ఎంతమంది ఉమ్మి వేశారో... అలాంటిచోట ఎన్ని వ్యాధులకు సంబంధించిన క్రిమీకీటకాలుంటాయో కద!... కాని 'క్యూ'లో నా వెనుక నిల్చున్న వ్యక్తి కిందపడ్డ డ్రెడ్ తీసుకొని నా చేతికందినూ - 'అదేమిటండీ! స్పెన్సర్ డ్రెడ్ కిందపడేతీసుకోరు?...ఎంతమంచి డ్రెడ్ ఇది?' అనటంతో తీసుకోక తప్పింది కాదు!...కాని దీనికి టి. బి. కి సంబంధించిన రేణుఫలంబుకొని ఉంటే ఏం గావాలి? ఎంత ప్రమాదం?... మళ్లా ఇంకో డ్రెడ్ తీసుకుందా మనుకున్నా; కాని అలావేళ్లే ఇంకోగంట ఆలస్య మవుతుంది!... విధిలేక వచ్చేశాను. బస్ దిగి వచ్చేటప్పుడు అడుక్కునేవాళ్ళ కెవరి కయినా ఇద్దా మనుకున్నా, కాని... వాళ్ళకు మాత్రం వ్యాధులు సంక్రమించవూ?...ఏమంటావు?' అని అడుగుతూ ముగించారు రమణయ్యగారు!

మాధవరావుకు లోప వచ్చేట్లున్నది. భార్యా పిల్ల ఏంజేస్తున్నారోనేను బాధగా ఉంది. కాని తనబాధ కన్పించనీయకుండా రమణయ్యగారి ఎదుట నవ్వుతూ నిల్చున్నాడు.

రమణయ్యగారు డ్రెడ్ వసారామూల నున్న బల్లమీదికి గిరాటేశారు. 'పెన్సిల్' దాన్ని పట్టుకోబోతే వారించారు. అది వెనక్కువచ్చి డ్రెడ్ వేపు త దే కం గా చూస్తోంది. రమణయ్యగారికి ఇంక సమస్యగాఉంది. మాధవరావు - రేపు ఇచ్చే

ట్యాప్ ఫీజు ఇన్వోజే ఇప్పించును అడగాలో ఇంకా ఆలోచిస్తానే 'ఇదుగో పంతులూ! ఆలోచించి చెప్ప - ఏంచేయమంటావు ఈ బ్రెడ్ ని? బజారులో పోరేయ మంటావా?' అని అడిగారు రమణయ్యగారు.

'ఆ వద్దండీ! నా కివ్వండి! పీధి మలుపుమీద కూర్చున్న కుంటివాడి కిచ్చేస్తాను. మీ పేరు చెప్పకొవి తింటాడు!' అన్నాడు మాధవరావు!

'నాడికి టి. బి. వస్తేనో??'

'అసలు బీదవాళ్ళకు జబ్బులు వచ్చేది తిండితినక పోవటంవలనేనండీ! ఒకవేళ తింటే కుళ్ళి కంపుకొనే ఆహారం తింటారు. కుక్కలకుమల్లే ఎంగిళ్ళకోసంతాక్కి సలాడుకుంటారు. మీరు విచారించకండి ఈ బ్రెడ్ తీసుకెళ్ళి ఆ కుంటివాడికిస్తాను. మీ రనుకునే జబ్బులేవీ వాడికంటవు.'

'సరే అయితే - తీసుకెళ్ళి ఆనిచ్చేప్పి రమణయ్యగారు ఆ బల్లమీదన్న బ్రెడ్ మునిపేళ్ళతో పట్టుకుని మాధవరావు కందినాడు.

మాధవరావు మారు మాట్లాడకుండా తీసుకున్నాడు.

రమణయ్యగారు లోనికెళ్ళిపోయాడు. మాధవరావు నోలోనుంచి మాటరాలేదు. అగుగులో అడుగువేసుకుంటూ బయటికి నడిచాడు.

మాధవరావు పీధిమలుపుతిరగటంతో మూలమీద కూర్చున్న కుంటివాడు ఆరగంట క్రితంకుమల్లే 'బాబూ' అని దీనంగా పిలిచాడు. రమణయ్యగారిచ్చిన 'స్పెన్సర్ బ్రెడ్' అతని చేతి కందించబోతుండగా... మాధవరావుకు తన ఐదేళ్ళపిల్ల గుర్తుకొచ్చింది. 'ఎక్కడైనా రెండు రూపాయలు పట్టుక

రండి... బియ్యం, ఉప్పు-పప్పుతెస్తాను' అని కనీసం నాలుగైదు పర్యాయాలు తనను ప్రార్థించిన భార్య స్మృతిపథంలో మెదిలింది.

మాధవరావు కటిక్కిన తనచెయ్యి వెనక్కులాక్కొని... ఇంటివైపుకు గబగబా నడిచాడు. వెనకనుంచి... 'బాబూ, బాబూ, ఉదయంనుంచి ఏమీ తినలేదు' అనే కుంటివాడి మాటలు మాధవరావుకు వినిపించాయి. కాని వాటిని అతను వినిపించుకోలేదు.

'ఏమైనా తెచ్చారా?' అన్నది మాధవరావు భార్య!

'ఇదుగో! స్పెన్సర్ బ్రెడ్' తెచ్చాను. ఈ పూటకు దీంతోకాలక్షేపం చేద్దాం. రేపటి విషయం రేపు' అన్నాడు మాధవరావు.

మాధవరావు కూతురు నిద్రపోతోంది. 'గూడమ్మా... మీ నాన్నగారు నీకోసం మంచి బ్రెడ్ తెచ్చారు' అని లేపింది. మాధవరావు నాకుతో బాన్ని ముక్కలు ముక్కలుగా కోశాడు. వంటింట్లోనుంచి మూడుజేట్లు తెచ్చి వాటిలో ఆముక్కలు పేర్చాడు.

ముగురూ ఎదురెదురుగా ను్చుని... 'స్పెన్సర్ బ్రెడ్' ముక్కలు తినటానికి ఉపక్రమించబోతున్న సమయానికే ఎవరో వచ్చిన చప్పుడయింది. ఆ వెంటనే - 'ఏయ్ పంతులూ' అన్న కేక వినిపించింది.

మాధవరావు ఉలిక్కిపడ్డాడు. ఆ గొంతు రమణయ్యగారిది.

'ఏమండీ' అని బయటికి వచ్చేలోపలే రమణయ్యగారు లోనికొచ్చారు. మూడు పళ్ళెలలో బ్రెడ్ ముక్కలు తరిగివుండటం చూశారు. అలంత దూరాన - 'స్పెన్సర్

సాహిత్యాభిలాష

కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

ఈనాడు ఆంధ్రలో సాహిత్యాభిలాష చాలా హెచ్చుగా ఉన్నదనటానికి సందేహంలేదు. సినిమాచిత్రాలు జనాన్ని ఎంతగా ఆకర్షిస్తున్నాయో, పుస్తకాలూ పశ్చిమకలూ మొదలైనవికూడా అంతగానూ ఆకర్షిస్తున్నాయి. (అక్షరాస్యులతో పోలిస్తే నిరక్షరులు ఆరేడియంలూరన్నది జాపకం ఉంచుకోవాలి.) చిత్ర నిర్మాతల సంఖ్యకన్న దేశంలో పుస్తక ప్రకాశకుల సంఖ్య హెచ్చుగా ఉన్నది. పెట్టుబడిపైన చిత్ర నిర్మాతలు తీసేరేటున పుస్తకప్రకాశకులు కూడా లాభాలు పొందుతూనే ఉన్నారు.

కాని ఈ సాహిత్యాభిలాష భవిష్యత్తుకు ఏవిధంగా ఉపకరిస్తుంది? నానాటికీ హెచ్చే పుస్తకపరిచయం పాఠకులు జీవితాన్ని ఎంతవరకు కరతలామలకం చేసుకోగలుగుతున్నారు? ఇవి తేలవలసిన విషయాలు. ఎందుచేతనంటే ప్రకృతి రహస్యాలను బట్టబయలు చెయ్యలేనిది శాస్త్రవ్యాసంకాదు; జీవితశ్రమను తేలిక చెయ్యలేనిది “ఇన్వెన్షన్” కాదు; జీవితపు మారుమూలలోకి వెళ్తుంటే తీసుకురాలేనిది సాహిత్యం కాదు.

నా అనుభవంలో ప్రస్తుతం ఆంధ్రలో

ట్రెడ్, పైకాగితం ఎగిరి పడడం చూడవరావు పడేళ్ళకూతురు ట్రెడ్ ముక్క కొంచెం కొంచెంగా నములుతోంది.

‘కాస్త బయటికిస్తావా పంతులూ’ అన్నాడనమణయ్యగారు కొంచెంకోపంగా.

మాధవరావుకు వణుకు పుట్టింది.

‘ఏమయ్యా, ఆ ట్రెడ్ పీథి మలుపు మీదన్న కుంటివాడి కిస్తాననిచెప్పి ఇలా చేశావే... వాడిదగ్గరనుంచి ఆ ట్రెడ్ లాక్కెళ్ళదామని వచ్చాను. నువ్వో ట్రెడ్ వాడికి చూపించి తీసుకొచ్చావట.

...ఆ కోసిన ట్రెడ్ ముక్కలిలాతీసు కొచ్చి బయట పారెయ్... నీకు జబ్బు

చేస్తే నా పిల్లలకు చదువెవరు చెబుతారు?

...అయినా డబ్బు ఆడగటానికీవచ్చిన నాడివి మారు మాట్లాడకుండా తిరిగిచ్చావే... నోరుగలవాడేదయ్యా రాజ్యం...

ఈ గోజులో ముంగిలాఉంటే లాభం లేదు....ప్రమోల చెప్పింది నువ్వో డబ్బు కోసం వచ్చావని. ఇదిగో ఈ పదిరూపాయలు తీసుకొని వెంటనే ఇంట్లోకి కావలసిన జేమిలో తీసుకరా అని చెప్పి - రమణయ్యగారు మాధవరావు చేతికి పదిరూపాయలనోగిఅందించి వెంటనేవెళ్ళి పోయారు. మాధవరావు నోటివెంట మాటరాలేదు.

ఉండే సాహిత్యాభిలాష అధికంగా రెండు నిరీవమైన పౌరలను అంటిపెట్టుకునిఉన్నట్టు కనిపిస్తుంది. ఒక పౌరకు చెందిన సాహిత్యాభిలాషలు పాతకారుకు చెందినవాళ్ళు. రచయితగా దేశంలో గణనపొందిన ప్రతివాణ్ణి వాళ్ళు ఎంతో ఆదరంతో చూస్తారు. రచనా సామర్థ్యం పూర్వ పుణ్యం చేతగాని లభించదనీ, ఎది లభించాక ఆ రచయిత ఏమి రాస్తున్నాడనేది ఆటే పరిగణించదగిన విషయంకాదనీ ఈ తరగతి సాహిత్యాభిలాషుల అభిప్రాయంగా కనబడుతుంది. వేదవ్యాసుడు లగాయను ఈనాటి బాలకవివరకూ ఒక పరంపర అని వారి ఉద్దేశం.

వీరిది నిరీవమైన సాహిత్యాభిలాష అనటానికి సందేహం ఎంతమాత్రమూ లేదు. ఎందుచేతనంటే సమకాలిక రచయితను సమకాలిక జీవితపు కొలబద్దలో కొలవని వాళ్ళు ప్రాచీన రచయితలను వారికాలపు జీవితపు కొలబద్దలలోగాని, నేటికాలపు జీవితపు కొలబద్దలలోగాని కొలుస్తారని నమ్మకం ఏమీలేదు. వాటికి సాహిత్యం వేరే ప్రపంచం.

ఇక రెండో పౌరలో అత్యధిక సంఖ్యా కులైన ఆధునిక యువతీయువకులున్నారు. వీరికి సాహిత్యం ఒక వినోదకళ, సినిమా లాగే, సినిమా పాటలలాగే! వీరు పుస్తకాలనుంచి ఆటే ఆశించరు రెండగంటల కాలక్షేపం తప్ప. ఆ పుస్తకాలలోనుంచి ఒక్క జీవితసత్యాన్నికూడా వారు సంగ్రహించగోరరు, అవి తమ విత్యజీవితానికి ఏమాత్రమూ ఉపకరించకపోతే వాటికి చింత లేదు. నూరు పుస్తకాలు చదివిన అనంతరం కూడా వారికి జీవితం ఎప్పుడూ ఉండినంత అయోమయంగానూ ఉంటేకూడా వాటికి “ఇదేమిటి?” అనిపించదు... వీరిలో

చాలామంది అట్టగొది బొమ్మనుచూసి పుస్తకాన్ని కొంటారు. వినోదం గ్యారంటీ ఇస్తున్నప్పుడు రచయితపేరు చూసికూడా కొంటారు. అటువంటి రచయితలు “స్టార్ వాల్యూ” కల వాళ్ళన్నమాట.

వ్యక్తిత్వం, సంఘత్వం, లౌకికజ్ఞానం మొదలైనవి ఏమీలేకుండానే కొందరు రచయితలు “స్టార్ వాల్యూ” సంపాదించుకునే అవకాశం లేకపోలేదు, వారు తమ రచనలద్వారా పాఠకులకు వినోదం ఇవ్వగలిగితే.

ఈనాడు ప్రచురితమయ్యే సాహిత్యంలో హెచ్చుభాగం - చాలా హెచ్చుభాగం వినోదంఇచ్చే సాహిత్యం. డిటెక్టివు నవల లన్నీ ఇదేతరగతికిందికి వస్తాయి. వీటిని చదివేవాళ్లనూ చదివి నిజంగా ఆనందం పొందే వాళ్లనూచూసి తప్పుపట్టటం అనవసరం. కళలద్వారా వినోదం సంపాదించాలనేకాంక్ష ఒక విధమైన బాల్యదశను సూచిస్తుంది. ఈ దశ లో ఇన్నువాళ్లకు నచ్చని సినిమాచిత్రాలు విమర్శకుల ప్రశంసలను అందుకున్నప్పటికీ ఆర్థికంగా వెబ్బి తినటం మనం చూస్తున్నాం.

కాని ఈ “బాల్యదశ” నుంచి ప్రతి పాఠకుడూ ఎప్పుడో ఒకప్పుడు బయట పడతాడు. ఆ తరవాత ఆతను ఆనలుపు సకాల మొహమే చూడకుండా పోతాడో, నిజమైన సాహిత్యాభిలాష అలవరచుకుంటాడో నిర్ణయించే ఆంశాలు అనేకం ఉంటాయి.

అయితే నిజమైన అనగల సాహిత్యాభిలాషుల బాల్యదశ కానేకాదు - తీయకుండా ఎల్లప్పుడూ అదశలో కొన్నిలక్షల మంది ఉంటూనే ఉంటారు; నిజమైన అనగల సాహిత్య కృషిచేయగల వాళ్ళకూడా “స్టార్ వాల్యూ”కోసమూ, ఆర్థికలభం

కోసమో వినోదసాహిత్యం సృష్టించటం; దేశంలో ఉన్న పత్రికలు ఒక్కొక్కటే ఈ రకం సాహిత్యాన్ని “గురించి” అడగించటం; వినోద సాహిత్యం ధాటికి తట్టుకోలేక నిజమైన సాహిత్యం కోకముడవటం.

ఇవి నిజమైన ఆనధ్యాయి. వీటివల్ల సాహిత్యం భవిష్యత్తుకు ప్రమాదం ఉంది. “ప్రజలకు ఆక్కరేని సాహిత్యం సృష్టించి ఏం లాభం?” అని వాదించవచ్చు. రాజకీయ రంగంలో ఇదే వైఖరి అవలంబించటాన్ని **Trailing behind the masses** అంటారు. అటువంటి వైఖరివల్ల రాజకీయ నాయకత్వం ఎలారాణించుకుండాపోతుందో సాహిత్యరచనకూడా అలాగే రాణించుకుండా పోతుంది. అత్యధిక సంఖ్యలో అమ్ముడుపోయే పుస్తకం అత్యుత్తమ ప్రజా సాహిత్యం అవుతుందనుకోవటం భయంకరమైన పొరపాటు.

ఇంతకు ముందుచెప్పిన రెండు పొరల సందున సాహిత్యాభిలాష పేటి చాలా కల్మశం ఉన్నది. దాన్నిగురించి తెలుసుకోవటం అవసరం. ఈ కల్మశాన్ని భద్రంగా రక్షించేవారిలో ఒక తెగ “కళకోసమే కళ” అని వాదించేవాళ్ళు. వీళ్ళు మూగ వాళ్ళు మటుకు కారు; కాలికి వేలికీడేసి, కొంత హేతువాదమూ, కొంత కృతక అభ్యుదయవాదమూ, కొంత ఆదర్శవాదమూ ఒకదాని కొకటి మూసుపెట్టి జొలిమాటలలో సాహిత్యం “ఉత్తేజపరచాలి” అనీ, దాని ఆశయం “అనిర్వచనీయానందం” అనీ అది (ఎవరినో, ఎలాగో) “క్షాశనం” చేసుందనీ చెప్పినట్లు చెప్పకుండా చెప్పి, చిట్టచివరికు “కళ నిష్ప్రయోజనం” అని తేల్చి మొండి చెయ్యి ప్రదర్శిస్తారు. చదవటానికి ఆనంద కరంగా ఉన్నదల్లా “కళకోసమే కళ” అన్న వాదాన్ని బలపరుస్తుందని భీష్మ

మూఢవిశ్వాసంలాగా కనబడుతుంది. ఆకరవంతంగా ఉండటానికి అడగి ఏంచేసినా తప్పే అని మా ఆశ్చర్యకాలంలో వాళ్ళు అనుకున్నట్లుగా.

సాహిత్యాభిలాషను కశ్మలంగా మార్చిన మూక తరగతివాళ్ళున్నా గువాళ్ళు ప్రత్యేక రాజకీయ వాదాలకు సాహిత్యాన్ని వాహనంగా ఉపయోగించాలని అభిలషించేవారు. వీరిలో కమ్యూనిస్టు అభిమానులూ ఉన్నారు, కమ్యూనిస్టు వ్యతిరేకులూ ఉన్నారు. కొంతకాలం కమ్యూనిస్టు అభిమానులుగా ఉండి ఆకస్మాత్తుగా కమ్యూనిస్టు వ్యతిరేకులైనారూ ఉన్నారు.

ఒక రాజకీయ పక్షానికి చెందినవాళ్ళు జీవితరంగంలో తాము సాధించదలచిన పక్షామాలను సాహిత్యంగాని, ఇతర కళలుగాని బలపరచినప్పుడు ఆనందం కలగటంలో తప్పేమీలేదు. అటువంటి శార్వర్యంనాకే ఉన్నది. మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతాలలో సంపూర్ణమైన విశ్వాసంగల నాకు ఆ సిద్ధాంతాన్ని నిరూపించే, బలపరచే, ఉదహరించే రచన ఎక్కడ కనిగిలినా ఎంతో ఆనందంగా ఉంటుంది. అదేవిధంగా, ఆహింసవాదుల సాంఘిక పరిణామాలన్నిటినీ సాధించవచ్చుననే విశ్వాసం కలవాడికి ఆహింస యొక్క విజయాన్ని చిత్రించే ప్రతిరచనా అపారమైన సంతృప్తినిస్తుంది. కాని నా విశ్వాసాలను బలపరచే వాలు అది ఉత్తమ రచనే అని నేను అనలేను. సాహిత్యకారుడుగా నాకు ప్రమాణం జీవితం. సిద్ధాంతం కోసం జీవితాన్ని వక్రంగా చిత్రిస్తే ఆ రచన ఉత్తమరచన ఎట్లా అనిపించుకుంటుందో నాకు ఏనాడూ అరం కాలేదు.

నిజం చెప్పాలంటే కమ్యూనిస్టు వ్యతిరేక ప్రచారార్థం సృష్టి అయిన సాహిత్యం లోకూడా ఈ విధంగా జీవితాన్ని వికా

రంగా చెయ్యటం నాకు కనబడింది.

ఈ వ్ర్రించిన జీవితాన్ని చిత్రించే రచనలను ఎవరు చదువుతారు? అవి ఎవరిహృదయాలను మార్చుతాయి? తమ రాజకీయ విశ్వాసాలను పురస్కరించుకుని మెచ్చుకునే వారిపైనకూడా అటువంటి రచనల ప్రభావం ఉండదు.

మానం నమ్మే సిద్ధాంతాలు సరిఅయినవి అయితే, అవి సరిగా వున్నంతవేరకు, వాస్తవ జీవితం వాటిని గట్టిగా బలపరుస్తూనే వుంటుంది. అందుచేత రచయిత జీవితాన్ని ఆ సిద్ధాంతాల ఆధారంతో ఆగం చేసుకుంటే చాలు జీవితసత్యాలను అవలీలగా వ్యక్తం చేయగలుగుతాడు.

దేశంలో సరిఅయిన సాహిత్యాభిలాష పెంపొందించటం ఉత్తమ సాహితీపరుల ప్రధాన కర్తవ్యం. ప్రత్యేకించి అభ్యుదయ రచయితలు ఇందుకోసం సర్వసాధనముఖ కృషిచెయ్యాలి.

నిజానికి వాస్తవమైన సాహిత్యాభిలాష ఎవరికి కూడా సులువుగా, సహజంగా, దానంతట అదేరాదు. అందుకోసం పాఠకులుకూడా కొంత కృషిచెయ్యాలి.

ఒక్క చిన్న వుదాహరణ తీసుకుంటాను. “కన్యాశుల్కం” అబాలగోపాలం చదివి ఆనందించటానికి వీలయిన నాటకం. (నేను దాన్ని మొదటిసారి ఆలోషిలో, ఏజోషిలో చదివినట్లు గుర్తు) కాని అది చదివి ఆనందించ గలవాళ్లలో దానిసారం పూర్తిగా గ్రహించగలవాళ్ళూ, దాని ద్వారా రచయిత వ్యక్తం చేయదలచిన సాంఘిక సత్యాలనూ, ఆ నాటకంయొక్క సాంఘిక ప్రయోజనాన్ని పూర్తిగా గ్రహించగలవాళ్ళూ ఎందరుంటారు?

ఏ పుస్తకాన్నిగాని పూర్తిగా జీర్ణించుకోవటం చాలా కష్టమైనపని. మంచిపుస్తకాలన్నీ

కాలన్నీ “కన్యాశుల్కం” నడిచినంత సరదాగా నడవలేవు. పుస్తకంద్వారా రచయిత హృదయాన్నీ, సంస్కారాన్నీ, ఆశయాలనూ అవగాహన చేసుకోవటానికి చదివే పద్ధతేవేరు. ఆ పద్ధతి అలవరచుకోవటమే నిజమైన సాహిత్యాభిలాష.

మాతరం శాశ్వత అద్వైతవంతుల మనుకుంటాను. మాకు సాహిత్యగోష్టిలో ప్రాచీనకవుల పద్యాలూ, నోకాలూ మాత్రమే తరచుటం జరిగేది. అయినప్పటికీ ఒకవిధమైన రసవిహీన తలవతినాక మాకు రచయిత హృదయపు లోతులు అన్వేషించటం ఒక మానసిక వ్యాపకం అయిపోయింది. ఇటువంటి వ్యాపకంలేనిదే అభ్యుదయ సాహిత్యం వెంటఉండే అభ్యుదయ సాంఘిక ప్రయోజనమూ, ఆ సాహిత్యం ఇచ్చే ముందుచూపు అలవడవు. దుష్ట శిక్షణ జరిగిందన్న సంతృప్తికోసం మాత్రమే అయితే రామాయణం చదవ నవసరంలేదు. అట్లాగే, ఉన్నవాళ్లు లేనివాళ్లపట్లద్రోహం గాప్రవ ర్తించేది సూత్రమే తెలుసుకోవటానికే అయితే అభ్యుదయ సాహిత్యం చదవనవసరంలేదు. ఉండటం లేకపోవటం హృదయాల తారతమ్యం ఉన్నవాళ్లకు ఎట్లా మార్పుతున్నదీ లేనివాళ్లకు ఎట్లా మార్పు ఉన్నదీ చూపితేనేగాని జీవితసత్యం వ్యక్తం కాదు. అందుకే నినాదాలు సాహిత్య సృష్టికి ఆధారభూతాలుగా పనిచెయ్యలేవని నేను గట్టిగా నమ్ముతూ వస్తున్నాను.

సాహిత్యాభిలాష పెరగాలంటే సాహిత్యగోష్టుల సంప్రదాయంకూడా ఏర్పడాలి. (చివుకపారు సాహిత్యం చదివే వాళ్లు చదివినవెంటనే పుస్తకాన్ని మరచిపోవటానికి యత్నిస్తారు.) మంచిపుస్తకాలు కొందరి మనస్సులకైనా జిడ్డులాగా పట్టుకోక

తప్పదు. వారే ఇతరులలో సాహిత్యాభిలాష పెంపొందించాలి.

విచారనాశక్తి పెరిగితేనేగాని సాహిత్యాభిలాష పెరగదు. (నేను మొట్టమొదట హోన్నన్న సాహిత్యాభిలాషులలో విచారనాశక్తి బాగావు ఏమిలేనట్టే కనబడింది) విచారనాశక్తి లేకుండానే పుస్తకాలను మెచ్చుకునేవాడు ఆ పుస్తకంవల్ల తాను ప్రయోజనం సాధించలేడు సరికదా ఇంకొకరు లాభం పొందేటట్లుకూడా చెయ్యలేడు.

చదవటానికి మాత్రమే పనికివచ్చి నలుగురిలో చచ్చించటానికి పనికిరాని పుస్తకం ఏమంత చెప్పకోదగిన పుస్తకంకాదు.

సామాన్యంగా సాహిత్యాభిలాషులు - కనీసం సాహిత్యాభిమానులనుకునేవారు. వాళ్ల ఊళ్ళో ఒక సంఘం ఏర్పాటు చెయ్యటం, వీలయినప్పుడల్లా ఒక పేరుమోసిన రచయితను పట్టుకొచ్చి మాట్లాడించటం, లేకపోతే ఏ కవిచేతనో కొన్ని పద్యాలూ, గేయాలూ చదివించటం, ఉత్సాహం పుట్టినప్పుడు ఎవరో పట్టుకొచ్చి సన్మానం జరపటం, చాలా గొప్పపని చేశామనుకుని ఎవరదాన వారు వెళ్ళిపోతుండటం పరిపాటిగా వుంటున్నది. ఇది సాహిత్యాభిలాషను పెంపొందించే కార్యక్రమంలో

ప్రధానాంశం ఎంతమాత్రం కాదు. నిజమైన సాహిత్యాభిలాష ఇంకో పరిమితమైన వలయంలో, నలుగురైదుగురి మధ్య గోష్టి రూపంలో ప్రారంభమవుతుంది. పుస్తకాల మంచిచెడ్డలూ, మంచిపుస్తకాలలో వుండేసారమూ, ఒక్కొక్క రచయితలో జరిగే పరిణామమూ, వేరువేరు రచయితల దృక్పథాలలో, కావ్యవస్తువులలో వుండే తేడాలూ - ఇటువంటివాటినిగురించి చర్చించటంలో సాహిత్యాభిలాషకు సరిఅయిన పునాది పడుతుంది. సాహిత్యాభిలాష పెంపొందించుకోగోరేవారునన్నయ మొదలు బాశరధిదాకా అందరు కవుల రచనలనూ చదవవచ్చు. అనునిక సమస్యలు వెంట వుండే సంకుచిత భావాలూ, తైషమ్యాలూ బాధించవు గనక సాహిత్యాభిలాష తెలుగు భారతంలోనే ప్రారంభించటం వుత్తమోత్తమం. ఇటువంటి సాహిత్యాభిలాషజనసామాన్యాని కంతటికీ అందుబాటులోకి వస్తుందా అని కొందరికి శంకకలగవచ్చు. సాహిత్యంచదివే విరామంఉన్న ప్రతివాడికీ సాహిత్యంగురించి తెలుసుకునే అవకాశం వుంది. ఎన్ని పుస్తకాలు చదివామన్నది ముఖ్యం కాదు, చదివిన పుస్తకాలు ఎంతబాగా చదివామన్నదే ప్రశ్న. లేనిపక్షంలో సాహిత్యాభిలాషకు ప్రయోజనమే వుండదు.

“పలుకఁగనలె ననరసములు

గులుకం బద్యములు చెవులకున్ హృద్యముగా

నభుకకయఁగఁగున్నం

బలుకఁగ యుండుటయె మేలు, బహుమానముగన్”.

“చెప్పనలె కప్పురంపాలు

కుప్పలుగా బోసినట్లు, గుంకుమపైపై

గుప్పిచక్రియ, విరిపొట్లము”.

విప్పిచక్రి. ఘుమ్మినన్ కవిత్యము సభలన్.”

రఘునాథరాయలు.

హి మ జ్వా ల

“ మ ధు బా బు ”

ఈ నడిరాత్రి, మిట్టమధ్యాహ్నపు వేళలలో పయనించేది ఎవరి ?
నిప్పురన్వలచీకటి రాళ్ళనర్జంలో తడిచి ముద్దనటం ఎందరి ?
భాగ్యశ్రేణుల చేతులు నిర్భాగ్యుడి దనడమిద దబాయించికొడుకున్న
యిప్పుడు

ఎనడబ్బా నిబ్బరంగా ఎండకాలపు మబ్బులావుండేది !
జీవితాకాశంలో నక్షత్రాలు రాలిపోతున్న అదునుచూసి
పక్షులుగూళ్ళు కట్టుకుంటూన్న యిప్పుడు
అక్షులు ఎలా నీక్షించగలవు మునుపటిలా !

ఈ తొలకరించిన ఎముకలు కొరికే చలికాలపు వేకునలోలేచి
బట్టలు విప్పకు ఆరుబయట ఎప్పటిలా ఎలా పళ్ళికిలింపగలదువాళ్ళు !
అనుక్షణం ఆకటిచీకటి ధాటికి తాళలేకపోతూవుంటే
యిందులో, యింకోకంలో,

గొధూ, గొధూ, కర్మూ, ధర్మూ, సాంప్రదాయూ,
ఛాందసూ, మర్మూ, మానవమృగాలూ

పీల్చిపిప్పిచేస్తున్న యీ లోకపు పరదాకొంగు ఎత్తి

తొంగిచూడబోతున్నది అణుగొంబు

అని అనటం

ఎనడో పిల్లాడు ఆటకోసం కట్టుకున్న పాటలాటిది కాకమగేమిటి !

అన్నంతమాత్రాన యిక్కడ ఏమీలేవన్నానని అనుకోకు

వున్నవి; వున్నవి, నాయనా ఎన్నోవున్నవి.

మానవభణిరాణుల తలలమీద మణులు లేనేలేనని

ఎనడూ అనటంలేదు, ఎనడూ అనటంలేదు.

ఆ మణులమహోజ్వలజ్వాలలో ప్రతి నిమిషం

మాడిమాడి మసిబొగ్గె పోతున్న మనం

అవిలేనే, లేనని అనుకోవటం

పెద్దతప్పుమాట అటుంచి నిద్దరలో ఐనావుదేసిందేది ఎలా !

ఈ జ్వాలలోకి యీ బాలకొగిటిలోకి

ఎగ్రబాకబోతున్నది అణుబాంబు

అని అనుకోవటం పరిపూర్ణం పొందినభ్రమ !

ఇది రాణులపనికాదు

ఇది అణుబాంబుల పనికానేకాదు.

ఈ రాణుల మణులమంటలు చల్లార్చాలంటే,

అందరికీ అందించాలంటే

మరెనడిచేతనోకాదు.

ఆదిన్యశ కిచేత అసలేకాదు.

అసలు దిన్యమనేది ఎక్కడో ఆకాశంలో శైతక్కలాటంటేదు.

అసలు దిన్యమనేది భువిలోని సామ్యవాదప్రభావమే !

ఈ దిన్యమనే సామ్యవాదంరమ్యంగా రాజ్యంచేయాలంటే

అభ్యుదయం నర్థిలాలంటే

నుహ్వా నేనూ, తల్లి, పిల్లా, తండ్రి, కొడుకూ,

అంటే అందరం, మనమందరం

పండెంజేసుకు యిందులోకి దుమకాలి.

రంకెవేసి ఆకుంకల మదమణచాలి.

ఆమూల, మరీమరీమూల

ఎన్నో శతాబ్దాలవెనకటి గద్దెమీద కూర్చున్న పెద్దమనిషి

ఆశయాలువుంటవి, భాయివుంటవి, ముద్దుముద్దుగానే.

కానీ కొద్దిగా ఆలోచించు అవిసాధ్యం అవుతయ్యా లేదా అని.

తల్లికిందులుగానడనట టగానూ, అదోరకంగానూ వుంటం

నిజమే.

డాన్ బిల్లాగిన్

ంలాటిది.

రాజ్యాలమాట అటుంచి ఆఖరికి అన్నపుముద్దెనా పెట్టవు.

ఎవడో ఆపుడు, మన ఆపుడు అన్నట్టు, గట్టిగా చెప్పినట్టు
ఉదయంకానే కాదనుకోవటం నిరాశ, ముమ్మాటికీ నిరాశ.

జాగ్రతి మన ఎదలో ఎప్పుడూ పొంచివుంటుంది.

ఆకృతి ఎప్పుడూ, ఎల్లప్పుడూ ధరిస్తూనేవుంటుంది.

యీ కుళాయికింది బిందెలు ఎల్లప్పుటికీ యిలాగే పడిగాపులుపడుతూ
వుంటయ్యనుకోవటం,

యీ శిశిరంలోని చెట్టు ఎల్లప్పుటికీ యిలాగే చిగర్చకండా ఎండి
వుంటయ్యనుకోవటం,

యీ ఎండాకాలపు నిప్పుటెండలు బండల్లా ఎల్లప్పుటికీ యిలాగేకాస్తూ
వుంటయ్యనుకోవటం,

చక్కగా నడుస్తున్న మనిషి తన హృదయం చప్పుడుచేయటం లేదను
కోవటంలాటిది.

ఈ చీకటిడొంకల సరిచేయకండా మునుపటిలా పయనిస్తారనేది మిథ్య.

ఈ ఆకటి సంకెల తొలగించకండా మునుపటిలా వుంటారనేది పాత
కాలపు విద్య.

—o—

“కళ, సత్యము-యివి రెండూకలసి బ్రతకలేకపోయినట్లయితే, కళను
పోనీ సత్యమే బ్రతుకు, అబద్ధాలుచావు”. —రోమా,రోలా.

“వాడుక భాషాశబ్దమునకు రసస్వాగతిచాలా దగ్గరసంబంధము. పూర్వ
కవులందఱు ఏశబ్దములు గ్రాంథికములు కావని గ్రాంథికవాదులు
వాదింపనారంభించిరో ఆశబ్దములను వాడినవారే”. —విశ్వనాథ

“కవుల నోటంట తప్పురాదు. కవిత్వం అనసరంబోషణ
వ్యాకరణం తరవాత బయలుదేరి వుంటుంది”

అ త దు - ఆ మె

పు ప్ప ల ల క్ష మ ర వ

ఆ మె - 9

అబ్బ! ఎండలు మండిపోతన్నాయి. కష్టంకా ముందుకే వున్నాయి. ఇప్పుడే ఇలా వంటే ఇక ఆపవడెలా వుంటుందో! వంటమీదగుడ్డ వుంచుకోవడమే కష్టంగా వంటే యీ ఖద్దరు వకటి చిక్కుంటే సరి ముతంలాగు. దీనికోసం వంటికి బంక పూసుకున్నట్టు ఈ చెన్నపట్నం చెమట! ఇదంతా చాలనట్టు యీ ఆవకాయతంతు ఒకటి. ఆలహాబాదు వెళ్ళేముందు నాన్న నానో:

“సుబ్బదూ! ఈ మాటు మేం ఇద్దరం ఇంట్లోలేకుండా అయింది. ఈ వూచీ అంతా నీమీద పడిందేవ్. మరి ఎలాపెట్టి స్టానోయేమిటో. ఆవకాయఅంటే సామాన్య విషయంకాదు. సంవత్సరం పాడుగునా వుండవలసిన సరుకు. సైన్యానికి మందు గుండు సానుగ్రిమోలాగ్ ఆంధ్ర సంసారానికి ఆవకాయ అలాగు. సంసార సంగ్రాహంగా జగూపజయాలు ఆవకాయమీదే ఆధారపడి వుంటాయనుకో. బహుపరాక్ సుమా!” అని నుకీనుకీ చెప్పివెళ్ళారు. చెప్పివేళ్ళడమేమిటి సభా కార్యక్రమం తయారు చేసినట్టు ప్రార్థన దగ్గరనుంచి “సభాధ్యక్షులకి వందనాలు”వరకూ కాగితం మీద ఇంగ్లీషున వ్రాపుచేయించి మరీ ఇచ్చారు. పైలు కదులుతూండగా “సుబ్బాహ్! మర్చిపోగలవు రాయవేలూరు కోటగుమ్మందగ్గర వైయ్యపురి మొదలియూర్!” అని గొంతుక చించుకుని కేక

కాదు. కార్యక్రమం ప్రకారం నిన్న ప్రాద్దున్నేలేచి స్టూడ్ బేకిర్ కారులో వేలూరులో కోటగుమ్మందగ్గర వైయ్యపురి మొదలియూర్ చూనిడిపోటో తీసి వెళ్ళి నాలుగువందలకాయ నింపించుకొన్నాను. “చెట్టమీదనుంచి కాయని నింపించుతూ న్నప్పడు వక్కకాయకూడా కిందపడ వాటంకాదు. ఏమాత్రం బృతగిలినాకాయని తిరగొట్టేయ్! అలాఇటూ పరాగ్మాచాళావా బృతగిలిన కాయని నీకు అంట కనేస్తాడు. ఆవకాయ పులిసి పాడయి అఘోరమింది. నీ తెలివితేటలన్నీ ఉపయోగించవలసిన తరుణం! మల్ గోవా మొదటి రకం వందకాయ, పుల్లకాయ రెండోరకం మూడు వందలు నింపించు. కాస్త ఇటూ అటూ వున్నా ఫరవాలేదు. పోలీసువాడి బెబ్బిల్లుగు కాయ కిందపడినా బెబ్బి వెంటనే కనిపించదు. జాగ్రత్త! రెండో రకం నొఖరకీ నాగపుష్పగల్గకీ అనుకోకుండా వచ్చే అభ్యాగశులకీ సంబోధించి. ధగ్గానికీస్తే పిచ్చుపించి అని బెబ్బిలాడి నట్టు గేమీదో యింకా సజేసున్నాం అని కృతజ్ఞత లేదు. అది నాగులేదు ఇది నాగు లేదుఅని నణుగుడే. కాలం మారిపోతుంది. ఇక యీ యుద్ధం తగవాలే సోపలిజం వచ్చిందంటే కాంగ్రెసు ధమ్మమాఅంటూ ఇక అందరం గవర్న మెంటు శ్వాక్షరీలూ తయారైన ఆవకాయనే కోనుక్కోవాలని అడ్డి నెన్ను వేస్తారేమో కూడా!” అని సోపలిజంమీద ఒక ఉపన్యాసం ఇచ్చారు పైపు కాగితం చేతికిస్తూను.

“ముక్కవకాయ వెల్లులి వెయ్యనిది, డిట్లో బెల్లంవేసినది; తూర్పు ఆవకాయ కాయ కాయక్కాయ వెల్లులి వేసింది, డిట్లో వెల్లులి వెయ్యనిది; తొక్కుడుపచ్చడి; మామిడికాయ మెంతి పచ్చడి; మాగాయ—వకటవ పరా: టెంకలు మాగాయిలో వేయటం ఎన్నటికీ మరచి పోకూడదు. రెండవ పరా: మాగాయలో వేపగింజ విధగావేసి తీరవలెను.” అబ్బబ్బ! నాన్న కందుకో ఇంత తిండి తాపత్రయం, రుచులకోసం చెవికోసుకోవడం? ఎంత వృథాప్రయాస? ఇదంతా మన క్షీణదశ చిహ్నాలుకావూ? నూటికి తొంభై తొమ్మిండుగురు పనులుండి చస్తూంటే ఒక్కడు రుచులమరిగి పంచపక్ష పరమాన్నాలు ఆరగించి బేవుమని తేనుస్తే యేం నాగరికత? ఒకవైపు కొరివికారం, బండ పచ్చడి. ఒకవైపు టామాటో రసం, బాదం భీరు! నాన్న పురమాయించిన రెండోరకం ఆవకాయ పదేళ్లకిందట మా నెజాంలలో మాకు ఒక పూటకేనా దొరికివుంటే పంచ భిక్ష్య. పరమాన్నమే అనుకునేవాళ్ళమి. మామిడి టెంకలని చితక్కొట్టి లోపలజీడి బద్దలనితీసి అన్నంలో అద్దుకుని పచ్చిమిరప కాయ కొరుక్కు తినగలిగితే ఎంకో అదృష్టం అనుకునేవాన్ని ఆలోచిం! అటు వంటిది ఇప్పుడు నా కెన్ని కొత్తరుచులు ఆలవాటైపోయాయి! ఆవాలు, ఎర్రమిరప కాయలు, మెంతులు, కెల్లలి, ఉప్పు, డిల్లం, సెసగలు - యేమిధరలు యేమి ధరలు! నామాన్య కుటుంబాలు యెలా సంసారాలు చేసుకుంటున్నాయో కదా! అన్నట్టు నువ్వుల నూనె పుళియంకోపు కర్రల కొట్టాదగ్గర పళిణియాండి పడయాచి చేత గానుగపట్టించి మరీ కొనమన్నారు. మొదటిరకం ఆవకాయలో అంగప్ప

నాయకన్ పీఠిలో బంగాళీదుకాణంలో వక పీఠే ఆవనూనెకొని వెయ్యమన్నారు. టైపు కాగితంలో ఆ దుకాణం చిగినామా సరిగ్గాచూడాలి.

మాయంటిలో ఆవకాయకోసం గుండలు కొట్టించడం కాయలని కడిగించి తుడిపించడం అల్పిప్పతో తొక్కతీయించడం స్క్రీమ్మంగలివాడిపని. నుడతక త్తి పీటతో కాయలని తరగడం డ్రైవరుపని. అటువంటిది ఇంటినుంచి బయలుదేరేముందు నన్ను అనుంటా పిలిచి: “ఆవకాయ తరగడం పని వడివేలుకే వప్పచెప్ప. ఆ కమ్యూనిస్టు అమృతరావునిమాత్రం ఆవకాయ దగ్గరకి రానివ్వకు. వాళ్లు భాగ్య వంతులని చూసి ఓర్వలేరు. ఏముంది నువ్వు పరాకుగా వున్నప్పుడు ఆవకాయకుండలో ఒక ఫురిషెడు నీళ్ళుపోస్తేచాలు బూజుపట్టి పాడవడానికి. అసలు కమ్యూనిస్టుల కళ్ళు పడితే ఆవకాయ కుళ్ళిపోతుంది. జాగ్రత్త నుమా నుబ్బడూ!” అన్నారు. “అదే మిటి శాస్త్రీ! నీకు సంధిపిచ్చి పడుతూన్నట్టంది. ఆ మాటకివస్తే పదివేల రూపాయల కానూ మన ప్రాణాలూ అతని చేతులో పెడుకున్నాం కానూ?” అంది అమ్మకోపంతో. “కారూ మన ప్రాణాలూ వాడే చేతుల్లోపెట్టాంకంటే సివిలు బాధ్యత భీమాకంపెనీని. క్రిమినలు బాధ్యత డ్రైవరు దీని. ఆవకాయ విషయంలో వెళ్ళిచాకిరీ కాబట్టి సివిలు క్రిమినలు బాధ్యతలు వాడి కేంలేవు. ఈ పద్ధతులన్నీ వాళ్ళకి కొట్టిన పిండే. మీ అమ్మది సత్యకాలం. నువ్వు మాత్రం వాడికి ఆలోచనెలవిచ్చేయి. దగ్గరకి రానిస్తే కనుకట్టమంత్రం వేసేస్తాడు నుమా!” అన్నారు నాన్న. “అతను కమ్యూనిస్టు అని ఏం దాఖలా నాన్నా?” అని అడిగేమ నవ్వుతూ. “అదుగో మళ్ళీ

మొదటి కొస్తున్నావూ ? చదవేస్తే వున్న
మతీ పోతూంది నీకు. ఇకందుకు ? నువ్వు
కూడా వాళ్ళలో వెళ్ళి చేరిపో ! అన్నారు
నామీద విరుచుకుపడుతూ. శ్రీకృష్ణుడి
విశ్వరూపసందర్శనంలాగునాన్నకి యెక్కడ
చూసి నా కవ్యానిస్తులే కనపడుతు
న్నారు. సి. ఐ. సి. సి. లోనూ వాళ్ళే.
ఆవకాయ గూళ్ళలోనూ వాళ్ళే !

నాన్న ఎంతచెప్పాడో చూసి అందుకు
వత్తిరేకిం ఆయింది. బ్యాక్ కారుడ్రైవరు
వడవేలు 'వెళ్ళానికి పుకార్లు చెప్పి ప్రాణం
మీదికొచ్చింది ఆస్పత్రికి తీసుకు వెళ్ళాను.
నాలుగుగంటలు సెలవకానా'లయూ ఆస్పత్రి
నుంచి ఆర్థరాత్రి టెలిఫోను చేశాడు. ఓడ్ర
మంగలాడు వాళ్ళవూళ్ళో అమ్మవారు
పండుగలనీ వద్దరా ఆయింటే మొండి
కేసి వెళ్ళిపోయాడు. ఇంకేం చేసేది? అమ్మ
తరావుని అడుగుతేనే కాని వీలులేక
పోయింది. 'అజానుబాహు అగవింద
దశాయ తాత్తం' అన్నట్టు అన్యతరావు
అందమైన నునిషి. తెల్లటి తెలుపు. ఆ
తెలుపుకి మించినకాంతి కళ్ళలో. ఆకాంతికి
మించిన వెలుపు. ఆ ధగధగమని ప్రకా
శిస్తూన్న తమ్మెల్లా ! అతన్ని పిలిచి అడిగేను
ఇంగ్లీషులో.

"మిస్టర్ అన్యతరావు ! మీవల్ల రేపు
నా కొక ఉపకారం జరగాల్సి వుంది. రేపు
ఉదయం కారుమీద రాయవేలూరు వెళు
తున్నాను, అక్కడనోటలో ఆవకాయ
కోసం నూమిడికాయలు దింపించాలి. తరు
వాత ఇంటికొచ్చాక మడత కత్తిపీటలో
కాయలు కోసి పెట్టాలి. ఈ పనులు మీ
వల్ల కావాలి" అన్నాను.

"డ్రైవరు పనుల నన్నింటినీ విధిగా
చేస్తాను. మీ సుభగానూ ! మీరు పురమా
యిస్తాన్న మీగతాపహుళి నా నభుఖికి

యేమీ సంబంధం లేదు. అటువంటి వాళ్ళ
కిని నేను చెయ్యను" అన్నాడు.

"యజమానికి నాఖగుకూ అంతేనా సం
బంధం ?" అన్నాను నాకు కోపవచ్చి.

"నోడేలుకీ మేకకీ ఉన్న సంబంధం.
అంతే !" అన్నాడు కొంచెం విగ్రహం.

"మానాన్న అమ్మ మీ మజమానాలు.
నేను కాను సునుండీ !" అన్నాను. అతని
తమ్మెల్లాకాంతికి చూపులని కిందకి వాల్చి.
"స్నేహితుల్లా అడగకూడదా ?" అన్నాను
మెల్లిగా.

"మీరు యజమానాలు కాకపోయినా
ఆ వగలూచేరినవారే. గుర్రానికి గడ్డికీ
స్నేహమేమిటి ?" అన్నాడు. అతనిచేత
యెలాగేనా పనిచేయించి తీరాలని మన
సులో నిశ్చయించు కున్నాను.

"బతిమాలుకుంటే చెయ్యరా !"
అన్నాను.

"తప్ప తప్ప ! ఆత్మగౌరవం వున్న
యేమనిషీ మగొకరిని బతిమాలుకోకూడదు.
సరేలెండి. మీరు అంత ప్రాధేయ పడు
తున్నాను కనుక నేను చేస్తాను. రేపు ఆరు
గంటలకే వస్తాను" అన్నాడు కఠినంగా.
ఇది మాత్రం నాన్నకి తెలియకూడదు.
ముందు అన్యతోచితే తిరువాత నాన్నకి
తెలిసినా అన్య సర్వేపం.

...ఆవకాయ పెట్టెదాన్ని కారం
గోళ్ళలోకి వెళ్ళిపోయి వేళ్ళు వకటే నుం
టలు. రెండు గోళ్ళూ కలం పట్టుకోలేక
పోయాను. ఈవేళ కాస్తనయం. ప్రతీక
తీశాను చదువుదాంఅని. ప్రతీకంతా ఉపా
గానమే. ఉకదంపే. విసుగేసింది. చిన్న
కునుకు పడుతూంది. "సుభక్తా ! నీకోసం
ఫోనే ఎవరో అడగమన్నావా ? నాన్న
అడగమన్నాడుగా !" అంది. "నాన్న చెప్పిన
పాతం నాన్నకినప్పటిప్పటి ! నాన్న

ఇక్కడలేకుగా! నేను వస్తున్నానులే” అని
ఫోను ఆందుకున్నా... .

తెలిఫోను చేసింది సీతారాం. ఈమధ్య
నాలుగైదు నెలలై ఇతను విపుజాడాలేదు.
అంచేత గొంతుక చప్పన ఆనవాలు పట్ట
లేకపోయాను. నెలరోజులై చెన్నపట్నంలో
వుంటున్నాడు. మింగిల్లో వంటే నాయం
కాలం విదుగంటలకి వస్తానలెండి అన్నాడు.
మేం ఇంగ్లండులో వున్నప్పుడు ఇతను
అక్కడ ఇంజనీరింగు చదువుకొనేవాడు.
తరుచు కలుసుకొనే వాళ్ళం, ఆ రోజు
లోనే కారువేషమున్నా. ఎర్రగా బుర్రగా
వుంటాడు. చలాకీ మనిషి! నాకు మొదట
డాన్సింగు ఇతే నేర్పించాడు. చెన్నపట్నంలో
రెండు మూడుసార్లు కనిపించాడు.
నాళ్ళకి కొత్తవలసడాజాలు దగ్గిర, రెండు
మూడు గ్రామాలున్నాయిట. రైతులతో
తగాయిదాలుంటే నాన్నదగ్గిర, సలహా
కోసం అని వచ్చాడు. తరువాత మళ్ళీ కని
పించలేదు. నాన్నదగ్గిర కొచ్చినప్పుడల్లా
రాత్రి అందరినీ సీచీమాకు తీసుకువెళ్ళి
కన్నిమేరాలలో విందు. ఎందుచేతో మరి
మొదటినుంచీ సీతారాం అంటే అమ్మకి
అంత నచ్చేది కాదు. ఒకనాడు యేదో
సందర్భంలో నాన్న సీతారాం గురించి
వూరకే పొగుడుతూవుంటే అమ్మంది
“సీతారాం మంచివాడే, కాని డబ్బా
గిగుసుతనం రెండు వున్నవాళ్ళంటే నాకు
ఎంచేలో భయమే కుభా!” అందినాలో.
నాన్న ఆమాట ఆందుకుని: “ప్రపంచంలో
విశ్వర్యం తెలివితేటలూ వున్నవాడిని
గొప్పవాడిని చూసినా నీకు భయమే. కుర్ర
దాని బుర్రలోకి అక్కరకు రాని పాత
కాలపు చాదస్తాలన్నీ ఎక్కించి పాడు
చెయ్యకు. సీతారాంకి రెండుకాళ్లున్నాయి.
తండ్రికి ఒక్కడే కొడుకు. ప్రాప్రయిటరీ

గ్రామాలు రెండున్నాయి. అంతా తండ్రి
స్వార్థం. బర్మాలో విదారు లక్షలు సం
పాదించి జపానువా డొచ్చేలోగా వ్యాపా
రాన్ని ఆమ్మే సినగదుమాటకట్టుకునిదేశానికి
వచ్చేశాడు. బర్మానుంచి పారిపోయి
వచ్చేసిన వాళ్ళకోసం లక్షరూపాయలిచ్చి
గొహాతీలో ధర్మశత్రం దేముడిగుడి కట్టి
స్తున్నాడు. దానం ధర్మం దాంతో పాటు
కాస్తాకూస్తా వ్యాపారం చేసుకుంటూ
అన్నాంలోనే వుండేపోయాడు. ఇదే సమ
యంలో జపానువా డొచ్చేలోపుగా చివగా
రెండు మూడు తేయాకుతోటలు కొనిపారే
యమని సలహాయిచ్చాను. నా కయం
సంగతి నాకు బాగా తెలుసుగా. సీతారాం
దేహి అని వకడిదగ్గరకి వెళ్ళక్కరలేదు. ఒకడి
కింద ఉద్యోగం చెయ్యక్కరలేదు, ఇక
కావలసిన దేముంది? ఎటొచ్చి బ్రాహ్మడు
కాడని. ఏమిటో ఈ రోజులో మనలాంటి
వాళ్ళకూడా అలాంటి చాదస్తాలు పెట్టు
కుంటే జరుగుతుందా? అందులోకి మనం
కాంగ్రెసువాళ్ళమా. దేశవేవకి మనం కంక
ణంకట్టుకున్నాం కూడాను. సుబ్బదూ!
నే నొక్కటి చెబుకున్నాను విను. నువ్వ
యె వడిని చేసుకున్నా నా కిష్టమే.
డబ్బా రెండు కాస్తా ఇళ్ళూ వాకీళ్ళూ
వున్నవాడిని చేసుకుంటే నువ్వు కుఖపడు
తావు. వాడిని సుఖపెడతావు. బ్రాహ్మడు
అవుతే ఉత్తమం. బ్రాహ్మడు కాకపోయినా
హిందువుడవుతే సుధ్యమం. ఇకయేదీ లేకుండా
గోరూడేకులాడో సోషలిస్ట్ అవుతే
నీ ఇష్టం మీ అమ్మ ఇష్టం నా ఇష్టం చెల్ల
తుంది కనకనా?” అన్నారు నాన్న.

“నాన్నా! మరి పెద్దనాన్నగారు దొర
సాన్ని చేసుకున్నాగు?” అన్నా.

“పెద్దనాన్నగారు మొగాడు. అయినా
అడవిడ్డం అంటే పెదవిడ్డం నీకు బాగా

అలవాటైంది. మొన్న వాడినకి తెలియంగా
కుర్రాడితోను కుర్రదానితోను యేమన్నాడో
తెలుసునా? ధొరని కాని ధొరనాన్ని
కాని చేసుకుంటే దమ్మిడి లేకుండా
డబ్బంతా తిరుపతి వెంకటేశ్వరుల దేవ
స్థానానికి పీలురాసి ఇచ్చేస్తానన్నాడు
యేమన్నావో! డబ్బు దశకం ఖాన్న
గాడిని చూసుకుని నీ ఇష్టం వచ్చిన వాడిని
చేసుకో. ఎవ్వడితో నేనామాట ఇచ్చే
ముందు ఆ మొగాడి జాతకం
మాత్రం నా మొహాన్ని పారేయి. చంద్ర
బలం తారాబలంచూసి అనుకూలమైన
సంబంధమో కాదో నేను చెబుతాను.”

“ఏంచంద్రబలం యేంతారాబలం?
మాలతి ఖగ్గమేమైందో చూశారా?”
అన్నాను.

“బాగుంటే మరి! ప్రపంచంలో పుట్టు
కలు లేకుండా చావులు లేకుండా వుంటుం
దులే. ఇంకా ఆర్మీ చూసుకోబట్టే
పార్వతీశంకారి వాళ్ళో చల్లకదలకుండా
పదిలక్ష లాచ్చిపడ్డానా! గానికేం చెబు
తావు?” అన్నాడు ఒక సనాలు పారేసి.

...సీతారాం వచ్చాడు. “సుభగారా!
వీరీ మధ్య వూళ్ళో లేరామేమిటి?” అని
అడిగేడు. “అవునండీ స్నేహితురాలని
చూడాలని విశాఖపట్నం వెళితే ఆ బాంసిం
గులో చిక్కుపడి వుండిపోయాను” అన్నా.
“అంతా వుత్త సాంగమా లేగాని జననపట్టం
ఆ సినపట్టం యేం కలగలేదుటగా? అయినా
జపానువాడికి మనం అంటే కిట్టరామేమిటి?”
అన్నాడు. “అదేమిటి అలా అంటారు?
బర్మాలో మనవాళ్ళని యమయాతనలను
వెడుతున్నాడటగా?” అన్నాను ఆశ్చ
ర్యంతో. “మనవాళ్ళకి బర్మాలో మరిసాన
బలిమిలేకపోతే జపానువాడేం చేస్తాడు?
నేళ్ళలోన మొసలి యేనుగుబట్టి, టైట

కుక్కచేత భంగపడును? అన్నాడు వేమన.
మనవాళ్ళు బర్మావాళ్ళతో సఖ్యంగావుంటే
యే గొడనా లేకపోను. సింగభూతులూ
చూడండి. మనవాళ్ళని కత్తిమీద పెట్టి
కుని వూజుస్తున్నాడు” అన్నాడు వేమన
పద్యం చదువుతూ.

“సీతారాంగారా! చెన్నపట్నంలో
ఏం చేస్తున్నారండీ? ఆ మధ్య కనిగిరి
నప్పుడు కలకత్తాలో వున్నానన్నా గా?
అని కుశలప్రశ్న వేశాను.

“అవునండీ. ఘోదగ? అస్సాంలో
తను చేస్తూన్న ధర్మకార్యాలకి ధర్మకర్తగా
వుండిపోవంటాడు. నేను ఎంత గుండె
నిబ్బరం చేసుకున్నా ఆ బర్మా కాంగి
శీకుల యేడుపులూ మొర్రలూ చూస్తే
నాకు తిన్నతిండి వంటబట్టేది కాదంటే
నమ్మండి. అందులోకి అడపిల్లలూ స్త్రీలు
పట్టపగలు పడుతూండే ఆవమానాలనీ
ఆగచాటని చూస్తే యీ రెండుకర్కూ
పొడిచేసుకుందామా అనిపించింది. అంచేత
‘ఘోదగ’ వుండమని శతపోషకత్తి నా
కాంగిశీకునిలాగు నేనే పోషిస్తూ వచ్చే
శాను, ఆ దేముడి గుడిస్నే కత్తగవూ అనా
ధశరణాలయం కట్టించేసి. ఇంకొకరికిరా
మయింతునేనా. ఆ దృశ్యాలన్నీ మర్చిపోవ
డానికనీవేళంబనగా వుండిందనీ ఉద్యోగం
పుగుమలక్షణం అనీ ఇక్కడ ఒక
ఇంజనీరింగు కంపెనీలో చేరాను పనిహేను
గోబులె. ఆగంజాకంలో అమెరికన్
కోసం నేవ్ డిపో వకటి కడుతున్నారు.
పనిసరదాగా వుండింది. పనిచేస్తే అమెరికన్
స్టోకలిసి పనిచెయ్యాలండీ. ఎందుకండీ మన
చదువులన్నీ ‘కదసితామగందు కప్పకూర్పు
నట్లు’ అని వేమన అన్నట్టు. మన ఇంజి
నీయూ చదువుకున్నారు చదువులు.”
అన్నాడు.

“సీతారాంగారా! మీరు మహాచక్రారంగా మూటాడుతారండీ. ఆరంగాకం కబుగు చెప్పండి” అన్నాను. “ఏం చెప్పమన్నాను? ఆక్కడ చిత్రమైన మనిషి వకాయన వున్నాడు” అన్నాడు. “ఎవరో డోయ్?” అన్నాను. “నక్కపుట్టి నాలుగు వారాలు కాలేదు ఇంతగాలివానయెప్పుడూ మాడలేదంటారు. అలాగూ ఆతను చెన్నపట్నం వదిలి వెళ్ళలేదు జన్మలో. అన్నీ తనకే తెలుసునంటాడు. మహాయాతన పెట్టేస్తున్నాడండీ మమ్మలని!” అన్నాడు విసుక్కుంటూ. “ఏం? లంబాలు తెన్నుంటాడా?” అన్నాను చకితనై. “తెమ్మన్నా బాగుండు నండీ ‘పెట్టి పాయ్యలేని నరులు భూమి, పుట్టనేమి వారు గిట్టనేమి, పుట్టలోన చెదలు పుట్టవా గిట్టవా?” అన్నాడు ఆ మహానుభావుడు. “ముక్కుకుసూటిగా పోతాను. తల వెంట్రుకవాసి తప్పనాటం కాదంటాడు” అన్నాడు లోపల మండిపోతూ పైకి నవ్వుతూ. “ఎవడండీ ఆతను?” అని అడగేను. “వేరు చెబితే మాత్రం మీకేం తెలుస్తుందిలేండి? అయినా ఆతన్ని అని యేం ప్రయోజనం లేండి? జన్మ అలాంటిది. హుంబాతనం ఉదారస్వభావం పుట్టుకతో రాగాలి. తల్లి నీళ్ళబిండ్లు మోసి చదువు చెప్పించిందట. భావీతనం ద్వి రమ్మన మంటే యొక్కడనుంచి వస్తాయి ఉద్యోగం అంటే వచ్చిందిగాని? తనసాము అయినట్లు దమ్మిడీ దగ్గరనుంచీ లెక్కపెడతాడండీ గవర్న మెంటు డబ్బు. వుత్త దరి ద్రుడు కొరికాడండీ మాకు. ‘ఎవ్వరిగుణములు యేమన్న మానవు, చక్కజేయరాదు కుక్కకోక’ అన్నాడు మా గురువు.

“మీరూ, ఇంజనీరేకదా? డిజైను మార్చండి అని నచ్చజెబితే వినడా?” అన్నాను.

“ఇన్ని దేశాలు తిరిగొచ్చారుగాని మీకు ప్రపంచం తెలియదండీ సుభగామా! వేమన అన్నాడు: ‘లోభివాని జంప లోకంబు లోపల మందువలదు వేర మతముగలదు. పైక మడుగగ భగునపడి చచ్చు’ అన్నట్లు ఆమాట యెంతో చాలు పంచప్రాణాలు పైకగిరి పోతాయి ఆయనకి. దేశ దేశలూ తగలడిపోతూంటే అక్కడికి డిజైనంటే శిలాక్షరం లాగు. అవతల జపానునాడు అజాతశత్రువులాగు మీదపడి పోతున్నాడు. ఇవతల ‘ఇంటిలోని పోరు ఇంతింతగాదయా’ అని అమోకావాడు వేధించేస్తున్నాడు, మధ్యన మేము నలిగిపోతున్నాం అంటే నచ్చుండి” అన్నాడు సీతారాం. “ఇంతకీ ఆయన పేరు చెప్పారు కారు” అన్నాను. “ఆయన నామధేయం జనార్దనరావుగారు. మీకు తెలియదులేండి ఆయన్ని” అన్నాడు ‘పేరక్కడో విన్నట్టుందండీ’ అన్నాను నాకు తెలియనట్లు నటించా. “మీరు మితే వినుండవచ్చు. నలుగురిలో తిరిగే మనిషికాదు. అసలు మనజట్టు వాడు కాదులేండి. తల్లి వాళ్ళింట్లోనూ పీళ్ళింట్లోనూ నీళ్ళబిండ్లు ముచ్చాడో వంటలక్క పనిచెయ్యడం ఇతను ఇంకాగాడా అంగంగా వారాలు చేశానని చదువుకోవడం ఆతడు నలుగురిలోనూ చిన్నతనం పడతాడు మరి. కడుపునపుట్టిన ‘మదర్’ గురించి అలా తలవంపులు పడ్డం వుందే మనిషిలో చేవలేదన్నమాట అన్నాడు గట్టిగా. “ఆతని పుట్టు పూర్వోత్తరాలన్నీ బాగా నూపి తీశారే” అన్నాను నవ్వుతూను.

“నాకు ఆతనితో ఈ పనిపేను గోజులైయే పరిచయం. కాని మా కంపెనీ డైరెక్టరు సేటీ యీ సంగతులన్నీ చెప్పాడు. సేటీది మహా ఘట్టిబుర్రలేండి. గొప్ప

హోదాలో ఘన్న ఉద్యోగులందరిగురించి ఆతను ప్రత్యేకంగా మనష్యుల్ని పెట్టి భోగటా అంతా సంపాదించి నాడీ గ్రంథం లాంటివి తయారుచేసుంటాడు అన్నాడు. నేటిని మెచ్చుకుంటూ. 'సి. ఐ. డి. రిపోర్టు అందుకూ' అన్నాను. 'వెద్దమాటే విసి రారు. ఎవరికీలకం ఎక్కడయిందో' ఎవ రిని యెరవేసి యే గేలాంతో లాగాలో మరి తెలుసుకోకపోతే వ్యాపారం ఎలా చేస్తామండీ అంటాడు నేటి అన్నాడు.

'తనకింద ఉద్యోగం చేస్తున్న వాళ్ళ గురించినూడా భోగటా సంపాదిస్తాడా?' అని అడిగేను.

'తన వాళ్ళగురించి చేస్తే తనకేం ఉప యోగం? ఏమాలెండి? మా 'ఫాదర్' అంటే నేను బుర్ర వొంచుకోవలసిన అగ త్యం లేదుకదా. నేను ఇంగ్లండులో ఘన్న ఆరు సంవత్సరాలూ నలభైవేలు పంపి చాను. ఇప్పటికీ అలాగే ను మం డీ' అన్నాడు.

'మీ తండ్రిగారిది యేం వ్యాపారం సీతారాంగారూ? మీ నేటిలా నేనూ భోగటా తీయడం మొదలు పెడుతున్నాను నుమండీ అన్నా నవ్వతూ. 'నా చిన్నతనం లోనే మా 'ఫాదర్' బర్మా వెళ్ళిపోయాడు ఆ తరవాత నేను వెళ్ళిపోయాను. అందు చేత నాకు బాగా తెలియదు కాని నరు కులు యెగుచుతి అనుకుంటాను. ఇప్పుడేం వ్యాపారంలెండి? కృష్ణా రామా అను కుంటా అక్కడ బానం ధర్మం చేసుకుంటూ కూచున్నాడు. మరి నేను వెలివొద్దునా సుభగానూ? మళ్ళీ యెప్పుడు కలుసుకో వడం? నా తెలివోను నెంబరు ఇదుగో' అంటూ వెలిపోయాడు.

ఇప్పుడు తెలిసింది జనార్దనరావు మా యింటికి రమ్మననుని నేను యెన్నిసార్లు

పిలిచినా ఎందుకు రావడంలేదో అని. పాపం వాళ్ళన్ను ఎంత కష్టపడి చదువు చెప్పిం చిందో కదా? అంచేత ఆతను చిన్నతనం పడుతూ నలుగురిలోనూ విద్యగానికి జంకు తున్నాడని నే ననుకోను. అన్న నాన్న వాచ్చాకమళ్ళీ మరొకసారిపిలిచిరమ్మననుని బలవంతం చెయ్యాలి. ఈ సోబూర్ దబ్బుకి కక్కురిపడకుండా ముక్కుకు సూజిగా వెళ్ళడం గొప్పమాట. అలాంటి వాళ్ళని పోషించి లెక్క పెట్టాచ్చు.

అయితే సీతారాం జనార్దనరావుగురించి నా దగ్గర యీ మాట లెందుకు జారే కాదు? అబ్బే ఎందుకేమిటగాని భలేనా డులే సీతారాం. వేచుననంటే చెవి కోసు కుంటాడు. 'ఫాదర్' 'ఫాదర్' అంటాడు, నాన్న ఆనకూడదూ. ఇంగ్లీషు ముక్కలు పాడలవాటు కా కపోతే నుకేమిటి? న్నెలలమీద గమ్మతుమనిషి. అప్పటికీ ఇప్పటికీ చెక్కుచెదరలేదు ఆ నిగహం ఆ హాస్యమున్నూ... జనార్దనరావుకి శ్రేణి ఫోను చేదునా? రాత్రి సిరీసుకి వెళ్ళాం అని? ఈనాళ వద్దు. శుభచేస్తా.

అతడు - 111

"ఈ కొత్త కలుమాగం ప్రారంభించ డం కాదు కాని న్నెలల వ్రాసిరి సలప కుండా వంది పని. అలా చేతినిండా పని ఘంటేనే నాకు నరదా. కాని ఇక్కోకోల నాటి యీ వంతెనల కిల్పించూస్తే నాకు తలనొప్పి వస్తూంది. ఇదే ప్రీప్రీడు కాం క్రియతో కట్టేతే ఎంతబాగుండును. ఈమాట కాస్త తీరుబడి చిన్నతరువాత డ్రాయింగులు గీసి లెక్కలు కట్టించాలి. అప్పటికి కాని నాకు తన 'ప్రీప్రీడు' ఆఫీస్ ఈ కంట్రాక్టు గుంతు ఆజ మాయిష్టి చూడని

నేను స్వయంగా మాడబట్టికాని లేకపోతే ఏమైవుండునో. పంతెన పునాదులకి నేను అంగుళం ఖడ్గీలని వెయ్యాలని చెప్పితిని. సరే అన్నారు వాళ్ళు. తీరా చూడును ఆరు నూళ్ళవి వేసి పని మొదలు పెట్టేనున్నారు. వాళ్ళ పెద్ద ఇంజనీరుని పిలిపించి చూపించితే తనకింది వాళ్ళని నా ఎదుటే ఛడామడా తిట్టి క్షమాపణ వేడుకుని చేసిన పనినంతా తిరగగోడించి మళ్ళా చేయించాడు. పాపం ఇత నెవరో చాలావంచివాడలాగున్నాడు. తెలుగువాడే. సీతారాం అతని పేరు. నేను నా కింది ఇంజనీర్ గో 'మీరందరూ ఎలా చూస్తూ వూరుకున్నారయ్యా?' అని నేను కొంచెం కోపంగా అడిగేసరికి సీతారామే కలుగజేసుకుని 'మీ వాళ్ళదేం తప్పులేదండీ. తప్పు అంతా మా వాళ్ళదేనండీ. అందుకు నాదే జవాబుదారీ' అంటూ సర్దేశాడు. సాంకేతికవిద్యలో అంతేరినవాడూ ఉత్సాహవంతుడూ నాలాగే యువకుడూ. అంచేత అతనంటే నాకు సరదా జేస్తూంది. అతన్ని పరిచయంచేసుకుందాం అని రెండు మూడుసార్లు అనుకున్నానుగాని యీసంగతి గులాబుచందు నేటికి తెలుస్తే నన్ను మళ్ళీ మాట్టడించడం మొదలెడతాడు. ఎందుకొచ్చిన చికాకు అని మానేశాను.

సుభ నాలుగు గోజులకిందట తెలిఫోను చేసింది. 'ఏవండీ జనార్దనరావుగారూ! జ్యోతిగా మొహం చూపించడం మానేశారు? మమ్మలి నందరినీ వెలివేశారా యేమిటి? నేను విశాఖపట్నం వెళ్ళొచ్చాక వక్కసారి కాంసు కలుసుకున్నాం నీచి దగ్గర. పుష్కరంనాటిమాట. మళ్ళీ పుష్కరానికేనా యేమిటి విస్మయి చూడడం?' అంది ఆమె. ఆవి నింపు మాటలని వింటూంటే 'వుంది. ఏమి గారం. ఆ

గొంతుకలో ఎంగో ఆప్యాయం లాలన అంతర్లీనం అయి ప్రశాంతంగా ప్రవహిస్తూ న్నట్టుంటుంది. సినిమా కి వెళ్ళినప్పుడు చూసూంటానుకనూ. కొంతమంది అడవాళ్ళు సముద్రపు హోరులాగే మాడావుడి గడబిడ. కొంతమంది వడగళ్ళవాన శుపాన. రాయవేసినా బుడంగునుని చప్పడుకాని అలలుకాని లేకుండా చలనంలేని చెరువు ల్లాంటి వాళ్ళు కొంతమంది. ఏమనో కంధాలాల కూలిపోయామి పారే గోదావరి పారడం మానేసింది సభవారికి కాప అంటుకుపోయిందని ఆహ్లాద కథ చెపుతూండేది. అలాగా నెల్లాళయి నా కుర్చీకి నేను అతుక్కుపడిపోయాను. ఈ ఆదివారం ఎలాగేనా గుండె దైర్యం చేసుకుని వాళ్ళ ఇంటికి వెళ్లి ఆమెనుచూసి ఆమె తల్లిదండ్రుల పరిచయం చేసుకోవాలి. లేకపోతే ఆమె ఏమేనా అనుకుంటే నేను బతకడంమెలా? ఆమెకి నామీద కోపంవస్తే నేను భరించగలనా? నా కెవరున్నారు ఈ ప్రపంచం మీద? 'ఏం జనార్దనం, నిన్ను చూసి చాలా గోజులైందోయ్' అన్నవాళ్ళెవరున్నారు?

...నాయంకాలం నేను నా నెలూను బండికి ముందుగా వచ్చేశాను. స్నానంచేసి ఫలహారం చేస్తూండగా సీతారాం వచ్చాడు. ఎంతేనా తెలుగువాడు. గోడి ఇంజనీరు. మొహంగిద తంపువేసేయలేనుకద. 'దయచేయండి' అన్న. 'మావాళ్ళు తప్పుకి మీ ఎదుట బుర్రెసుకుని తిరగలేకుండా వున్నానంటే నన్నుండి జనార్దనరావుగారూ. నేను వాళ్ళ పెన చీఫ్ ఇంజనీరునైనా 'గ్నీటి కుండ నీరుపోసిన చందాన విశ్వదాభిరామ విమరవేమ' అని వేమనలాగు నేను ఎన్ని చెప్పినా వినిపించుకోరుగదా. ఉద్యోగం మానుకుందాం అని వుంది 'అని అన్నాడు అతను విచారంగా.

నా దత్తయము

మాదిరాజు రంగారావు.

మొదటికంఠం

చెక్కిన చీకటి బొమ్మలాగల్లా
 కూర్చున్నా వేం ? తమ్ముడూ ! మానన
 జీవిత మహాత్ము వినలేదూ ! కన్నులెత్తి
 చూడు ! ఎంత రసైకమయం జీవితం
 వికసించిన మందార సుమహాళలు
 నల్లని మొగిళ్ళు పరస్పరామంత్ర
 ణానాంభనా మధుర దృశా
 గుచ్చిస్తేరఫీన సుషమాదృశ్యాలు
 కళాకాంక్షి నికేతన మీ ప్రపంచం
 సుందర శిల్పాగార మీ సమాజం
 ప్రతి మనిషీ వాక మేధాశిల్పి
 పరిమిత జీవిత మొక శిలాభిత్తి
 ఎంత ఆనందమయ మీ జీవితం
 ఈ స్వర్గానంద ధ్వని తరంగాలు -
 ప్రతి మనిషీ మేధకూ తటవేం ?
 సంతోషపు రెక్కలతో యెగురజేం ?

రెండవకంఠం

కనులు వంచి చూడు, నేటివరకు
 కాంతి కిరణ లవ మెరుగని, చీకటి
 గుండెలతో, నఖశిఖిపర్యంతం
 తెల్లని నర్తకు టుడుపులు ధరించి
 ఎత్తు పల్లమే తెలియని చీకటిలో
 విద్యుద్విద్యుత్ మహా దశలోనూ, తమ

ఉనికి స్థిరత్వానికి ప్రాకులాడు
 గ్రుడ్డి వెలుగు దీపస్తంభాలు
 దీపస్తంభాల క్రింద నసించే
 స్వీయ గూఢ రేఖలే యెరుగని
 సామాన్యపు జాతుల దుర్బల
 జీవిత మెంత నరక ప్రాయం! భాయి!

మూ ద వ క ం త ం

ఎన్ని సూర్యబింబాలు మాడిపోలా!
 ఎన్ని చంద్రబింబాలు వాడిపోలా!
 ఎంత మంది శాంతి మూర్తుల ధర్మ
 బోధలు జలధి ఘోషను మించిపోలా?

దినమణి కాంతి యెరుగని వేళలందు
 ఎన్ని చిన్ని దీపాలు నెల్లించుక మురిసిపోలా!
 ఎన్ని మారులు నిశాతారుణ
 కాంతి ఖడ్గం ప్రయోగించలా!

ఈ చీకటి నృత్యం శాఖోపశాఖలుగా
 గగనమెత్తు నిలిచిపోతుందేం?
 ఈ నృత్యపు కీసీడల ఎడారులలో
 నినసించే, 'మనిషి' మేధా శిఖరి

జాన రసావగ పరుగిడుతుంటే
 నిస్తబ్ధత వ్యాపించిన ఆశావీధుల
 వొక్కమారు, చైతన్య కాంతి ఝంఝగా
 సంకీర్త ధ్వని వినిపిస్తుంటే;

మేల్కొని, గత చరిత్ర తలచని,
 కాంతి కిరణ కిసలయాంగుళిలో
 తన నిజస్వరూపావిష్కరణ
 వాంఛించని మానవు డెవ్వడు?

వసుంధర

పచ్చేశ్వరాపు

ఒకకాలేజీ

అంతర్జాతీయ ప్రచురణ
(మద్రాసు)

వసుంధర నాలోనే, నన్నుగూడా కలిపి చదువుకుంది; నా గదుల ముందున్న అటల్ బిహారీ ఆజాదు ఆడుకుంది. అవిడ లెక్కరగ్ల నడిగే ప్రశ్నలు వింటూంటే నా గదుల గోడలికి నున్నం వేసినట్లుండేది. అవిడ రింగ్ టెన్నిస్ అడే వడుపుచూస్తూంటే, అవిడ కాళ్ళు కందకుండా, నా వళ్ళు మండకుండా అటల్ బిహారీ పచ్చని పచ్చిక మొలచినట్లుండేది.

ఒక రోడ్డు

వసుంధర రోజూ నన్ను నడచే కాలేజీకి వెళ్తుండేది. వసుంధర నడుస్తూంటే, చూస్తూ, మెచుగచి నే నలాగే నిలబడి పోయేదాన్ని; వసుంధర చకచకా కాలేజీకో, లేకపోతే తిరిగి ఇంటికొ, సాగిపోయేది. నే నెక్కడ బాధపడతా ననుకునేదో యేమోగాని, యెప్పుడూ వారవారనే నడుస్తూ వెళ్లేది. అటూయిటూ అడుగులువేస్తే అదరి పోతా ననుకునేదో యేమో, నన్ను తిన్నని గీతగీసికొని, ఆ గీతమీదనే అడుగులు వేసుకుంటూ వెళ్తున్నట్టు వెళ్ళేది. పుస్తకాల పాత్తి యెడంచేత్తో తొమ్మి కాన్పుకుని, యెడం భుజంమీది పమిటకొంగు కుడిచంక క్రిందనుంచి ముందుకులాగి పట్టుకుని గబగబా నేలను చూసుకుంటూ నడచివెళ్ళేది.

కాలం

నేను గడుస్తాను. పరిస్థితులు మారతాయి. వ్యక్తుల పరివర్తనం వస్తుంది.

స్వర్గులు

మేం మారతూ, పరిస్థితుల్ని మారుస్తాం. కాలానికి కల్పేంజేసి, స్వర్గం చేస్తాం.

పరిస్థితులు

మేం మారతాం. వ్యక్తుల మార్పు వస్తుంది. కాలాన్ని గడుస్తాం.

1942 ఆగస్టు

నా రోజుల్లో నేనం అూడికి నట్టుడికింది. నేను పట్నాలు తిప్పినై. గడియారాలు నిలబడి పోయినై. కాలానికి విలువ పోయింది. కాలేజీలో సమ్మెలు జరిగాయి.

కాలేజీ గేట్

ఇదిగో యిక్కడే, నా యినుపలలుపు కానుకుని నిలబడింది వసుంధర, షికి సహ ధ్యాయుల్ని కాలేజీలోకి వెళ్ళకుండా ఆపింది. కారుమీదవచ్చి, లోపలికి తుర్రుమనాలని చూచిన రావుబహదూర్ గా రమ్మాయికి దారి నివ్వకుండా నేలమీద పండుకున్నది.

పోలీసు చెయ్యి

నే నావికి పూకుని బరబరా లాగాను.

పో లీ సు లా రీ

నే నావిడ శరీరాన్ని దబదబా మోదాను; బాదాను.

జ ట్కా బ ం డి

వసుంధర నన్నెక్కింది. రైలు స్టేషన్ దగ్గర పడి పోయిన విద్యార్థుల దగ్గరకు కోలుకల్లింది. ఒక్క గంతులో క్రిందికి దుమికింది.

'42 బా ధి తు డు

ఆవిడ నా గాయాలు కడిగి కట్టు కట్టింది. కాఫీ యిచ్చి, నుదుటిమీద చేయి వేసింది. అంతే : లాఠీల దెబ్బలూ మరచిపోయాను; గాయాలసలుపూ మరచి పోయాను.

డా క్ట రు

నిజమే. ఆ పది, పదిహేను రోజులూ ఆవిడ నిద్రాహారాలేకుండా పనిచేసింది మా వాస్పిట్లో. పోలీసుల ఆయుధాలు బాధకెట్టిన వాళ్లనందరినీ అత్యీయలుగా చూసు కొంది. అనుభవం వున్న నర్సులు గూడా అట్లాగే చూస్తూ నిలబడి పోయేవారు ఆవిడ ఏకాగ్రతనూ, ఓరిమినీ, కరుణనూ చూచి. తనకు తగిలిన దెబ్బలసంగతే మరచిపోయింది.

కా ల ం

నేను గడుస్తాను. పరిస్థితులు మారతాయి. వ్యక్తుల్లో పరివర్తన వస్తుంది.

వ్య క్తు లు

మేం మారుతూ పరిస్థితుల్ని మారుస్తాం. కాలానికి కల్లెంపేసి స్వారి చేస్తాం.

ప రి స్థి తు లు

మేం మారతాం. వ్యక్తుల్లో మార్పువస్తుంది. కాలాన్ని గడుస్తాం.

వ సు ం ధ ర త ం డ్ర

వసుంధర నా కూతురు; ఒక్కగానొక్క కూతురు. తల్లిలేని పిల్ల. చిన్నప్ప ట్నుంచీ నా చేతుల్లో సాకాను. పెంచాను. చదువు చెప్పించాను. పెద్దదాన్ని చేశాను. డోల్లో వాళ్లందరూ నన్నెగతాళి చేశారు. అడవిల్లలకింత పెద్ద పెద్ద చదువు లెందుకన్నారు. చదువుకు చదువుకూ ఖర్చుపెట్టి, కట్నాలకు కట్నాలుయిస్తే యింక బ్రదకక్కల్లేదా అన్నారు. కొంప గుండం పడిపోదూ అన్నారు.

ఒ క స్నే హి తు రా లు

అది కాదు; నిన్న మొన్నటిదాకా జాతీయత అనీ, స్వరాజ్యం అనీ, ప్రజలనీ అంటూ తిరిగిన వసుంధర ఆ పోలీసు అధికారి నెట్లా పెళ్లి చేసుకుంటాందో అర్థంకావటం లేదు.

మ రో స్నే హి తు రా లు

. ఇందులో ఆగం కావలసిం దేవుంది? వసుంధర యెప్పుడూ సిద్ధాంతాల మనిషే. స్వామిభక్తి, వుద్యోగ కర్తవ్య నిర్వహణవూ, అంతే యెప్పుడూ అదరిస్తూనే వుండేది. వీటి రెంటికీ ఆ అధికారి పేరు పడ్డవాడే నంట.

ఇ ం కో స్నే హి తు రా లు

అంతే కావచ్చు. ఐనా ఖద్దరుకీ ఖాకీకీ ఎట్లా పొత్తు కుదుగుతుంది ?

ఒ క స్నే హి తు డు

ఖద్దరు కుచ్చీలా కూర్చుంటే, ఖాకీ గూడ ఖద్దరుచెప్పినమాటే వింటుంది. ఇదివరకు షాద్‌గస్తూలు షాద్‌గస్తూ కర్తవ్యాన్నో, దేశభక్తితో ఎన్నుకోవలసి వుండేది. ఇక ముందూ చిక్కు వుండదు! దేశ స్వాతంత్ర్యానికీ, షాద్‌గస్తూ కర్తవ్యానికీ పోటీరాదు. అంతేనే వసుంధరా షాద్‌గస్తూని వివాహం చేసుకుంటోంది.

1948 ఆ గ స్తు

వసుంధర వివాహాన్ని చూచే భాగ్యం నాకు కలిగింది. దేశ స్వాతంత్ర్య సముపార్గ నాందోళనా, దేశరక్షణ శక్తి యేకమైనాయి. అయితే ఒక్కసందేహం మాత్రం తీరలేదు నాకు : వసుంధరను సింహాచలానికిచ్చి పెండ్లిచేశారా? వసుంధర సింహాచలాన్ని పెండ్లి చేసుకున్నదా?

శు భ లే ఖ

నన్ను చేస్తో పుచ్చుకుని వసుంధరను చూడబోయిన స్నేహితురాలికి గూడ 1948 ఆగస్టుకు కలిగిన సందేహమే కలిగింది. వసుంధర చేసిన సందేహ నివృత్తిని వింటూంటే కాళ్ళకు పారాణి పూసుకున్నట్లయ్యింది నాకు.

స్నే హి తు రా లు

వసుంధర యేమన్నదో తెలుసా? నాకా పట్టింపులు లేనే లేవన్నది. దాస్యానికి అలవాటు పడ్డ దేశస్థుల్లా ప్రతిదానికి స్వాతంత్ర్యాన్ని ముడిపెట్టటం భావ్యంకాదన్నది. ఎవరి నెవరి కిచ్చినా, అందులో చెప్పకోదగ్గభేదం యేమీ వుండదన్నది.

త ం డ్రి

హమ్మయ్య! నా బాధ్యత తీరింది; కూతుర్ని వొక యింటిదానిని చేశాను. అరడుగుల ఆజానుబాహుడి ప్రక్కన నిలబడితే నా బిడ్డ పార్వతీ దేవిలా కనపించింది. పెళ్లెంతర్వాత ఫోటో తీయించు కునేప్పడాయన వేసుకున్న ఖాకీ డ్రెస్సు, అమ్మాయి కట్టుకున్న ఆకుపచ్చంచు ఖద్దరు చీరా చూట్టానికి నా కళ్ళు చాల్లేదంటేనమ్మండి.

కా. ల ం

నేను గడుస్తాను. పరిస్థితులు మారతాయి. వ్యక్తుల పరివర్తనం కలుగుతుంది.

వ్య క్తు లు

మేం మారుతూ, పరిస్థితుల్ని మారుస్తాం. కాలానికి కల్పంజేసి, స్వారి చేస్తాం.

ప రి స్థి తు లు

మేం మారతాం. వ్యక్తులు మార్తారు. కాలం గడుస్తుంది.

ప డ క గ ది

సింహాచలంగారు లేనప్పుడు బిక్కుబిక్కు మయ్యుండేదాన్ని. సింహాచలంగా రున్నప్పుడు ఆయన నవ్వుతూంటే, నా గోడల నున్నం చవుడు రాలినట్లు రాలుతూండేది.

ఆయన విజయోత్సాహంతో నవ్వుతూంటే-కోజుకో కొత్తచీరనలిగి, ప్రోగ్, మడతలుచెడి, గుట్టగా మూల చూలిపో పడేవి.

వసుంధర వచ్చింది; నా రూపు మారింది. నాగోడలు తెల్లనయ్యాయి. నా కిటికీలు తెరలు కట్టకున్నాయి. గాంధీ మహాత్ముడి బోసినోటి నవ్వులూ, కనూబా కుంకుమ, సోజినీడేవి కనుబొమల ప్రశ్నార్థకాలూ నాలో పాటు కళకళలాడినై.

ప డ క మ ం చ ం

వసుంధర రాకపూర్వమే నేను బరువులు భరించలేక, మధ్యలో గుంటపడి, కుక్కినై పోయాను. ఆ కోజులు తలచుకుంటూంటే, యిప్పటికీ నా కళ్ళు చెమరుసూంటాయి : రాత్రి కొక మల్లెపూల దండ నలిగి, వాడి, నల్లగా ఐపోయ్యేది; ప్రతి తెల్లవారు ఝామునా కొత్తకొత్త రేగిన తలలూ, చెరగిన కంకమలూ ప్రత్యక్షమయ్యేవి. ఎప్పుడూ శాధతో మూలిగే నవ్వులూ, కోపవచ్చి పెగలలేక, శబ్దాన్ని సృష్టించుకోలేక, వేయబోయిన కేకలు కొండనాలుకల్ని గూడా దాటని గొంతులూ, ఆలసిన మేనులు విరుచుకునే నరాల పెగునూ, ఆనంగీకారాల ఆవులింతలూ, బద్ధకాల చిటికెలూ... నా బ్రదుకంతా ఆచుకోలేని బాధల్ని సహించుకోలేక మెలికలు తిరిగి పోయ్యేది; కదలలేనికట్టెలూ కొయ్యశారి పోయ్యేది. వసుంధర వచ్చింది; నా బ్రదుకు బాగుపడింది. అదే మొదలు నాకు, పరపుగుషుడి నెరుగని స్త్రీ పతితో మనోవాక్కాయ కర్మలతో ఐక్యమవడం చూడడం.

న లు గు రూ

వసుంధరమ్మ మహా మంచిది. పోలీసు అధికారి పెళ్ళాన్నన్న గర్వమేలే దావిడకి. అందన్నీ నవ్వుతూ పలకరిస్తుంది, ఎవరు పిల్చినా పలుకుతుంది. ఆవిడ మా వాడకట్టు కొచ్చింది : పంపుదగ్గర పోట్లాటలు లేవు, పాచిదగ్గర పొరపాచ్చాలు లేవు, పాలపున్నమ్మ తుపుక్కున వుమ్మివేసిన పాపాన పోలేదు. కూరగాయల వెంకన్న తక్కిడ తారట్లాడడం మానేసింది. పాకీ మనిషి ఈనడింపులు లేవు.....

కా ల ం

నేను గడుస్తాను. పరిస్థితులు మారతాయి. వ్యక్తుల్లో పరివర్తనం వస్తుంది.

స్వ క్షు లు

మేం మారతూ పరిస్థితుల్ని మారుస్తాం. కాలానికి కళ్ళెంపేసి స్వారిచేస్తాం.

ప రి స్థి తు లు

మేం మారతాం. వ్యక్తుల్లో మార్పు వస్తుంది. కాలాన్ని గడుస్తాం.

1949—50

కాలే కడుపుల కన్నంలేచు. పనిచేయనేర్చిన చేతులకు పనిలేదు. పారితంత్ర్యానికి స్వాతంత్ర్యానికి భేదం కనిపించలేదు; అంతా ఒక తంత్రమే ననిపించింది. అంతా చూచిన అమాయకులు ఉలిక్కిపడి లేచారు. పీడకలను చెరిపేసి బ్రతుకు బాగు చేసుకోవాలనుకున్నారు.

సింహాచలం

భక్షించని మనిషి రక్షించలేడు. భక్షించని వాడికి రక్షణ అవసరం లేదు. భక్షించే మనిషిని రక్షించడమే మా కర్తవ్యం. కర్తవ్యాన్ని కడకంటా సాగించడమే మా ధర్మం. ధర్మాన్ని పాటించాను; భక్షణ ప్రారంభించాను.

డొట్ట

కట్టగట్టుకుని నాశన మయ్యాం మేం. ఆంధ్రదేశం భాగతదేశం కాదనిపించింది మాకు. ఏ పరాయి పాలనలోనూ, దండయాత్రలోనూ ఎరగని మొగలాయి చూడలేక మతకులాడి పోయాం. మహాత్ముడు మేము పరిపాలనకు ప్రధానంగాలం కావాలన్నాడు; కాని మా బ్రదుకు నంగా బ్రతుకైంది. మా పరువు బండలైంది. మా సంస్కారం స్మశానం పాలైంది.

సింహాచలానికి రెక్కలాచ్చిపడ్డాయి. ఆ డేగ రెక్కలక్రింద మా జనం కోడి పిల్లలకంటే కనాకష్టమై పోయారు.

కన్నీటికాలున

అమ్మా! వసుంధరమ్మా! నీవు మా వూరిలో పుట్టినదానివి. ఆడదానివి, చదువు కుని అందలా లెక్కకపోయినా, చదువురాని ఆడదాని కంటే బాగుపడక పోతావా అనుకున్నాం. కలెక్టరువారి భార్యవు కాకపోయినా, మా కష్టాలు తీర్చలేకపోయినా నీకు కష్టాలుండవులే అనుకున్నాం.

కష్టాలు లేకుండా అలాగే నాలుగు కాలలపాటు జీవించుతిల్లి!

మీ ఆయన సింహాచలం మేరువుల్లా నిన్నాదుకుంటాడను కున్నాం. నిన్నాదు కుంటే మమ్మల్నాదు కున్నట్లే ననుకున్నాం.

అమ్మా! పాపం శమించుగాక. మీ ఆయన నీ పాలిటి మేరు నౌనో కాదో మాకు తెలియదు కాని, మా పాలిట మితైనాడు. మా మానా లపహరించాడు. మా బ్రదుకు బజారున పడవేశాడు. మా పాశ్చల్యాన్ని బిడ్డల్ని చిత్రవధచేశాడు. మా నుదుటి కుంకుమ చెరచాడు; మా గాజులు పగల గొట్టాడు; మా మాంగళ్యం త్రెంచివేశాడు.

మా నోటిదగ్గర కూడు చెడగొట్టాడు. మా పాయ్యమీద నీళ్ళు పారబోశాడు....

కన్నులనిప్పులు

ఇదిగో వసుంధరా! నువ్వు నన్నెరిగే వుంటావ్. నువ్వు నేనూ కలిసి చదువు కున్నాం. నువ్వు నన్నెరగవ్!

నేనూ నలభై రెండులో బ్రదికిన మనిషినే. మహాత్ముణ్ణికా మరచిపోలేదు నేను.

క్రైస్తవోపాటు ఆయనా చెప్పాడు ఈ చెంపను కొడితే ఆ చెంపను చూపమని. అలాగే ఒక చెంపను వాయిించితే మరోచెంప చూపాను నలభై రెండులో.

ఇప్పుడు నా చెంపలు రెండూ వాచినై. ఇంకోచెంప చూపించేందుకు ఇక నాకు చెంపలులేవు; నాకున్నది రెండు చెంపలే!

యితరుల చెంపలు వాయించడమే ఇక నాపని. సింహాచలం చెంపలు; అతనితో పాటు నీ చెంపలు.

నువ్వు గాంధీజీ శిష్యురాలివి. రెండు చెంపలూ వాయించే వరకూ వూరుకుంటావు; తర్వాతేం జేస్తావు?

నా చెల్లెలి మానభంగంవల్ల నా చెల్లెలు పడుతూన్న బాధ నీ కలా అర్థమవుతుంది, నీ మానభంగం జరిగితే తప్ప?

నా భార్య నా ముందు, మా వూరి నాలుగువందల మంది ముందు నన్నంగా నిలబడినప్పుడు నేను పడినవేదన నీ కలా అర్థమవుతుంది, నడిబజారులో నీ మానాప హరణం జరిగేవరకూ?

నా కోసం నా బిడ్డ పలవరించి ప్రాణాలు వదిలాడే, నా గర్భకోకం నువ్వెలా అర్థం చేసుకోగలవు నీ కున్న ఒక్కబిడ్డనూ నేను పొట్టన పెట్టుకోనిదే?.....

మ ర ణ వాం గ్మూ లం

వ్రాసుకోండి మాజిస్ట్రేటుగారూ, నేను చెప్పదలచు కున్నదంతా చెప్పేవరకూ నా ప్రాణాలు నిలబడతాయో లేదో. త్వరగా వ్రాసుకోండి.

నే నిక బ్రదకలే ననుకున్నాను. బ్రదకవద్దనుకున్నాను.

నే నెప్పుడూ సిద్ధాంతాల మనిషి సే. ఆలాగే చనిపోదామను కున్నాను.

నా కళ్ళముందు కాలువలు గట్టిన కన్నీటిని చూశాను; కణ కణలాడిన కన్నుల నిప్పులు చూశాను. అన్యాయం చూశాను; రాక్షసత్వం చూశాను.

ఆ రాక్షసుల్ని అంత మొందించండే నే నాత్మహత్య చేసుకో గూడదనుకున్నాను. ఆత్మహత్య పాపమని నాకూ తెలుసు. కాని - హత్యని యింటిలో దాచుకుని, కాఫీ యిచ్చి, అన్నంపెట్టి, ఆనందమిచ్చి, అనురాగం చూపడం నావల్ల కాలేకపోయింది; ఎవరో రాక్షసుడు, పురాణకాలంలో లాగా, ఊహాపతి రూపం ధరించివచ్చి నన్ను మోసం చేస్తున్నాడనిపించింది. నిజం తెలుసుకున్న ఏ పతివ్రత హత్యచేయకుండా వూరు కుంటుంది?... ఏ పతివ్రత ఆత్మహత్య చేసుకోకుండా వూరుకోగలదు? అందుకనే నాకుటుంబాన్ని నేనే అంతమొందించుకున్నాను. మీ చట్టం అందుకు నన్ను శిక్షించ వచ్చు. శిక్షించుతుందని నాకు తెలుసు. కాని మీరు వేసేశిక్షకంటే ముందే నే నీప్రాణాలు విడుస్తాను. నా శరీరాన్నిక్కడే వదిలి వెళ్తాను; మీరు దాన్ని శిక్షించుకోండి.....

కా లం

నేను గడుస్తాను. పరిస్థితులు మారతాయి. వ్యక్తుల్లో పరివర్తనం వస్తుంది.

వ్యక్తు లు

మేం మారుతూ పరిస్థితుల్ని మారుస్తాం. కాలానికి కళ్ళెం వేస్తాం; వేసి స్వారి జేస్తాం.

ప రి స్థి తు లు

మేం మారతాం; వ్యక్తుల్లో మార్పువస్తుంది; కాలాన్ని గడుస్తాం.

—o—

జీవగద్య

సుంకర సత్యనారాయణ

[నిరంకుశ నిజాం ప్రభుత్వ హయామది; తెలంగాణా ఇంకా విముక్తం కాలేదు. జాగీర్దార్లు, దేశముఖులు వత్సన్ దార్లు. మతోన్మాదులైన రజాకారులు ప్రజలను నరక యాతన పెడుతున్న రోజులు. వెట్టిచాకిరి, పన్నులు, లంచాలు, బేదఖస్టు, తిట్లు, దెబ్బలు హత్యలు, మానభంగాలు... సర్వసామాన్యమైన రోజులవి. ఆకాలంలో స్వాతంత్ర్య సమరపాదనకై బయలుదేరన తెలుగు బిడ్డ చిత్రణ మిది.]

కండ్ గల భూమి మన జెన్నుమండలంబు
పసిడి పాతక కమ్మని పంటనిచ్చు
కామధేనువు ముష్కరుల్ బైనా చేసి
ఊసక శత్రుముగ మార్చి పేసినారు.

మన్ను శ్రమజీవి భూమికి దూరమైయ్యె
అతని సర్వము సోమకులపహరించి
మలుకు మన్నాను అతనికి కూడు లేదు
అతడు క్రోధించి చూదకిట్టు లనతరించె.

ఆ కఠనాశ్చలైన దొరలొస్తే సమస్తము దోచివైన చీ
కాకయి కాపురంబు దరిగానక చింతిలి యెట్టకేల కి
ట్లాకలి గొన్న సింహములు లాహనభూమికి దూకినాను పో
కూకటి వేళ్ళతో రిప్పుల గూల్చు తలంపున ఖడ్గధారియై.

“పీడకకొల్మి తిత్తి నవివేకముగా పదిసారులొత్త బు
స్సాడుచు కుండనంబు నది యాహుతి చేయదె నహ్నికిన్ న్యధా
పీడితునింక తీవ్రతర పీడన కగ్గముసేయ నమ్మహా
పీడితుడల్లి నిన్ను పృథివీస్థలి దగ్గముసేయు నెమ్మొయిన్”

అని నదాన్యుడు ఘనుడు పల్కెను కబీరు
ఆ మహాయోగి సత్యవాక్యము ఫలింప

బాధితుని యింట బుట్టి విరోధిమూక
ల నురుమాడు యోధుడు గెరిల్లాయితండు.

సిలుగులకోర్కె మన్న, తన చెమ్మట లానుచు మెచ్చి మంటలో
మొలిచిన పంట తల్లిని యమూల్య ఫలంబును, నీచు లెవ్వరో
యలము కొనంగ పేదహృదయాన రగుల్కొని మంచు మంట లో
పల ప్రభవించి నాడగుల బట్టి వధింపగ వీరభద్రుడై.

నెలనెల్ ముంచిన నైకుల
హత మారచి నేను నచ్చునంతకు నీవే
సతమతమై బ్రతికించుము
అతివా బిడ్డలను రెక్కలాధారముగా.
నన్నోమగ రేయింబన
లెన్నో కష్టాలుపడిన దీ తల్లి కణం
బెన్నాళ్ళకు తీర్చెదనో
కన్నాకై నృదురాలి గావుముసాధ్య.

అనుచు కుటుంబ భారమును ఆలి భుజంబులపైన మోపినం
దనులను ముద్దులాడి చని తల్లి పద ద్వయమంటి యామె దీ
వెనగొని పేదబిడ్డ డరిశీకరుడై వెడలెన్ తుపాకి చే
గొని నిజగర్భ శత్రు మదకుంజరయూధ వినాశనార్థమై.

కన్నులు విప్పినాడగుణ కాంతుల లోకమునింపినాడు ధీ
కొన్నయరాతి మూకలను గుమ్మి ధనాధ్యుల పెత్తనంబులన్
గ్రన్నన గూల్చి దేశమును గాచి దరిద్రము దీర్చుదాక నే
నెన్నడు దించబోన నిపుడెత్తి కత్తినటంచు దీక్షతో.

నడి నడి పంచ గట్టి, తలపాగ దిటంబుగ జుట్టి, నల్లెల్లో
నడుము బిగించి కట్టి, తననాటు తుపాకిని చేతపట్టి, అ.

చ్చెడిదపు గండగొడ్డలిని పెట్టి భుజంబున, జేలుగొట్టి, కా
రడవెల కేగినా డతని రక్షణ శిక్షణ లన్ని యచ్చటే.

పగవాడు బాంబులు పడవేసి బ్రద్దలు
 గొట్ట పేడూడని కొండకోట
 మబ్బుదివ్వెల గూడి మాటాడు తత్ శిఖి
 రాగ మరిచలన మరయు బురుజు
 గిరి చుట్టు పాతాళ మొరసి లోతులుదీరి
 వైరి దాటగనీని వాగడడ
 శత్రువే కాదందు చనిన బెబ్బులి కూడ
 మగిడి రాదా గవి మందుకొట్టు

ప్రజలు నీవారు పైన యీ ప్రకృతి బలము
 కలిగి యున్నావు వైరులు కదనభూమి
 బలగముల దించి యాటముగాంబువేసి
 చచ్చి గీ పెట్టి నిన్ గెల్వజాలరయ్య.

అంగ్లేయ ప్రభువు లల్లాడ దాకిన నీత
 రామ రాజు మహా పరాక్రమంబు
 తెలుగు రైతు పటుత్వ దీప్తు లెగబోసిన
 పలనాటి హనుమంతు పౌరుషంబు
 కై జూరు చేబూని నైజాము నెదిరిన
 సరవాయి పాపని సాహసంబు
 పసిగ్రాస మరికట్టు నసుదేశు నొంచిన
 కాటమరాజు-సంగ్రామ పటిమ

ఒక్క ముద్దగజేసి నీకుగ్గుతోడ
 కలిపి పెట్టినదేమొ నిన్ గన్నతల్లి
 ఎదిరి మూకలు మెలివెట్టి గదుముచున్న
 బెదర వానంత, యే పిక్క చెదరలేదు.

చిరస్మరణీయుడు మన మాధవపెద్ది

ఆంధ్ర నాటక రంగంమీద మేటి నటుడని పేరు పొందిన శ్రీమాధవపెద్ది వెంకట్రామయ్యగారు 1957 మార్చి 19 న తేదీన తెనాలిలోని వారి స్వగృహంలో 60 వ ఏట కాలధర్మం చెంది

నందునకు ఎంతో విచారిస్తున్నాం.

వీరు పుట్టినది తెనాలి తాలూకా గ్రామంగా కోడూరులో. కాపురం తెనాలిలో. మంచి యుక్త నయస్సు లోనే తెనాలి రామ విలాససభ

లో చేరి శినాజీ పాత్రాభినయంలో తమకళా ప్రతిభను చాటిచూపారు. సాక్షాత్తు శినాజీయే ఇక్కడ ప్రత్యక్షమయ్యాడా అనిపించేదట వీరి వేషం. శినాజీవేషంలో మొల్లకైతిని వీరి కళాభిజ్ఞత దుర్యోధన పాత్రాభినయంలో పణాకస్థాయి నందుకుంది. ఆంధ్రప్రజా హృదయగా లులో సుస్థిరస్థానం సంపాదించుకుంది. నాటికే నేటికీ దుర్యోధన పాత్రాభినయంలో ఇంతటిమేటి లేడనడంలో అభిశయోక్తిలేదు.

బొబ్బిలిలో రంగారాయుడుగా, ప్రతాపరద్రీయంలో ప్రతాప రుద్రుడు, నల్లీగూడెగా, పోరాబు - రుస్తుంలో పోరాబుగా ప్రజా హృదయాలను మూరగొన్నారు. నీలూరు నాటకకళా పరిషత్ అధ్యక్షపీఠం నుంచి వీరిచ్చిన మహాపన్యాసం ప్రతి నటుడు అధ్యయనం చేయవగింది. స్వక్రితంగా అమృతహృదయులు, సరసులు, పరోపకార పరాచురులు. నాట్యకళాసేవ జీవిత పరమార్థంగా పెట్టుకున్న ఈ మేటి నటునికి దే మా శ్రద్ధాంజలి.

దగ్ధశాంతి

బెల్లంకొండ రామదాసు.
రెంటాల గోపాలకృష్ణ.

ఇందులో పాత్రలు :

వేదాంతి : నయస్సు సుమారు 50. గంభీరంగా ఉంటాడు. ముఖం ఆలోచనాపూరితంగా ఉంటుంది.

కమాండర్ : నయస్సు సుమారు 32. మిలిటరీ యూనిఫారమ్. బలమైన శరీరం, స్ఫురద్రూపి.

ఆఫీసరు : నయస్సు 35. కమాండర్ లాగానే ఉంటాడు.

సోల్దాను : నయస్సు 30. సోల్దార్ యూనిఫారమ్.

కన్య : నయస్సు 15. అమాయకత ఉట్టిపడే ముఖం. దుస్తులు ఆకుపూ పూలు చలాకీగా ఉంటుంది. నిరలంగా మాట్లాడుతుంది.

కాలం:- విశ్వసంగ్రామం జరుగుతున్న సమయంలో.

ప్రదేశం:- ఈ వికల విశ్వ కల్లోలానికి దూరంగా చల్లని మంచుకొండలమధ్య ఒక చిన్న కుటీరం. ఆ కుటీరంలో వృద్ధుడు, విజ్ఞాని, అయిన ఒక వేదాంతి నివసిస్తున్నాడు. యుద్ధం, పరస్పర పీడన, కనిపించని నూతన మానవ నాగరికతను గురించి ఉదాత్త జీవిత స్వరూపాన్ని గురించి అన్వేషణ చేస్తున్నాడు. పూర్వం ఆ వేదాంతి మన ప్రపంచంలో నివసించి, మనమధ్య ఉన్న వైరుధ్యాలను అవగతం చేసు

కున్నాడు. అతను ఒక అనాథ బాలికను మన నాగరికతలోని కల్మషం అంటుంటే వివిక్తంగా పెంచాడు.

దృశ్యం:- తెరవిడగానే వేదాంతి కుటీరం లోపలిభాగం కనిపిస్తుంది. ఒక కొయ్య కుర్చీ, ఒక టేబిల్, టేబిల్ మీద వ్రాత ప్రతులు. పుస్తకాలతో నిండిన ఒక బీరువా. గోడకు అశోకచక్రవర్తి, బుద్ధుడు, జీసస్, మొదలైన మహాత్ముల పటాలు తగిలించి ఉంటాయి. తెల్లని పావురాయి ఉంచిన పంజరం కుటీరంలో ఒక మూల వ్రేలాడ గట్టబడి ఉంటుంది. వేదాంతి ఏకాంతంగా

కూర్చుని గ్రంథపఠనం చేస్తుంటాడు. అది ప్రాతః కాలం. లేత ఎండ కిరణాలు ప్రసరిస్తుంటాయి. మేల్కొంటున్న పక్షుల కలకలారావం వినిపిస్తుంది, దూరంగా, అవ్యక్తంగా, సన్నని సంగీతం వినిపిస్తుంది. అదృశ్యంగా

తమసోమా జ్యోతిర్గమయ

ఆసోమా సద్గమయ

మృతోమా ఆశ్మతంగమయ

జ్యోతిరసాదాలు వినిపిస్తుంటాయి. వేదాంతి నెమ్మదిగాలేచి కుటీరద్వారం దగ్గరికి వెళ్ళి ఎవరికోసమో చూచి మళ్ళీ తిరిగివచ్చి చదువుతూ కూర్చుంటాడు. హఠాతుగా ఓ 15 సంవత్సరాల కన్య భయంతో పరుగెత్తుతూవచ్చి వేదాంతి కాగిట్లో ఒదిగిపోతుంది. కన్య, పూలతో, ఆకులతో అరణ్య స్త్రీలాగ విచిత్రంగా అలంకరంచుకొని ఉంటుంది.]

కన్య:-నాన్నా ! నాన్నా ! నాన్నా ! నాన్నా !

[భయంతో వేదాంతి కాగిట్లో ఒదిగిపోతుంది]

వేదాంతి:- ఏవిటమ్మా ? ఎందుకమ్మా ఆలా వణికిపోతున్నావు? ఏంజరిగిందమ్మా?

కన్య:- [అ స్పష్టంగా] నాన్నా ! నాన్నా !

వేదాంతి:- ఏవిటమ్మా !

కన్య:- [భయంతో నెమ్మదిగా] ఇలారానాన్నా ! ఇలారా !

[భయంతో వేదాంతిని ద్వారంవద్దకు తీసుకొని పోతుంది]

కన్య:-అటుచూడనాన్నా ! అటుచూడు.

[ఇరువురూ పర్వతశిఖరం మీదినుంచి క్రింద లోయలోకి చూస్తారు]

కన్య:- నాడు నాన్నా ఆ జనం ఆలోయలో.

వేదాంతి:- అవునమ్మా !

కన్య:- ఎక్కడికి నా న్నా వాళ్ళం దరూ వెడుతున్నారు. ఎంతవంది ! ఎక్కడికి నాన్నా, నా శృ వెడుతున్నారు. [నిశ్శబ్దం. దూరంగా అవ్యక్తంగా, యుద్ధ భయంతో తమ గ్రామాలు వదిలి. పరదేశానికి పోతున్న ప్రయాణీకుల సమిష్టిగానం మెల్లగా వినిపిస్తుంది.]

“సైలెస్స, సైలెస్స, సైలెస్స
ఏ రోజు ఏ కష్టం రానున్నదో
ఏ ఊరు ఏ గంగ ఋణమున్నదో
సైలెస్స, సైలెస్స, సైలెస్స”

వేదాంతి:- ఎక్కడికో వెడుతున్నారమ్మా ! నీ వెళ్ళి అడుకో తల్లీ !

కన్య:- [చుకుకుగా] కాదు నాన్నా. నాకు చెప్పవ్. ఎవరు నాన్నా వాళ్ళు. ఎక్కడికి వెడుతున్నారు చెప్పవ్.

వేదాంతి:- నామాట వినుతల్లీ ! నీవెళ్ళి అడుకో. ఈ అడవిలో నీ కేం భయం? హాయిగావెళ్ళి అడుకోతల్లీ !

కన్య:- అబ్బ. నాకేం లోచడంలేదు నాన్నా. ఎందుకో భయంగా ఉంది నాన్నా.

వేదాంతి:- ఏం భయంలేదు. వెళ్ళి అడుకో తల్లీ !

కన్య:- ఇవాళ అడవి బాగాలేదు నాన్నా.

వేదాంతి:- ఏం తల్లీ ! అడవి నీకూ స్నేహంగా !

కన్య:- అడవికి గామీద కోపంవచ్చింది నాన్నా. ఇవాళ నన్ను పలకరించలేదు.

వేదాంతి:- [నవ్వుతూ] అడవికి కోపమేమిటి తల్లీ !

కన్య:- అవును నాన్నా. అడవి రోజులూ లేదు నాన్నా. ఏదో పెద్ద దిగులుగా ఉంది. ప్రతి ఉదయం నేను అడుకో

దానికి వెడతే ఆనందంకో పొంగిపోయేది. ఇవాళ ఆడవంతా దిగులుపడుతూ కూర్చుంది నాన్నా. నేను వెళ్ళగానే చెట్లన్నీ తలలు వాలుకున్నాయి. పూలు పలకరించలేదు. ఆకులు గలగలా పిలవలేదు. జలపాతం సన్నగిలి కన్నీటిలా జాలు నాకుతోంది. పిట్టలు గూళ్ళు వదిలినా చేతుల్లాకరలేదు. నెరుళ్ళు భయభయంగా పరిగెత్తిపోయాయి. లతలు కంపించాయి. రోజూ ఎంతో హాయిగా నాతో ఆడుకునే పావురాయి కూడ ఇవాళ భయంతో చెక్కలు మాడు చుకొని కూర్చుంది నాన్నా. ఇవాళ ఆడ వంతా రాయిలా నిద్ర పోతోన్నట్లుంది నాన్నా. ఎంతసేపు పిలిచినా పలకలేదు. ఆ నిశ్శబ్దంలో నా పిలుపుకు నేనే భయ పడ్డాను. నాన్నా! నాన్నా! నా కెం దుకో భయంగా ఉంది నాన్నా!

[పావురాయి పంజరం పట్టుకొని చూస్తూ నిలుచుంటుంది]

వేదాంతి:- [చుఖంలో వేదన కనిపి స్తుంది.] భయంలేదులే తల్లీ! నీవింకోనే ఉండు. [నిశ్శబ్దం. మిలిటరీ లాఠీలు వెడు తున్న శబ్దం. స్లోలెరు కదంతొక్కుతూ పోతున్న శబ్దం, ఆరుపులు, కేకలు విని స్తాయి.]

కన్య:- నాన్నా. [కంపిస్తుంది] నాన్నా అడేవిటి నాన్నా. ఎవరో రాక్షసులు అరుసు పోతున్నట్లున్నారు.

వేదాంతి:- రాక్షసులు కారమ్మా! మనుష్యులు.

కన్య:- మనుష్యులయితే అట్లా అరు స్తారా నాన్నా.

వేదాంతి:- మనుష్యులు, ఎప్పుడూ మను ష్యులుగా ఉండరమ్మా.

కన్య:- నాన్నా. మనుష్యులలా ఉం టారు నాన్నా!

వేదాంతి:- పిచ్చితల్లీ. మనలానే ఉంటా రమ్మా!

కన్య:- మనుష్యులు మంచిగా ఉంటారా నాన్నా?

వేదాంతి:- మనుష్యుడు మంచి నాడే నమ్మా. మనుష్యులతో కలిస్తే...

కన్య:- నా కో మనిషిని చూపించు నాన్నా!

వేదాంతి:- మనం మనుష్యులమేనమ్మా!

కన్య:- నిజంగా! నీవు, నేనూ వ మ ష్యులమేనా నాన్నా!

వేదాంతి:- అవునమ్మా!

కన్య:- అయితే మనం అగవ్వేనాన్నా!

వేదాంతి:- పిచ్చితల్లీ. వెళ్ళి అడుకో.

కన్య:- ఎప్పుడూ ఆటలేనా? నాకు మనుష్యులు ఎలా ఉంటారు? ఎక్కడం టారు? ఏంచేస్తుంటారు? చెప్పవు నాన్నా?

వేదాంతి:- తర్వాత ఎప్పుడైనా చెప్తా లేమ్మా!

కన్య:- [విసుక్కు] నీ వెప్పుడూ ఇంతే నాన్నా. అన్నీ చెప్తావు కాని మనుష్యుల సంగతి చెప్పవు. ఇప్పుడే చెప్పు నాన్నా. నాకేం తోచడంలేదు.

వేదాంతి:- ఏం చెప్పమంటావమ్మా!

కన్య:- మనుష్యులసంగతి చెప్పు నాన్నా. మనుష్యు లెక్కడ టారు నాన్నా!

వేదాంతి:- అన్నీ చోట్లా ఉంటారమ్మా.

కన్య:- ఏంచేస్తుంటారు నాన్నా.

వేదాంతి:- ఏంచేస్తారమ్మా బ్రతుకుతూ ఉంటాగు.

కన్య:- అంటే?

వేదాంతి:- నీవు వెళ్ళి అడుకోతల్లీ తర్వాత చెప్తాణ్ణి.

కన్య:- [మూరం చేస్తూ] కాదునాన్నా ఇప్పుడే చెప్పు నాన్నా.

వేదాంతి:- బ్రతకడమంటే ఏముందమ్మా! పుడతాడు, బ్రతుకుతారు, పోతారు.

కన్య:- ఎలాపుడతారు? ఎక్కడికి పోతారు?

వేదాంతి:- ఎలాపుడతాలో తెలీదమ్మా! ఎలాబ్రతుకుతాలో కొంచెం తెలుసు. ఎక్కడికి పోతాలో అసలు తెలీదమ్మా!

కన్య:- [నవ్వుతూ] భలే! భలే! రావడం తెలీదు, పోవడం తెలీదు. ఉండడం మాత్రం ఎలా తెలుస్తుంది నాన్నా? అన్నీ అబద్ధాలు. నిజం చెప్ప నాన్నా.

వేదాంతి:- పిచ్చిపిల్లా!

కన్య:- పోనాన్నా. నాకేం చెప్పవ్. అన్నదాస్తావ్. పోనీలే. ఆ బ్రతకడం నీవ్ తెలుసుగా. అది చెప్ప. మనుష్యులెలా బ్రతుకుతారు నాన్నా? అడవిలో అడుకుంటారా? పాటలుచ్చా? పూలతో, పిట్టలతో, చెట్లతో మాట్లాడతారా? వాళ్లెలా బ్రతుకుతారు నాన్నా?

వేదాంతి:- తర్వాత చెప్తాలే తల్లీ! ఏదైనా పాటపాడు.

కన్య:- నీవుచెప్ప. నేను పాడతా

వేదాంతి:- నీవుపాడు నేను చెపుతా.

కన్య:- పో నాన్నా! మరీని.

వేదాంతి:- పాడుతల్లీ!

కన్య:- ఏంపాట పాడను?

వేదాంతి:- గోజూ ఉదయాన, సాయంత్రం పాడుతూఉంటావే, అది.

కన్య:- గొంతు బాగాలేదు నాన్నా.

వేదాంతి:- పాడుతల్లీ! మా అమ్మవు కదూ!

కన్య:- పూర్వం బాగా పాడేదాన్ని. నాపాట మీటే కొమ్మలచాటు పూలు కొంగిచూచేవి. ఇప్పుడు నా గొంతు మారి పోతోంది నాన్నా.

వేదాంతి:- నీ పాటకేం తల్లీ!

కన్య:- తల్లీ చలని శాంతి

భారణి పండించవమ్మ!

తల్లీ వెన్నెల కాంతి

భారణి నిండించవమ్మ!

పసిపాపలు నీ బిడ్డలు

పాలకడలి తరంగాలు

పసిహృదయం శశివదనం

విషతుల్యం చేయకమ్మ! తల్లీ...

మానవతా వందిరాన

వంటలు రగిలించకమ్మ

పుడమితల్లీ పుడిటిళ్లు

బూడిదగా మార్చకమ్మ! తల్లీ...

ఆశాకుసుమాలమాల

అసురగపు టుర్యాల

అవనీ గర్భంలోపల

అగ్నిభార నింపకమ్మ! తల్లీ...

ఈ సుందర లోకంలో

వసంతం కురిపించుము

ఈ చంద్రుని హాసంలో

హేమంతం ఒలికించుము! తల్లీ...

[నృత్యం చేస్తూ పాటపాడుతుంది. నృత్యంలో మధ్యమధ్య, పంజరాన్ని గిర్రున తిప్పతుంది. పాట హఠాత్తుగా అగుతుంది. విమానాల శబ్దం వినిపిస్తుంది. వేదాంతి, కన్య, ద్వారంవద్దకు వెళ్ళి చూస్తారు]

కన్య:- నాన్నా! అశేషక్షులు నాన్నా! అలా అరుస్తూ పోతున్నాయి.

వేదాంతి:- అంతేనమ్మ ఆ పక్షులు.

కన్య:- అమ్మా! అంత పెద్దపక్షులే! ఎన్నడూ వనఅడవిలో చూశ్చేదనాన్నా. [తిరిగి విమానాల శబ్దం. విమానాలు వెళ్ళి పోతాయి.]

అవిగో నాన్నా. మళ్ళీవచ్చాయి. అపక్షులు అలా ఉంటాయేం నాన్నా!

వేదాంతి:- నీవు నిద్రపో తల్లీ కాసేపు.

కన్య:- భయంగా ఉంది నాన్నా. నేను చెప్పలా ఇవాళ నుంచిగోజు కాదని. నాకు తెలుసు. మనకలోలేచి అడవికెళ్ళాను. ఒకటే చంచు అబ్బి. సూర్యు డెంతకూ ఉదయించాడు కాదు. గోజూ నేను స్నానానికి జలపాతం దగ్గరికి వెళ్ళగానే కళ్ళలో వెలుగు చల్లగాడు. ఎంతషిలించినా అడవి మోక్కలేదు. అలిగినట్లు పడు పుగి. ఇవాళ ఉదయం, సాయంత్రంలా గిగులుగా ఉంది. నాన్నా నీవు రామ్మ న్నావు. నాకు చెప్పి? చెప్పనాన్నా.

వేదాంతి:- ఏంచెప్పను తల్లీ!

కన్య:- ఆ జనం ఎక్కడికి వెళుతు న్నారు? ఆ రాక్షసులు ఎందుకు అరుస్తూ కెళ్ళారు? ఆ పక్షులు అలా ఎందుకు వెళ్ళాయి? ఆ మనుష్యుల కథ ఏమిటి?

వేదాంతి:- మనుష్యులు మళ్ళీ చంపు కుంటున్నారమ్మా!

కన్య:- ఎవర్ని నాన్నా?

వేదాంతి:- వాళ్ళను వాళ్ళే.

కన్య:- ఎందుకు నాన్నా?

వేదాంతి:- పడక.

కన్య:- పడక మా లే చంపుకుంటారా నాన్నా!

వేదాంతి:- అంతేనమ్మా! వాళ్ళంతే!

కన్య:- ఎందుకు నాన్నా. వాళ్ళకు పడంది?

వేదాంతి:- అంతేనమ్మా! వాళ్ళందరూ ఒకలా ఉండరు. కొందరు గొప్ప, కొం దరు తక్కువ. కొందరు కలవారు, కొందరు లేనివారు, కొందరు సుఖిస్తారు. ఒకరంటే ఒకరికి పడదమ్మా! మనిషి మనిషిని ద్వేషి స్తాడు. దేశం దేశాన్ని కబళిస్తుంది. జాతి జాతిని నిందిస్తుంది. ఇంతకాలం ఈ పృథ్వి మీద మనుష్యులు బ్రతికినా, హాయిగా,

అందంగా, నిర్మలంగా బ్రతకడం నేర్చుకో లేదమ్మా! ఎప్పుడూ ద్వేషంతో, హింసతో అలక్కల మఘాకుంటారమ్మా.

కన్య:- అదేమిటి నాన్నా! మనుష్యులు మంచివాళ్ళంటేవే? వాళ్ళకు గొప్ప నాగరికత ఉందంటేవే? పెద్దదాళ్ళూ, ఇళ్ళూ కట్టు కుని హాయిగా ఉంటారంటేవే? గొప్ప విషయాలు ఆలోచిస్తారంటేవే? అలా ఎందుకు చంపుకుంటారునాన్నా? ఎందుకు ఈ హింస? చెప్పివి?

వేదాంతి:- నిజమేనమ్మా! వాళ్ళు అన్నీ స్వాధీనం చేసుకున్నారు. కాని వాళ్ళను వాళ్ళు స్వాధీనం చేసుకోలేదమ్మా! వాళ్ళను వాళ్ళే చంపుకుంటారు. తమ సగ రాలు తామే దహించుకుంటారు. వాళ్ళ బంధాలు వాళ్ళే నిర్మించుకుంటారు. వాళ్ళ నాగరికత వాళ్ళనే వెక్కిరించింది. సుఖం కోసం ఎన్నో యంత్రాలు కనిపెట్టారు. మనసులేని యంత్రానికి మనసున్న మనిషి బానిసై నాడు. మనిషిచరిత్ర మిటే నీ మనసు కలవర పడుతుందమ్మా! మనిషి చరిత్ర మరి వినకు.

కన్య:- నాన్నా! నాకు భయంగా ఉంది నాన్నా! నీవు ఎంతోకాలం మనుష్యులతో ఉన్నావుకదా, వాళ్ళకు నుంచి చెప్పలేకపోయావా నాన్నా?

వేదాంతి:- పిచ్చితల్లీ! ప్రశ్న విచారాల కల్గి వినిపిస్తుంది. క్రమక్రమంగా పెద్ద దేవుడిని కూడంగా విచారంకూలిన పెద్దశబ్దం వినిపిస్తుంది. వేదాంతి, కన్య, వెలుపలికి సరిగ్గుతారు. రెండు నిమిషాలు స్తేజి భాళీగా నిశ్శబ్దంగా ఉంటుంది. వేదాంతి, కన్య తిరిగివస్తారు, గాయపడిన ఒక 'కమాండర్'ను మోసుకొని. అతన్ని పక్కమీదపడుకో బెడతారు. వేదాంతి ప్రధమకిత్స్ చేస్తాడు. లెట్లు మళ్ళీ మళ్ళీ

వెలుగుతాయి, కమాండర్? పక్కమీద పడుకొని ఉంటాడు. కన్య విసురుతూ ఉంటుంది. వేదాంతి పుస్తకం చదువుతూ... కూర్చొని ఉంటాడు]

కమాండర్:- (కలవరిపులో) ఆపండి, అబ్బి, ... నేను సంతకం పెట్టను... టేకిటాట్ ... నన్ను లాగకండి ... గెటౌట్ ... భయం ... అబ్బి ... భయం...

కన్య:- (వేదాంతి వంకరగాచి) నాన్నా, (వేదాంతి ప్రశాంతంగావచ్చి 'కమాండర్' నుదుటిగిరావ తనచేతిని ఉంచి నుల్చీ వెళ్ళి ప్రశాంతంగా చదువుకుంటూనూర్చుంటాడు)

కమాండర్:- చూశావాను. వన్ ... టూ త్రీ ... ఆ మోర్ట ... ఆ టూ లు (బిగ్గరగా) మైగాడ్ ... నగరాలు ... మంటలు...పారిస్ ... న్యూయార్కు... మాస్కో... లండన్ నగరాలు ... భవనాలు...పిల్లలు...తల్లులు... మంటలు... (బిగ్గరగా) స్టాప్ ఆర్పండి మంటలు... ఘోలు...చెట్లు...చుసి ... అడవులు ... స్టీమర్...షేప్... నీటిలో మంటలు... మంటల్లో నీళ్ళే ... స్టాప్ ... అబ్బి... నిద్ర ... నన్ను వెళ్ళనివ్వండి ... నన్ను నిద్రపోనివ్వండి; స్టాప్ ...

కన్య:- నాన్నా,

(వేదాంతి బడిగుడ్డనుతెచ్చి 'కమాండర్' నుదుటి మీద ఉంచుతాడు)

కమాండర్:- (మెల్లగా కలవరిస్తూ) అమ్మా, బాగున్నావా? వస్తా లే నుల్చీ; తమ్ముడు కులాసాగా ఉన్నాడా? బడికి పోతున్నాడా?... డబ్బు అందుతూ ఉందా? ...చిన్నమ్మాయి బాగుందా?... వెళ్ళి ప్రార్థిస్తుందా? ... కోడలు దైర్యంగా ఉందా? ... నిగులుపడకండి; వస్తాను; ఇదుగో; ఇవాళో రేపో ముగు

నుంది; ముసురు పట్టింది; అబ్బి ... (బిగ్గరగా) అమ్మా! ... (నంచించిగిరావ కూలి పోతాడు. వేదాంతి, కన్య అతన్ని పట్టు కుంటారు. క్రమక్రమంగా అతను నిద్ర పోతాడు. కన్య మెల్లగా నోల పాడుతుంది)

ఎందుకు బాబూ

ఈ తొందరపాటూ?

ముందు వెనుక ఏముందో

ముందుగ ఆలోచించుము...

ఎందుకు బాబూ

ఈ తొందరపాటూ?

నోలపాడునూ ఉన్నప్పుడు వేదాంతి వెలుపలికి వెళ్ళిపోతాడు. కన్యను పిలిచి ఏకోచెప్పి నుల్చీ పంపినాడు. దీపాలు మందగించి నుల్చీ వెలుగుతాయి. 'కమాండర్' ప్రక్కమీదన ఉంటాడు. కన్య విసురుతూ ఉంటుంది. 'కమాండర్' మెల్లగాలేచి శూన్యదృష్టితో కుటీరాన్ని అంతా పరిశీలిస్తాడు)

కమాండర్:- ఇప్పుడు... ఎక్కడున్నాను? ఇదీ... మా ఇల్లానా?

కన్య:-క్షేమంగానే ఉన్నాను. కొంచెం విశ్రాంతి తీసుకోండి.

కమాండర్:- ఇది మా ఇల్లానా?...

కన్య:- ఆ, మీ ఇల్లా!

కమాండర్:- మా ఆమ్మేని?

కన్య:- మీ అమ్మ కావాలా?

కమాండర్:- మా అమ్మ...

కన్య:- మీ అమ్మ ఎలా ఉంటుంది?

కమాండర్:- నీలాగే ఉంటుంది.

కన్య:- నాలాగా ఉంటుందా? ఆయితే నేనే మీ అమ్మను.

కమాండర్:- నీవు మా అమ్మనా?

కన్య:- ఆ.

కమాండర్:- మరి చిన్నదానిలా ఉన్నావ్?

కన్య:- (తల్లిగొంతును అనుకరిస్తూ)
నీకోసం దిగులుపడి చిక్కిపోయానునాన్నా.

కమాండర్:- అమ్మ, నాకోసం దిగులు
పడ్డానా?

కన్య:- అవును నాయనా నీవు వెళ్ళి
నప్పటినుంచీ నీదే నాన్నా దిగులు. విస్తారం
అన్నం పెట్టుకుంటే ఆదాలాడుండేది. ఇల్లం
తాబోసికొట్టేది. తమ్ముగ్గా, చెల్లెగ్గా,
ఎప్పుడూ నీకోసం కలవరించేవాడు. మళ్ళీ
నిన్న కళ్ళతో చూస్తూ ననుకోలేదు.
ఎన్నాళ్ళకొచ్చావు నాయనా?

కమాండర్:- అమ్మ! అమ్మ! నేనుమళ్ళీ
వెళ్ళనమ్మ. (కన్యను కాగలించుకుంటాడు)

కన్య:- వద్దనాన్నా. ఇక్కడేఉండు.

కమాండర్:- మరి, చెల్లెగ్గా; తమ్ముగ్గా
ఏరమ్మ?

కన్య:- వస్తారు నాయనా. బడికెళ్ళారు.

కమాండర్:- (సందేహంగా) అమ్మ...
మరి కోడలేదమ్మ...

కన్య:- వసుంది నాయనా.

కమాండర్:- అమ్మ నాకు నిద్ర
వస్తోందమ్మ!

కన్య:- పడుకో నాయనా. నీకువంట్లో
బాగాలేదు.

కమాండర్:- అమ్మ! సరే, చిన్న
తనంలో నీవు ఎన్నోపాటలు పాడేదానివి.
అప్పుడు ఒక్కటి పాడవే వమ్మా?

కన్య:- పడుకో నాయనా. ఆలాగే
పాడతాను.

పాట: ఎందుకు బాబూ

ఈ తొందరపాటూ?

ముందు వెనుక ఏముందో

ముందుగ ఆలోచించుచు

కళ్ళకు కమ్మిన నైకం

కడిగిచూడ కనిపించును... ఎందుకు?

విధివిలాస రేఖలూ

అహర్నిశల అక్రందన

వినిపించుటలేదా,

విసికించుటలేదా... ఎందుకు?

ఎండచూచు లగుపిసే

గుండె చలబడదోయో!

విషవృక్ష చ్చాయలలో

ప్రళాంతయె లెదోయో!

ఆగ్నిజ్వాలల ఒడలో

ఆత్మశాంతి రాదోయో; ఎందుకు?

(అనె పాడుతూఉంటే ఆతను
క్రమంగా నిద్రపోతాడు. దీపాలు మందగించి
మళ్ళీ వెలుగుతాయి. 'కమాండర్' ఆలో
చిస్తూ కూర్చుని ఉంటాడు)

కన్య:- ఏం ఆలా ఉన్నారు?

కమాండర్:- (నెత్తుదిగాబేసి ఆటూ
ఇటూ తిరుగుతుంటాడు)

కన్య:- మీ ఇంట్లో బాగాలేదా?

కమాండర్:- (నూనం)

కన్య:- మాట్లాడలేం? ఇక్కడే ఉండి
పోండి. మీ దేశం వెళ్ళొద్దు.

కమాండర్:- ఏం?

కన్య:- మీ దేశంకంటే మా దేశం
బాగుందన్నారు కదా? నాన్నగారు
మీ దేశాలన్నీ చూచారు. నే నొక్కనా
నైనా చూశ్చేదు.

కమాండర్:- ఏకీ మీ నాన్నగారు?

కన్య:- అడవిలోకి వెళ్ళారు. అప్పు
డప్పుడు అడవికివెళ్ళి అక్కడ గూఢాలు
చూచివస్తుంటారు.

కమాండర్:- మీ నాన్నగారు ఏం
చేస్తుంటారు?

కన్య:- ఎప్పుడూ ఏదో ఆలోచిస్తారు.
రాస్తారు. నే నేనా అడిగితే 'చెప్పతా
లేమ్మో' అంటారు. నేను అడవికెళ్ళి
పోతాను. నేనూ నా అడవి అడుకుంటాం.
పొద్దుకుకి ఇంటికొస్తాను. మా నాన్నగారు

నాకోపాట చెప్పారు. గోజూ ఆ పాట పాడతా. ఉదయం, సాయంత్రం అది వింటుంటే ఆయన అవోలా అవుతారు.

కమాండర్:- మీ నాన్నగారు కూల మంచివారు. చూడుఅటువైపు. ఇరువురూ వెలుపలికి చూస్తారు ఆడేమిటి ?

కన్య:- శిఖరం...

కమాండర్:- ఎలా ఉన్నదోచూచావా?

కన్య:- చూ నాన్నగారూ నేనూ గోజూ ఆ శిఖరాన్ని చూసుకుంటాం, ఆ శిఖరాన్ని చూస్తుంటే ఏదో గొప్పదైర్యం వచ్చినట్లుంటుంది. మనస్సులో మెల్లని చల్లనిపాట ఏదో వినిపిస్తుంది.

కమాండర్:- ఆ శిఖరంలా ఉంటారు మీ నాన్నగారు.

(కమాండర్ వెనడిగి చూస్తాడు. అతనికి అశోకుని చిత్రం కనుపిస్తుంది. ఆ చిత్రం వద్దకు వెడతాడు)

కమాండర్:- ఈ పటం ఎవరిది ?

కన్య:- అతని కథ చెప్పనా ?

కమాండర్:- నీకు తెలుసా ?

కన్య:- ఓ. చూ నాన్నగారు చెప్పారు.

కమాండర్:- ఈ పటంలో మనిషిని చూస్తే నా కందుకో దిగులుగా ఉంది. సింహాసనంమీద ఆలా కూచున్నాడే? అతని కథ చెప్పు.

కన్య:- ఆతనొక రాజు.

కమాండర్:- ఏదేశంలో ?

కన్య:- ఏదోదేశం. అతనొక రాజు. రాజంటే చిన్నరాజు కాదు. పెద్దరాజు.

కమాండర్:- ఊ.

కన్య:- ఆ రాజుకు పెద్దరాజ్యం ఉండేది. పెద్దదైర్యం ఉండేది. గొప్ప మంత్రులుండే వాళ్ళు. అందరూ అతను చెప్పినట్లు విశేషాను.

కమాండర్:- ఊ.

కన్య:- ఇలా ఉండగా ఉండగా అతని కేం కోచిందికాదు. రాజ్యాన్ని మరీ పెద్ద రాజ్యం చేదా మనిపించింది. 'మంత్రులను పిలిచి, సైన్యాలు సిద్ధంచేయండి. దాడి వెళ్ళాలి' అన్నాడు.

కమాండర్:- ఎక్కడికి ?

కన్య:- ఓ. చిన్న రాజ్యం ఉంది. దాన్ని మింగేయ్యడానికి.

కమాండర్:- ఊ.

కన్య:- వెంటనే సైన్యాలు బయలుదేరాయి. ఊళ్ళూ నదులూ పోలాలుదాటి వెళ్ళాయి. ఆ చిన్నరాజ్యంలో రాజు గజగజలాడి పోయాడు.

కమాండర్:- ఊ.

కన్య:- మూడవరోజులు - పగలూలేదు రాత్రీలేదు, పెద్దయద్దం జరిగింది. చిన్న రాజ్యం ఓడిపోయింది. జనాన్ని గడ్డికోసి నట్లు కోశారు.

కమాండర్:- ఊ.

కన్య:- ఒకరాత్రి దేరాలోకూచుని ఈ రాజు ఆ యద్ధభూమినంతా చూచాడు. రెండు గోజులకింద ఆడూపాడుతూ హాయిగా ఉన్న వసుషులు - బ్రాధమూపు శుండి ఆ రాజుకు మనస్సంతా కనిలినట్లుంది. ఎందుకు చేసినట్లు ఇదంతా ? ఏంవచ్చింది దీనివల్ల ? - ఇలా ఆలోచిస్తూ కూచున్నాడు ఆరాజు. ఎంతకూ తేలింకాదు. ఆ రాత్రంతా అలాగే కూచున్నాడు.

కమాండర్:- తరువాత ?

కన్య:- ఉదయాన్నే మంత్రులూ సేనానాయకులూ విజయోత్సాహంతో వచ్చారు. రాజును చూచి నివ్వెగ పోయారు. పలకడు. మాట్లాడడు. రాజుగాకి ఏదో జబ్బుపట్టుకుందమకున్నారు. అప్పుడక్కడికిమానాన్నలాంటి వ్యక్తి ఒకడొచ్చాడు. భిక్షుకు

డంటారు. ఆతను రాగానే రాజుకు మనస్సు చల్లబడింది.

కమాండర్:- ఊ.

కన్య:- ఆ భిక్షుకుడు రాజుకు ఒకమాట చెప్పాడు.

కమాండర్:- ఏమని ?

కన్య:- 'రాజా! నీదిగులు నాకు తెలుసు నిప్పు నిప్పుతో చల్లారదు. కోరిక కోరికను హెచ్చిస్తుంది. కోరికకు తీరడమనేదిలేదు. కోరిక కోసేనే శాంతి లభిస్తుంది. రాజా! ఈ మాట నేను చెప్పేదికాదు. నీలాగే ఒక రాజు పూర్వం అన్నీ విడిచి అన్నీ తరచి అఖరుకు చెప్పాడు. ఈమాట చెప్పడం కోసం భార్యను రాజ్యాన్ని పుత్రుణ్ణి విడిచి అర్ధరాత్రి అడవికి వెళ్ళాడు' అని

[కమాండర్ ద్రవించి ఆమెవద్దకువెళ్ళి మోకరిల్లుతాడు]

కమాండర్:- నేనూ ఆ రాజులా చేశాను. నేనూ ఆ రాజులా చంపాను. నన్ను తుమించు. నాకు దోవమాపు.

[వేదాంతి ప) వే శిం చి నిశ్శబ్దంగా చూస్తుంటాడు. కమాండర్ లేచి తలవాల్చుకుని వెలుపలికి వెడతాడు]

వేదాంతి:- ఏమిటమ్మా ?

కన్య:- ఏంలేదు నాన్నా. ఆ రాజు కథచెప్పాను. విన్నాడు. ఆలా అయినాడు.

వేదాంతి:- పిచ్చితల్లీ.

కన్య:-నాన్నా! నేనలా అడవికి వెళ్ళొస్తాను. అయన్న కాస్త చూస్తావుకదూ.

వేదాంతి:- ఆలాగేనమ్మా.

[కన్య పావురాయిని తీసుకొని వెలుపలికి వెడుతుంది, కమాండర్ ప్రవేశిస్తాడు]

వేదాంతి:- ఏంనాయనా! ఎలాఉంది ఆరోగ్యం.

కమాండర్:- నన్ను తుమించండి. మీ గుణం ఎన్నటికీ తీర్చుకోలేను. నాకు మీరు

ఆశ్రయం ఇచ్చారు. కన్నకొడుకును చూచి నట్లు చూచారు. మీ సాన్నిధ్యం కోసం మేనా జేన్ ఇక్కడ కూలింది. ఎన్నాళ్ళ నుంచో నన్ను దహిస్తున్న సమస్యలు చల్లారాయి. యుద్ధం, ఆబద్ధం, ధనం, దర్పం పరిపాలించే సమాజంలో పుట్టాను. వేద సంసారం. తిండికి స్కోలర్ గా చేరాను. క్రమక్రమంగా కమాండరు నైనాను. చూసావలను చంపే విద్యలో అన్నిశాఖల్లో ఆరితేరాను. అబ్బ! ఇప్పటికి పదహారు నగరాలు తుణుకులో ధ్వంసంచేశాను. ఎన్నో లక్షల మందిని ఊచకోత కోశాను, నా పాపానికి కారణం ఎప్పుడూ ఆలోచించేవాణ్ణి. నేను కాదేమో ననిపించేది. సంతృప్తిపడేవాణ్ణి. నాకు ప్రశాంతి నశించింది. నాకు మనస్సు నశించింది.

వేదాంతి:-ఈపాపం నీదికాదు. ఈపాపం ప్రపంచానిది.

కమాండర్:- మీ అమ్మాయి ... తల్లిలా...

వేదాంతి:- అది వట్టిపిచ్చికిల నాయనా. దానికేం తెలీదు. అది ఎవరోకాదు. నా గోబుట్టువు కూతురే. గతయుద్ధంలో మా సంసారాన్ని యుద్ధం ఆహూతి చేసుకుందా. మా నగరం దగ్ధమైంది. నా చెల్లెలు చనిపోతూ, 'ఈ పసిదాన్ని నీ చేతుల్లోఉంచి పోతున్నాను' అని కన్నుమూసింది. నే నీ పసిదాన్ని తీసుకుని ఈ అడవి చేరాను. ఇక్కడే ఈకుటీరం కట్టుకుని జీవిస్తున్నాను. దీన్ని ఈ నాగరికత సోకని ఆందోళన ప్రతిమగా పెంచాను. ఈ పిల్ల నా జీవితం. నా సందేశం.

కమాండర్:- నాకు భయంగా ఉంది. నా కోసం వెదుకుతారు. నేను హత్యివ్వాలి. మళ్ళీ చంపాలి. నన్ను బ్రతికనివ్వరు.

[కన్యభయంతో పరుగుత్తుకుని వస్తుంది.

విమానాలు వస్తున్న శబ్దం. ఒక క్షణం నిశ్శబ్దం: బూట్లచప్పుడు నలుగురు మిలిటరీ ఆఫీసరు వస్తారు.

ఒక ఆఫీసరు:- హలో

కమాండరు:- హలో

[ఇద్దరూ కరస్పర్శ చేసుకుంటారు]

ఒక ఆఫీసరు:- మేజర్. నీ కోసం వరల్డ్ టాక్, వేపగన్నీ గొడవ-నీవు బహుశా ఎనిమిది కాంక్షలో చేరి ఉంటావని.

మరో ఆఫీసరు:- ఎనిమిదవ పక్షాగని కొన్ని పేషను.

మరో ఆఫీసరు:- వాల్ మినిస్టర్ నిద్ర పోతే ఒక్క వినిస్ట్రీ ఆంథా చచ్చిపోతోంది. వెల్లి టూచుంట్సు అయింది. హెడ్ క్వార్టర్స్ కు రిపోర్టురాదు. చస్తున్నాం.

మరో ఆఫీసరు:- నేను మాత్రం డైర్యం చెప్పేవాణ్ణి. మనవాడు ఆలెగాండరు. నెపోలియన్, హిటర్లను చంపిపుట్టాడు. మనవాడికి డిఫిట్ లేదని. అదీకాక వారు మినిస్టర్ మిసెస్ మరీ కలవరిస్తోంది.

[ఆఫీసరు నవ్వుతారు]

[ట్రంక్ తీసి పానీయాలు తీసి త్రాగుతారు]

[ఒక ఆఫీసరు ఒక గాస్ పానీయాన్ని కమాండరుకు ఇస్తాడు]

ఒక ఆఫీసరు:- టేక్ ఎ బిట్.

కమాండరు:- ఒద్దు. థాంక్యూ. మీరు తీసుకోండి.

ఒక ఆఫీసరు:- అదేమిటి బ్రదర్, ఫండమెంటల్ రూల్స్ ఆఫ్ వార్ నే వైలేట్ చేస్తున్నావ్.

కమాండరు:- ఇప్పుడవసరంలేదు.

మరో ఆఫీసరు:- సన్యాసం పుచ్చుకున్నావా ఏమిటి?

[ఆఫీసరుగందరూ నవ్వి కుటిరాన్ని కలయ చూస్తారు]

ఒక ఆఫీసరు:- ఇదేదో ఆశ్చర్యం ఉంది.

కమాండరు:- ఆవును

ఒక ఆఫీసరు:- [వేదాంతిని ఉద్దేశిస్తూ] పీరెవగో చెప్పావుకావు.

కమాండరు:- మరణాను. మీరు గొప్ప వేదాంతులు. ఇక్కడే నివసిస్తుంటారు, మానవులకు సన్మానం చూపడంకోసం అన్వేషిస్తుంటారు. ఈ ఆచూకీలు మీటి. [వేదాంతిలో] నీళ్ళు నూ హెడ్ క్వార్టర్స్ నుంచి వచ్చారు. నా కోటి కమాండరు]

వేదాంతి:- ఇలాగ ఇందరు అతిథులు రావడం ఎంతో సంతోషంగా ఉంది.

కమాండరు:- [ఆఫీసరులో] ఈకొండల ప్రక్కన నా ప్లేన్ క్రాష్ అయింది. నా కొలీగ్స్ అందరూపోయారు. మీరునన్ను రక్షించి ఇక్కడికి చేర్చారు. ఇప్పుడిప్పుడే కాస్త ఆరోగ్యం చేకూరుతోంది.

ఒక ఆఫీసరు:- [వేదాంతిలో] గ్రాంక్ యుసరు. మా ఫీఫ్ కమాండరును రక్షించి మాకు ఎంతో ఉపకారం చేశాడు.

మరో ఆఫీసరు:- హెడ్ క్వార్టర్స్ కు వెళ్ళగానే మీ ఆశ్రమానికి గొప్ప సభాసీడీ పంపుతాం.

మరో ఆఫీసరు:- ఆసలు మీరు ఈ అడవిలో ఉండడం బాగాలేదు. మా కంట్రీకి రాండి. మీకు పెద్దభవనం, లైబ్రరీ అన్నీ ఫునిష చేస్తాం. మీ కృషి అక్కడే సాగించండి.

మరో ఆఫీసరు:- ఎ డ్యు కే ప్లస్ మినిస్టరుగా వేయిస్తాం. వారుడేవోలో మన మాట ఫీఫ్ మినిస్టరు వింటాడు.

ఒక ఆఫీసరు:- వినకచస్తావా; వినక పోతే వారు ఎండ్ చేస్తాం. తను పార

మెంట్లో స్పీడ్ చెబుతాడు కాని వెళ్ళి
యుద్ధం చేస్తాడా ఏమిటి?

మగో ఆఫీసరు:- [కమాండరుతో] సరే
బ్రదరు ఇప్పుడు ఆలోగ్యం ఎలా ఉంది?

కమాండరు:- పరవాలేదు.

ఒక ఆఫీసరు:- మరి ఈమినింగ్ వెళ్ళాలి
మనం. ఇంకా ఎన్నో ఆపరేషన్స్ అలానే
ఉన్నాయి. నీ క్లీజ్మెంట్ దౌర్గాహింది.
నీవు మిస్సయ్యావోవడం ఎనిగించుకు వెద్ద
ఛాన్సుయింది. గొమ్ములు విరుచుకుంటు
న్నారు. ఇవాళో రేపా మగో. ఫ్రంట్
పీస్ చేసి ఎడ్వాన్స్ అవుతారట. ఫ్లయ్
మన్ గో ఎట్ వన్స్. దేరీక్ నొట్టెమ్.

కమాండరు:- [చూసం]

మగో ఆఫీసరు:- గెట్ టెడీ

మగో ఆఫీసరు:- ఓకే

మగో ఆఫీసరు:- గెట్ ఎలాంగ్

కమాండరు:- క్షమించాలి.

ఒక ఆఫీసరు:- అదేమిటి?

కమాండరు:- క్షమించాలి. నేను రాను.

నాకు యుద్ధాల్లో నమ్మకంలేదు. 10 సంవ
త్సరాల జీవితం యుద్ధాల్లో గడిపాను.
హత్యలో గడిపాను. థక్తిలో గడిపాను.
ఇక విశ్రాంతి తీసుకుంటాను.

మగో ఆఫీసరు:- ఇదేమిటా? నీవేనా
మోగాడునున్నది!

మగో ఆఫీసరు:- వెద్ద ఫిలొసఫీలో
పగావేమిటి?

మగో ఆఫీసరు:- ప్లేన్ క్యాంపలో
మైండ్ క్రేస్ కూడా అయిందా ఏమిటి?

మగో ఆఫీసరు:- ఏదో అనాలోగ్యంగా
ఉన్నట్లున్నాడు. ఊరుకోండి. (కమాం
డరుతో) అక్కడే విశ్రాంతి తీసుకోవచ్చు
రాబ్రిదర్. మన హెడ్ క్వార్టర్స్ లో
ఒక ఫుల్ మంత్ రెసుతీసుకో. ఆసలు నీవు
ఉంటే కాని నీ ఆపరేషన్ మూకరికి తెలీదు.

కమాండరు:- క్షమించాలి. నేను రాను.
మీరూ నాలుగోబలు ఇక్కడే ఉండండి.
అన్ని విషయాలు వీరిగ్గా చెపుతాను.

ఒక ఆఫీసరు:- నా నెస్ట్స్. మేము
బయలుదేరి పీక్ అయింది. రిపోసం వర
లంతా గాలించాల్సి వచ్చింది, హోల్
నాగు ఈజ్ సస్పెండెడ్.

కమాండరు:- పరవాలేదు.

మగో ఆఫీసరు:- రావయ్యా! [కమాం
డరు చెయ్యి పట్టుకుంటాడు]

కమాండరు:- ప్లీజ్ నేను రాను.

ఒక ఆఫీసరు:- పిచ్చె తి నట్టుంది
(వేదాంతివంక చూచి) మీరేనా చెప్పండి
సారు! ఇతను హుస్సేన్ కమాండర్.
ఆపరేటివ్ ప్లాన్స్ అన్ని ఇతనే నడుపు
తాడు. మేము జీవన్మరణ యుద్ధంలో
ఉన్నాం. క్షణంపోతే విజయం పోయినట్లు.

వేదాంతి:- అతనురాడు. మీ కిష్టమే
మీరూ అతనిలా ఉండండి

ఒక ఆఫీసరు:- హెగార్డ్! అయితే
నీవేనన్నమాట ఇతనికీ పిచ్చెక్కిచ్చింది
యు హేవ్ కరప్టెడ్ పి.ఎ. ఇక్కడ
నీ వేంచేసుంటావ్?

వేదాంతి:- (చూసం)

ఒక ఆఫీసరు:- ఇతని మనస్సెందుకు
పాడుచేశావ్? ఇతన్నెందుకు మార్చావ్?

వేదాంతి:- అతనేమారాడు. అతని
మంచికే మారాడు. అతని మనశ్శాంతి
కతనే మారాడు

మగో ఆఫీసరు:- ఈ రీజ్డెన్స్ యుద్ధ
వ్యతిరేకిలా ఉన్నాడు.

మగో ఆఫీసరు:- మనసు కలెంలేదు.

ఒక ఆఫీసరు:- (కమాండరుతో)
ఏవయ్యా! వస్తావా రావా?

కమాండరు:- రాను.

ఒక ఆఫీసర్:- (వేదాంతిలో) ఏవయ్యా పంపుతావా పంపనా?

వేదాంతి:- అతనురాడు. నేను పంపను.

(ఆఫీసర్ విజిల్ ఊదుతాడు నలుగురు సోలెరు వస్తారు)

ఒక ఆఫీసర్:- ఈ పిల్లను తీసుకెళ్ళండి.

కన్య:- నాన్నా. రాక్షసులు.

వేదాంతి:- పీడేదు.

ఒక ఆఫీసర్:- టేక్ హాక్.

(కన్య, వేదాంతిని గట్టిగా కాగలించు కుంటుంది. సోలెరు లాగుతారు)

వేదాంతి:- వదలండి, ఆ పసిపాపను ముట్టకండి.

కన్య:- నాన్నా, నాన్నా, రాక్షసులు ఇసుపచేతుల్లో నన్ను...

వేదాంతి:- మీకు పుణ్యముంటుంది కాని నా బిడ్డను వదలండి.

(ఒక ఆఫీసర్ వేదాంతి దగ్గరికి వెళ్ళి అతని చెంపమీద కొడతాడు)

ఒక ఆఫీసర్:- అతన్ని పంపించు. ఏం సోలెర్! పార తీసుకరా. (వేదాంతిలో) తీసుకో. (సోలెర్లో) ఇతన్ని తీసుకెలి అతనిగోరీ అతనిచేతనే త్రవ్వించి పూడ్చే యండి.

(సోలెరు వేదాంతిని కన్యను బలవంతంగా లాక్కొని వెడతారు. లోపల గోరీ త్రవ్వనున్న కబ్బం, కన్య ఆగుపులు కేకలు

వినిపిస్తాయి. (ఒక ఆఫీసర్ కమాండర్ ను బంధిస్తాడు)

ఒక ఆఫీసర్:- ఇవ్వు దేయంటావు?

కమాండర్:- లాభంలేదు. మీరు నన్ను చంపగలరు కాని నా చేత చంపించలేరు.

ఒక ఆఫీసర్:- షుట్ ఓ య్ సోలెర్స్! (సోలెరు వస్తారు)

ఈ పుస్తకాలు తగల పెట్టండి. ఈ ఆశ్రమాన్ని ధ్వంసంచేయండి. ఇతన్ని ప్లేన్ లో పడెయ్యండి. (ఆఫీసర్లు కమాండర్ ను లాక్కొని పోతారు. సోలెరు ఆశ్రమాన్ని ధ్వంసంపేసి వెళ్ళిపోతారు. కన్య ప్రవేశిస్తుంది. అగ్ని తాపాలకు కనులి పోయిన పండులాగా, కర్కశ హనాలో నలిగిపోయిన పువ్వులాగా ఉంటుంది కన్య. ఆకాశంలోకి చూస్తూ అరుస్తున్నట్లు రెగి ఉంటుంది అమెజాట్టు. అమె చెతిలో పావు రాయి ఉంటుంది. బరువుగా, బాధగా నడుస్తూ గానం ఆలాపిస్తుంది.

తల్లీ చలని శాంతీ

ధారుణి పండించవన్న!

తల్లీ వెన్నెల శాంతీ

ధారుణి నిండించవన్న!

శాంతీ జీవించు - శాంతీ జీవించు.

(పక్షిని వదిలి వెడుతుంది. అది రివ్వుచ నింగిలో ఎగిరిపోతుంది. కన్య కేలపై ఒరిగి పోతుంది)

(తెర)

తొలకరిన వ్యూ

“ఎత్తోరా”

వికసించిన పువ్వు నా జీవితం !
అభ్యుదయంకోసం నా జాతకం !!
నా జీవితానికీ
నా జాతకానికీ
వికసించిన పువ్వులతో
విడువలేని స్నేహబంధం !
విచ్చిన కలువలచందం !!

నా స్నేహం వికసించిన పువ్వు !
నా భావం తొలకరి నవ్వు !!

కలిమిలేములమధ్య
విసిగిన హృదయాలకు
వేగారిన జీవాలకు

కంటిముందు - యింటిముందు

మరిపించు నవ్వు !
వికసించిన పువ్వు !!

నా స్నేహం వికసించిన పువ్వు !
నా భావం తొలకరి నవ్వు !!

నవ్వుల పువ్వుల మదిలో
నా ఘంటపు కవితార్పురిలో
కనుపించును ఒకటేపోలిక !
వినుపించును ఒకటేకదలిక !!
చూడలేకు తేడాయిక !

వికసించిన పువ్వు నా జీవితం !
అభ్యుదయంకోసం నా జాతకం !!
నా స్నేహం వికసించిన పువ్వు !
నా భావం తొలకరి నవ్వు !!

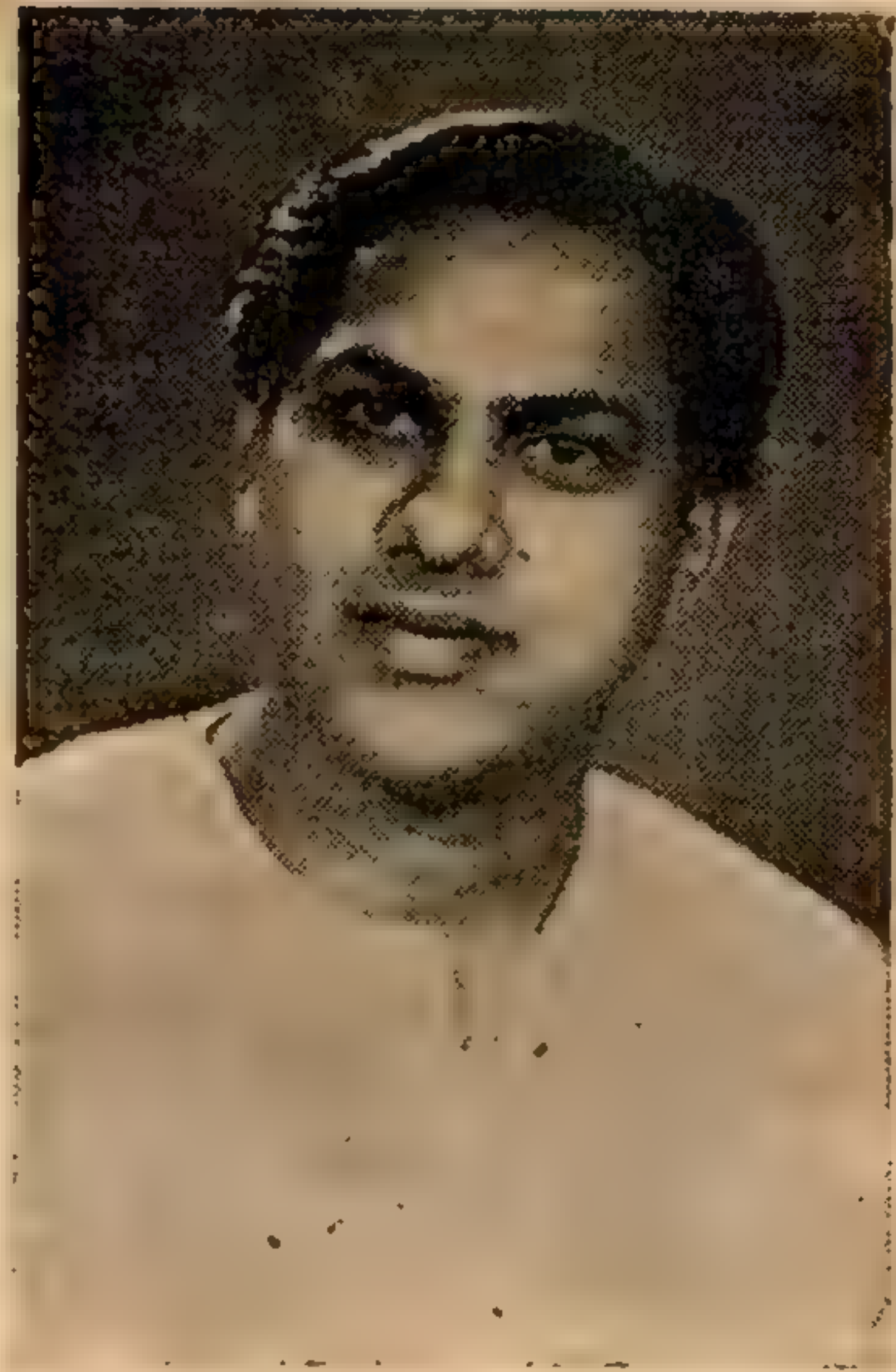
ఎర్రపూలు

‘చేరా’

బురద చెట్టును ఊపివేస్తే
అరుణ రక్తపు చుక్కలల్లే
ఎర్రపూవులు కాలమునకే
ఇంపుగా రంగేయునేమో?

కటికి చీకటి జగతి నంతా
కమ్ముకుంటే ఎర్రపూవులు
అంధకారాన్విత జగమునకు
అందమును అరువిచ్చునేమో?

పొంగులెత్తు స్వకీయ రక్తమే
పూను నెర్రని పూల రూప
మ్మనిస్తతి నిమేషమ్ము తనలో
అనుమనే కూనీయే సంకము.

(శ్రీ) మిక్కిలినేని రాధాకృష్ణగారు

తెలుగు భాషాసమితి నిర్వహించిన
1954-55 సంవత్సరం ఉత్తమ గ్రంథాల
పోటీలో ‘నాటకకళ’ అనే గ్రంథానికి

శ్రీ రాధాకృష్ణగారు బహుమతి పొందారు.

ఆంధ్ర పబ్లిష్ ప్రభుత్వం తెలుగు
భాషా సమితి ద్వారా రూ. 500.00 లు

(మూలం “హాకీస్ పబ్లిషింగ్ హౌస్”) బహుమతిని ఈ గ్రంథానికి ఇస్తుంది.

—o—

“భావి సంగరముష్టే బ్రహ్మబడనీక
జగతినిఁ గాపాడ సకల దేశములు
కవి నుహళయు లొక్కకట్టుగానలయు
ఇదియెనా స్వప్నంబు; ఇదియెనాయాశ
కలయు నిక్కంబగు కాలంబురాదె?”

— కవికోకిల దువ్వారా రామిశ్రి

అమెరికన్ ప్రచార చిత్రం “భవానీ జంక్షన్”

భారతదేశాన్ని కమ్యూనిజం నుంచి రక్షించడానికి అమెరికా పశువున్న రాష్ట్రయానికి నిదర్శనంగా హాలీవుడ్ ప్రచారచిత్రం “భవానీ జంక్షన్” ఈమధ్య ప్రదర్శనలో విడుదలయింది. భారతీయ సంస్కృతికి బదులు హాలీవుడ్ సంస్కృతిని, భారత స్వాతంత్ర్యోద్యమ చరిత్ర సజ్జ్వభావం బదులు అమెరికన్ పెట్టుబడిదార్ల నిజ స్వరూపాన్ని వెల్లడించే ఈ చిత్రం ఈ దేశంలో ‘విజయనంతంగా’ నడుస్తోంది.

జాన్ మాస్టర్స్ అనే బ్రిటిష్ రచయిత వ్రాసిన నవలను తీసుకుని ఎమ్.జి.ఎమ్. వారు మన దేశంలో “భవానీ జంక్షన్” చిత్రం తీయ సంకల్పించగా, మొదట్లో భారత ప్రభుత్వం అనుమతి నిరాకరించింది. భారతీయులను, స్వాతంత్ర్యోద్యమాన్ని ఆచరించిన అనమానించే స్టోరీలో ఉంటున్నదానికి కారణమని ప్రభుత్వం చెలియ జేసింది.

తరువాత ఎమ్.జి.ఎమ్. వారు పాకిస్థాన్ లో ఈ చిత్రం నిర్మించారు. భారత ప్రభుత్వం మొదట

అభ్యంతరం చెలిసి, తరువాత విడుదలకు అనుమతించింది.

“భవానీ జంక్షన్” హాలీవుడ్ నుంచి నెలకొన్న చిత్రాలలో అధిక జాతికి చెందినదానినా సందేహం లేదు. జనానికి క్షిప్రం కలిగించడమే తమ ఆశయమని హాలీవుడ్ నిర్మాతలు పదేపదే చెబుతూంటారు గాన, వారి “క్షిప్రం” వెనక బోలెడు ప్రచారం ఉంటుంది ఈ చిత్రం చూచి వెలుసుకోవచ్చు.

1947 ఆగస్టులో కథప్రారంభమవుతోంది. బ్రిటిషువారు దేశం నదలిపెట్టిపోతున్న నవాయమి. ఒక ఆంగ్లోఇండియన్ యువకుని (ఆవాగార్డ్స్) ఒక ‘గడ్డునాళ్య’ ఎదురవుతోంది. తాను పుట్టి పెరిగిన భారతదేశాన్ని ప్రేమించాలో, దేశం నదలి వెళ్ళుకోన్న బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాన్ని ప్రేమించాలో చెలియక మధ్యపడుతోంది. చివరికి తాను భారతదేశానికి చెందిన మనిషి నేనని నిశ్చయించుకుంటుంది. కాని తన హృదయాన్ని మాత్రం ఒక బ్రిటిష్ స్టేషనరీకానికి (స్టివార్ట్ గ్రేంజర్) అంకితం చేసుకుంటుంది. ఈ చిత్రం ప్రధానా

శయం ఇదే అయితే ఆటే బాధ పడవలసిన అవసరంలేదు. కాని ఈ కథను అడ్డం పెట్టుకుని సత్యాగ్రహోద్యమాన్ని హాస్యాస్పదంగా చూపించడం; కమ్యూనిస్టులను రాక్షసులుగా చూపించడం జరిగింది.

నిర్మాతల అంచనా ప్రకారం కాంగ్రెసుపార్టీ వారి సత్యాగ్రహోద్యమం “ఫరవాలేదు, మంచిదే”. సత్యాగ్రహ దళ నాయకుడు బళ్లారాచెలగా ప్రసరించినా, పాపం మంచి వాడే. శాంతి యుతంగానే ప్రదర్శనలు, రైళ్ళాపడం నగైరాలు ప్రారంభమవుతాయి. ఎటొచ్చి అసలు విలక్ కమ్యూనిస్టుపార్టీ. శాంతంగా ప్రారంభమైన సత్యాగ్రహాన్ని కమ్యూనిస్టులు హింసాత్మకంగా మార్చేస్తారు. కొంత మంది హాడ్లను పంపించి పోలీసుల మీదా, బ్రిటిష్ అధికార మీదా గొప్పకుచ్చిస్తారు. కొన్ని రాళ్ళు సత్యాగ్రహాలమీద కూడా దువ్విస్తారు. అయినప్పటికీ బ్రిటిష్ అధికారులు ఎంత బంగాళాబాబులంటే, సత్యాగ్రహాలమీదగాని హాడ్ల మీదగాని ఒక్కణుపాకీ అయినా పేల్చించరు. సత్యాగ్రహాలలో

చాలామంది దెబ్బలు తింటారు. ఆ దెబ్బలు బ్రిటిష్ వారు కొట్టించినవి కాదునుమండీ, కమ్యూనిస్టుల హాడ్లు కొట్టినవే. కమ్యూనిస్టుల నాయకుడు డార్వే (?) ను తమ వెలుగునీడల ఫోటోగ్రఫీ వైపునా మంతా ఉపయోగించి పైశాచికంగా చూపించారు నిర్మాతలు. ఆఖర్లో ఆ కమ్యూనిస్టు ఒక రైలును డైనమైట్ చెయ్యడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. అతగాణ్ణి ఎంతో మంచి వాడైన ఒక బ్రిటిష్ ఆఫీసరు హత మార్చేస్తాడు. నెంటనే ఆంగ్లో ఇండియన్ యునతి అతన్ని అమాంతం ప్రేమించేస్తుంది. కమ్యూనిస్టుల నాయకుణ్ణి నిర్మాతలు తమ “గాంగ్స్టర్” చిత్రాల్లో కనబడే గ్లామరస్ విలన్ లోంచి గ్లామర్ మాత్రం తీసివేసి చిత్రించారు. కమ్యూనిస్టులచేత రైలు పడగా తిండి, గాయపడినవారిని క్లోజప్ లలో చూపించి ప్రేక్షకుల హృదయాలను కదిలించాలని ప్రయత్నించారు. ఇటువంటి చవకగానూ చిత్రం తీసి, భారతీయులకు నీతిబోధచేసే అర్హత, అగత్యం అమెరికనులకు ఎక్కడుందో దురూహ్యం.

పుస్తక పరిచయం

దేవదత్తం

(గేయసంపుటి)

రచన :

శ్రీ కాసుమంచి వెంకటేశ్వరరావు.
వెల: ముప్పానలా.

నీనా ప్రచురణ - గుంటూరు.

ప్రతులకు : విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం, విజయవాడ-2.

—0—

ఏది కవిత్వం అన్నది అనాదిగా నస్తున్నప్రశ్న. కవిత్వం కనగా పుట్టింది. కవిత్వ ఉన్నంతకాలం ఉంటుంది. ఈ ప్రశ్నకు అనేకులు అనేకవిధాల సమాధానాలిచ్చారు.

కొన్ని సమాధానాలు కొందరికే నచ్చుతున్నాయి. అందరికీ నచ్చిన అంతా మెచ్చిన జవాబు ఏదీలేదు.

పుట్టిన కవిత్వానికి ఇదీ ఈ లక్షణం అని కొందరు చెబుతారు. ఈ లక్షణానికి అనుగుణంగా కవిత్వం పుట్టాలి అని మరి కొందరంటారు.

కవికి లక్షణంకో నిమిత్తం లేదు. కవిత్వం చెప్పడమే అతని పని. దానికి లక్షణాన్ని ఎవరికో చొప్పునవారు ఏర్పరచుకొనవచ్చును అనే కవులూ ఉన్నారు.

పూర్వ కవిత్వోపాదు ఆకని తను విడదీసి వింగడించి నంగడా లను ఏర్పరచిన లక్షణాన్ని కూడా తెలుసుకొన్న మీదటనే కవిత్వా న్యనసాయానికి దిగాలి అనే కవులూ ఉన్నారు.

ఈ లక్ష్యలక్షణ సంగ్రామంలో కాసుమంచి వెంకటేశ్వరరావు గారు న్యనసాచిలాగ ప్రవేశించారు. 20 పుటల లక్షణాన్నీ 48 పుటల లక్ష్యాన్నీ కలిపి ఈ కవిత్వ సంపుటిగా వెలువరించారు.

ఇందులో కవి స్వయంగా టిప్పణం ఒప్పణం చెప్పిపోయాని తెలియని కావ్య ఖండాలూ ఉన్నాయి. “అశాంతి ముద్దుబిడ్డ క్రాంతి - ఆక్రాంతి - చిరునవ్వే శాంతి” అని క్రాంతి చక్రక్రమాన్ని సూక్ష్మంగా సూత్రీకరించిన సూక్ష్మమూ ఉన్నాయి.

ఏమైనా కవిత్వ రసశాలలోని శోధన గోళాల్లో కుతకుతలాదు తన్నుకావాలి. ఈ సాధన, ఈ శోధన ఏవిధంగా ఫలిస్తుందో సాహిత్య వేత్తలంతా చూడవలసిన కావ్యం ఇది.

— కృష్ణమూర్తి.

ఆంధ్రలిపి

(తెలుగు స్క్రిప్ట్)

శ్రీ కారుమంచి వెంకటేశ్వర రావుగారు ఇంగ్లీషులో వ్రాసిన పరిశోధక వ్యాసం ఇది. తెలుగు లిపికి టైపులో, అచ్చులో ఈనాడున్న ఇబ్బందులను తగ్గించి సౌలభ్యం సమకూర్చడానికి రచయిత ఒక పథకం సూచించారు. 91 ధ్వనులను 17 అక్షరాల ద్వారా స్వల్ప పరచడం సాధ్యమని రచయిత నిరూపించుకున్నారు. శతాబ్దాలుగా తెలుగులిపి పొందిన పరివర్తనను పేర్కొన్నారు. లిపి సంస్కరణ క్షేత్రంలో కృషిచేస్తున్న పరిశోధకులేగాక భాషాభిమానులంతా శ్రద్ధగా పరిశీలించవలసిన పుస్తకం. ప్రతులకు : నీ - నా ప్రచురణలు 5వ లైను, గ్రాడ్డిపేట-గుంటూరు-2.

—తుమ్మల.

తో డి కో డ్ థ్లు

‘వెండితెర’ నవల

వెల. కు 0-6-0

ప్రతులకు :

పిశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం,

విజయవాడ-2.

అన్నపూర్ణా పబ్లికేషన్సుగారు శరత్ బాబు నవల “నిష్క్రమి”ని

అనుసరించి “తో డి కో డ్ థ్లు” చిత్రాన్ని రూపొందించారు. ఇప్పటి చిత్రం ఆంధ్రదేశమంతటా నిజయవంతంగా ప్రదర్శింపబడుతుంది.

సి ని మా కు అనుగుణ్యంగా శరత్ నవలను, శ్రీ ఆత్మేయ, ఆదుర్తి సుబ్బారావు, డి. మధు సూనదరావుగారలు చలనచిత్ర కథనురచించారు. దీనికి ఆత్మేయ సంభాషణలు సమకూర్చారు. శ్రీయుతులు కొనరాజు, తాపీ, శ్రీశ్రీ, ఆత్మేయగారలు పాటలు వ్రాశారు.

‘తో డి కో డ్ థ్లు’ సినిమా కథను శ్రీ రామచంద్రగారు రచన తంగా సంక్షిప్తీకరించారు. దీనినే చిత్ర నిర్మాతలు పుస్తకరూపంగా ప్రకటించారు.

‘తో డి కో డ్ థ్లు’ నటీనటులర్థంకల శ్రీనగ్గముఖచిత్రంలోను, ఇతర చిత్రాలలో ఈ ‘వెండితెరనవల’ సినిమాపేరుకులను, పాతకులను అకర్షించుతోంది.

ఒక మంచి నవలనూ, చలన చిత్రాన్నీ ఒకేసారి చదివినట్లూ, చూచినట్లూ అనుభూతిని కల్పించే ఈ ప్రచురణాపద్ధతి నిర్మాతల వ్యాపార మార్గంలో కొత్తది.

—o—

ఆహార్యం (మేకపే)

రచన : శ్రీ కుమార్

వెల : ఆరణాలు

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం,
విజయవాడ-2.

ఒక నాటక ప్రదర్శనం జయ
ప్రదం కావాలంటే ఇతరవిషయా
లతో పాటు ఆహార్యం కూడా ఒక
ముఖ్యభాగం. ఆంధ్ర థియేటర్స్
ఫెడరేషన్ వారు విజయవాడ
నాటక కళాపాఠశాలలో, శ్రీ
కుమార్ బోధించిన పాఠ్యభాగాన్ని
చిన్న పుస్తకంగా ప్రచురిం
చారు. సటీనలులు, నాటక సమా
జాలు తప్పనిసరిగా పఠించవలసిన
గ్రంథం ఇది.

—o—

స్వీకారం

అంతర్గోళాలు :

శ్రీ దుర్గానంద్

వెల రు. 1 - 8 - 0.

శిక్షక్ వల్లిషర్స్, తెనాలి.

చరిత్ర - సంస్కృతి - కళ

(చారిత్రిక సంస్కృతిక
న్యాసానళి)

వెల రు. 2 - 0 - 0

సంకలన : శ్రీ పి. సదాశివరావు
ప్రతులకు :

కాకతీయ ప్రచురణలు, నరంగల్

* * *

జ్ఞాని

(చిన్న కథల ఎంథాలజీ)

వెల రు. 1 - 8 - 0

సంపాదకులు :-

శ్రీయుతలు కొమ్మూరి వేణు
గోపాలరావు, మంచెకంటి గున్నా
రావు, గావి మృత్యుంజయరావు.
ఆంధ్ర సమాజం - నైస్ పూర్.

యస్. ఇ. నైస్.

* * *

తెనుగు మీరా

రచయిత: శ్రీరామచంద్రకాండీస్

వెల రు. 1 - 4 - 0

ఆంధ్రహిందీ పరిషత్,

హిందీ ప్రచారసభ, హైదరాబాద్.

సర్పయాగం [కావ్యసంపుటి]

రచయిత: శ్రీ రెంటాల గోపాలకృష్ణ

వెల : గూపాయి

ప్రతులకు : ననోదయ పబ్లిషర్స్,

విజయవాడ - 2.

దొంగ - దొర

రచయిత: శ్రీ పడాల రామారావు.

వెల ను. 2 - 0 - 0

* * *

సీతారామరాజు పితూరీ

రచయిత: శ్రీ పడాల రామారావు

ప్రతులకు: కొండపల్లి వీరవెంకయ్య

అండ్ సన్స్ - రాజమండ్రి.

— . . . —

వార్తా పత్రికల రిజిస్ట్రేషన్

రూల్ 8, ఫార్మ్ IV ప్రకారం

అభ్యుదయ ప్రచురణ వినరాలు

1. ఈ పత్రిక విజయవాడ నుండి ప్రచురింపబడుచున్నది.
2. శ్రేణిమాసపత్రిక
3. మూదాపకుని పేరు : ఈమ్మల వెంకటరామయ్య,
అక్షసు : దుర్గాగ్రహారం - విజయవాడ.
4. ప్రచురణకర్త పేరు : " "
5. సంపాదకుని పేరు : " "
6. భాగస్వాములు ఎవరూలేరు.

పైన పేర్కొన్న వినరాలన్నీ యధార్థాలు.

విజయవాడ

1—4.—57

ఈమ్మల వెంకటరామయ్య,

ప్రచురణకర్త.

తప్పక చూడండి

సావిత్రి, కన్నాంజ, సూర్యకాంతం, రాజసులోచన, నాగేశ్వరరావు,
రంగారావు, రేలంగి, జగ్గయ్య, రూడ్ [మకా]

క్రింద ముఖచిత్రంలో చూడండి తోడికోడళ్ళు వెండితెర నలు రేల 0-6-0.

ప్రముఖ విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం, విజయవాడ-2. నవయుగ

“అనేక రకాల పుష్పాల వికసించ నీయండి! విభిన్న ఆలోచనా
ఘోరణులను పోటీ పడనీయండి!!”

ఈ నిన్దాదం ఆంతర్యం ఏమిటి? చైనా సాహిత్య, కళా రంగాలలో ఈ నిన్దాదం
ఎలా ఆచరింప బడుతోంది? కళా సాహితీ విజ్ఞానశాస్త్ర రంగాలలో నేటి చైనా
విధానం ఏమిటి? మొదలైన ప్రశ్నలకు వివరణ ఈ గ్రంథంలో చూడండి!

“మనో వికాసా ని కి మే లీ బా ట”

82 పేజీలు :: వెల ముప్పావలా

ప్రతులకు :

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం,
విజయవాడ-2.

A Fine Collection of

Mahakavi Sri Sri's P O E M S .

Three Cheers For Man.

Rendered for the first time into English.

Rs. 2/-

Postage Extra.

Copies available at :

Visalandhra Publishing House, VIJAYAWADA-2.

అఖిలాండ్ర ప్రజానీకానికి మా హృదయపూర్వక
ఉగాది అభివందనములు

నేషనల్ ఆర్టు పిక్చర్స్

విజయవాడ - మద్రాసు

త్వరతో రానున్న మా చిత్రాలు

రాజశ్రీ వారి

దాంపత్యం

రేలంగి, నరలక్ష్మి, గుమ్మడి

జలరుహ వారి

రాజనందిని

రామారావు, అంజలి, రేలంగి

ఎన్. ఎ. టి. ప్రియదేవ్ లిమిటెడ్ వారి

పాండరంగమహాత్యం

అల్లూరి సీతారామరాజు

మినర్వా స్టూడియో

సారంగధర

రామారావు, భానుమతి, రేలంగి,

రంగారావు

పి. వి. వి. యస్. యమ్. వారి

బుట్టి విక్రమార్కు

భారతపిక్చర్స్ లిమిటెడ్ వారి

బ్రబువాహన

రామారావు, అంజలి

మహిపాడ క్లస్టర్స్ వారి

ప్రాడక్షన్ నెం 11

వివరాలకు

శ్రీ నేషనల్ ఆర్టు పిక్చర్స్ - గాంధీనగర్

విజయం

ఉగాది అభివందనములు

అంద్రప్రదేశమంతటా దిగ్విజయముగా 3 వ వారం
జరుపుకొనుచున్న

గౌతమ పిళ్ళర్పు సమర్పించు

జూబిలీ వారి :

★ వేగుచుక్క ★

★ వైజయంతిమాల, ★ నాగయ్య, ★ శ్రీరాం
★ రాజసులోచన, ★ తంగవేలు.

గెస్తు అర్చిస్తులు

యస్.వి. రంగారావు, ఆర్. నాగేశ్వరన్. జెమిని గణేశన్.

ci

TPLA134M102

April '57

Bu
ABHYUDAYA

Regd. No.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ అంతటా
మార్చి **27** విడుదల

నిర్మాతలు.....నాగిరెడ్డి & చక్రపాణి

..... విజయా రిలీజ్ .....

EDITED, PRINTED AND PUBLISHED BY TUMMALA VENKATARAMAYYA AND PRINTED AT
SWATANTRA ART PRINTERS, VIJAYAWADA.

మనమ ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనావట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA134M102
పుస్తకం పేరు	అభ్యుదయ
తారీఖు	31/10/24
మొదటి అడ్డు	Yes
వెనుక అడ్డు	Yes
మొత్తం పేజీలు	77
విద్య సైజు పేజీలు	No
ఖాళీ పేజీలు	cy Bci
తయారు చేసినవది	no
పేజీలు విడదీసినవది	Triveni
Scan	Triveni
పరిశీలించినవది	RUKSANA
పేజీలు పరిచూసినవది	
బైండింగు చేసినవది	
ప్యాకింగు చేసినవది	
పరిస్థితి	good